

I

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra historie

Československý svaz mládeže na Novojičínsku v 60.
letech
(s přihlédnutím k vývoji od roku 1945)
Magisterská práce

Autor Bc. Vendula Borkovcová

Vedoucí diplomové práce: Doc. PhDr. Karel Konečný, Csc.

Olomouc 2017.

I

Děkuji Doc. PhDr. Karlovi Konečnému, Csc. za odborné vedení práce, Aleši Zapletalovi za cenné rady a doporučení při zpracování diplomové práce a zaměstnancům Státního okresního archivu v Novém Jičíně za ochotu, trpělivost a spolupráci při mém výzkumu.

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem samostatně vypracovala. Veškerou literaturu a zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Olomouci dne

Podpis

Obsah

Obsah	3
1. Úvod	5
1.1 Stav literatury a pramenné základny	7
2. Svaz mládeže v kontextu etablování tzv. lidové demokracie.....	11
2.1. Kultura a školství	13
2.2. Dětství, mládí a idea NOVÉHO ČLOVĚKA	17
2.3. Nová kultura	21
2.3. Svazy české mládeže a Československé svazy mládeže	23
2.4. Junák pod vedením SČM a ČSM	25
3. Svaz České mládeže v okrese Nový Jičín 1945 -1950	26
3.1. Okres Nový Jičín z pohledu geografického a politického členění	26
3.2. Okres Nový Jičín jako specifické prostředí po druhé světové válce	27
3.3. Osvobozování Novojičínského okresu a odsun německého obyvatelstva.....	28
3.4. Zakládací fáze skupin Svazu české mládeže v okrese Nový Jičín.....	29
3.5. za milionovou organizaci ČSM	33
3.6. Zapojení Svazů Československé mládeže do zemědělství v okrese Nový Jičín	33
3.6.1. Žně na Novojičínsku	34
3.6.2. Strojní traktorové stanice a jejich (ne)úspěchy.....	35
4. Oslavy socialismu v Novojičínském okrese na začátku 50. let	38
4. 1. První máj – Svátek práce	39
4.2. Štafety na počest významných událostí.....	40
4.3. Mezinárodní den dětí v roce 1953	41
5. Proměny svazu mládeže v 60. letech. Probuzení nebo odcizení?.....	44
5.1. Škola a rodina.....	45
5.2. Československé svazy mládeže od konce 50. let do roku 1965.	46
5.3. Problémy a přání.....	51
5.4. Kluby mládeže	54
5.5. Tábornictví a tramping	57
5.5.1 Tramping a obnova Junáka v Kopřivnici a Příboře	57
5.6. Radostné dny mládeže	59
5.7. Vliv ČSM na ostatní mládež.....	61
6. Mládež jakou aktér v proměně společnosti a eskalaci politické krize v roce 1968.....	63
6.1. Rok 1968 v Novém Jičíně.....	65
6.2. Občanská aktivita a mládežnická aktivita.	68

6.2.1.	Práce mládeže a sekretariátu OV ČSM v době od 21. 8 1968.....	69
7.	Rozpad a konsolidace, svaz mládeže po roce 1969.	72
8.	Závěr.....	75
9.	Přílohy	78
10.	Seznam pramenů a literatury.....	80
11.	Resumé.....	82

1. Úvod

Inspirací pro výběr tématu mé diplomové práce se stala práce opavského historika Jiřího Knapíka a jeho kolegů *Děti, mládež a socialismus v Československu v 50. a 60. letech*, věnující se v několika studiích dětem a mladým lidem v období socialismu.¹ Tento jejich společný projekt považuji za pouhé otevření problematiky a jeden z prvních příspěvků do široké oblasti historického zkoumání dětství a dospívání na pozadí komunistické éry v Československu. Tak zvané dějiny dětství sice jsou v české historické vědě již nějakou dobu reflektovány, oblast zájmu je ale obrácena především ke starším dějinným obdobím.² Objektem mé práce nebudou primárně děti, ale převážně studující i pracující mladí lidé ve věku od 15 do 25 let. Tato věková kategorie je definována obdobím, kdy děti opouštějí základní školu a teoreticky vstupují do vývojového stádia dospívání a z druhé strany věkem, kdy většina mladých lidí přechází do fáze adolescence do dospělosti, zakládá rodiny a končí studium na vysoké škole

I přesto, že Knapík a jeho kolegové ve svých příspěvcích nepředstavili ucelenou a progresivní metodu zkoumání dětství a dospívání v jednotlivých specifických fázích éry československého komunismu, v úvodu Knapík vytyčil první tři základní badatelské okruhy. Prvním z nich je zkoumání mládeže z pohledu individuálního prožívání dospívání jako etapy lidského života, do kterého se promítá celá řada společenských, politických a kulturních proměn. Další oblastí je to, jak reprezentovala komunistická strana dětství a mládí v rámci linie své politiky. Zde patří problematika tvorby oficiálního obrazu mládí v médiích či prezentace hodnotového systému, který byl předkládán a se kterým se měli mladí lidé ztotožnit. Poslední rovinou zájmu je široký komplex oficiálních i neoficiálních institucí (školní, mimoškolní, volnočasové) se kterými byli mladí lidé v přímé interakci.³

¹ KNAPÍK, J. a kol.: *Děti, mládež a socialismus v Československu v 50. a 60. letech*. Opava 2014.

² Dějiny dětství: Dějiny dětství se staly v reakci na průkopnickou práci Phillip Ariése, historiografickým tématem, které má své místo v současném moderním dějepisectví jak na západě, tak nově také u nás. Trendem jsou také jistě proto, že v sobě zahrnují možnost interdisciplinárního bádání. Můžeme je pojímat jako prolínání kulturních, sociálních dějin tak i s velmi oblíbenými dějinami každodennosti či antropologickým zkoumáním. (ARIÉS, P.: *L'enfant et la vie familiale sous l'Ancient Régime* (Dítě a rodinný život za Starého režimu), Paris 1960. k porovnání s LENDEROVÁ, M. – RÝDL, K.: *Radostné dětství? Dítě v Čechách devatenáctého století*. Praha – Litomyšl 2006.

LENEROVÁ, M.: *Zrození dětství*. In: Sborník vědeckých prací Univerzity Pardubice. Série C. = Scientific Papers of the University of Pardubice. Series C / Pardubice : Univerzita Pardubice 2002.

³ KNAPÍK, J. a kol.: *Děti, mládež a socialismus v Československu v 50. a 60. letech*. Opava 2014.

Jednou z hlavních byl i nejdříve Svaz české mládeže a později Československý svaz mládeže, který měl pod svůj dosah zastřešit veškerou mládež žijící v Československu.

Převážná většina obsahu mé práce bude řešit problematiku oficiálních institucí Československého svazu mládeže v okrese Nový Jičín. Vzhledem k regionálnímu ohraničení pole zkoumání bude vynechána skupina vysokoškoláků, protože v okrese Nový Jičín žádná vysoká škola nebyla. Hlavním předmětem výzkumu bude mládež studující na středních školách, pracující v podnicích, žijící ve městech i na vesnicích. Hlavním výstupem práce bude zhodnocení toho, jak Československé svazy mládeže na okresní úrovni dokázaly nebo nedokázaly zprostředkovat mladým lidem vize ústředních orgánů Komunistické strany. Ty obsahovaly především to, jaké místo má mládež ve společnosti zaujmout a jaké je její hlavní poslání a úkoly. Důležitým prvkem bude analýza toho, jak se tyto zadání a plány dařilo realizovat v praxi v konečných člancích struktury svazu tj. místních a závodních skupinách. Toto vzájemné působení nejprve Svazu české mládeže (SČM) a později Československého svazu mládeže (ČSM), stranických orgánů, mládeže a dalších činitelů budu sledovat v časovém období od počátků etablování komunistické ideologie po roce 1945, kdy svazy mládeže začaly spontánně vznikat, přes éru utvrzování režimu v 50. letech až po nastupující proměny společnosti a krizi v 60. letech. Závěr bude patřit dynamickému roku 1968, éře Pražského jara i roku 1969, kdy se ČSM rozpadl a obnovení unifikované organizace mládeže v normalizované společnosti v 70. letech v podobě Svazu Socialistické mládeže. Považuji za vhodné zařadit do práce sondy s regionální historií Novojičínského okresu, které dokreslí obraz o dějinné situaci a podmínkách, ve kterých SČM a ČSM fungovaly a ve kterých mladí lidé na Novojičínsku žili.

Přestože hlavní těžiště práce vystihuje především badatelskou oblast institucionálního působení svazů na mládež a jeho konkrétní praktickou realizaci v Novojičínském okrese, v úvodní části práce je zachycen teoretický rámec vědních oborů, kterými budu také na mládež nahlížet. Dochází k prolínání všech oblastí, které Knapík vytyčil. Je zde zachycen přístup z hlediska psychologicko-pedagogických disciplín, které pojmají dospívající jako vývojovou skupinu s odlišnými obecnými i individuálními fyzickými, psychickými i sociálními projevy a potřebami. To je reflektováno v tomto případě vzhledem ke společenským proměnám a trendům a jejich odrazu na mladou generaci. Opomenuta

nezůstane ani problematika ideologické (sebe)reprezentace Komunistické strany prostřednictvím vytvářeného obrazu dětství a mládí. Všechny tyto oblasti se do promítaly do života všech lidí žijících v klimatu komunistické ideologie. Možnou badatelskou otázkou zůstává, zda můžeme opravdu říci, že komunistický ideologický tlak měl rozhodující vliv na mládež. Byl opravdu tak účinný a směrodatný, aby fatálně determinoval její chování, myšlení, prožívání, ať už k obrazu svých požadavků nebo naopak k revoltě proti? Nebo bylo chování mládeže vždy jen důsledkem konfrontace dějinných podmínek a obecných znaků dospívajících jedinců?

1.1 Stav literatury a pramenné základny

Jak jsem již naznačila, téma dějin mládeže je vcelku nově otevřené. Je nutno podotknout, že jelikož bylo vždy úzce spjata s pedagogickou vědou, existuje velká produkce dobové odborné pedagogické literatury (od slovníků, příruček, vysokoškolských skript, didaktik atd.), která je ovšem až na výjimky zatížena marxistickoleninskou terminologií. Proto v mé práci nebudou tyto materiály využívány jinak než jako prameny. Co se týká současné literatury věnující se problematice mládeže na pozadí dějinných událostí v Československu existují již literatura, která se zaměřuje na období zejména událostí kolem roku 1968 a 1969, často také v kontextu zahraničních studentských revolt v západní Evropě. Franc, M.; Holubec, S. (eds.): *Mladí, levice a rok 1968. Společnost pro evropský dialog Praha 2009.*; Kubíčková, M.; Šiklová, J. (eds.): *Studenti a ideologie na Západě: Dokumenty.: Horizont. Praha 1969.*; Pažout, J.: *Mocným navzdory: studentské hnutí v šedesátých letech 20. Století. Prostor. Praha 2008.*; Otáhal, M.: *Studenti a komunistická moc v českých zemích 1968-89. Dokořán. Praha 2003.* Také se v českém prostředí projevuje zájem o mládežnické subkultury spojené zejména s hudbou nebo jiným uměleckým projevem. POSPÍŠIL, F. – BLAŽEK, P.: *„Vraťte nám vlasy!“ První máničky, vlasatci a hippies. Academia, Praha 2010.*; HOUDA, P.: *Intelektuální protest nebo masová zábava? Folk jako společenský fenomén v době tzv. normalizace. Academia, Praha 2014.* VANĚK, M.: *Byl to jen Rock 'n' roll. Hudební alternativa v Komunistickém Československu 1956 – 1989. Academia, Praha 2010.* Přínosem pro odbornou i laickou veřejnost, a stejně tak pro tuto práci jsou publikace nakladatelství Academia z edice Šťastné zítřky, které jsou sondami do dějin

každodennosti v Československu o již od počátků éry komunismu na konci 40. let a počátku 50. let až po rok 1989. Za poslední dekádu můžeme uvést především příspěvky: *KNAPÍK, J. – FRANC, M.: Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948 – 1967. Academia, Praha 2011.*; *KNAPÍK, J. – FRANC, M.: Volný čas v českých zemích 1957 – 1967. Academia, Praha 2013.*; *ČORNEJOVÁ, A.: Dovolená s poukazem. Odborové rekreace v Československu 1948 – 1968. Academia, Praha 2016.*; *ROUBAL, P.: Československé spartakiády. Academia 2016.*; a mnohé další, věnující se filmové, televizní i literární tvorbě. K období normalizace a přeměně společenského klimatu po porážce ideálů Pražského jara pak existuje zajímavá práce britské historičky Pauliny Bren – *BREN, P.: Zelinář a jeho televize. Kultura po Pražské jaru 1968.* Ze starší produkce jsem pro práci využívala dílo Alexeje Kusáka, který se věnoval interakci kultury a komunistické politické linie v Československu a hodnotil podoby jejího vývoje od konce druhé světové války: *KUSÁK, A.: Kultura a politika v Československu 1945 – 1956. TORST, Praha 1998.* Klasickým příspěvkem k proměnám kultury a specifikům společenské a mediální prezentace komunistické ideologie je dílo Vladimíra Macury. *MACURA, V.: Šťastný věk a jiné studie o socialistické kultuře. Academia, Praha 2008.* V současné době se této problematice věnuje Petr Placák, který ve své sbírce statí komparuje kterak totalitní ideologie, konkrétně fašismus, nacismus a komunismus aplikovaly a prosazovali své ideály a v čem jejich postupy i vize ovládnutí společnosti a člověka byly stejné. *PLACÁK, P.: Gottwaldovo Československu jako fašistický stát. Paseka, Praha – Litomyšl 2015.* Co se týká zaznamenání regionální historie Novojičínska v druhé polovině 20. století jsou její výčty velmi nízké. Jedná se spíše o jednorázové příspěvky vycházející zpravidla ve sborníku *Vlastivědný sborník Novojičínska*, který vychází ze spolupráce Muzea Novojičínska a Okresního státního archivu v Novém Jičíně. Existují i práce, které se věnují obsáhlejším kapitolám z Novojičínských dějin 20. století, například k dějinám jednotlivých složek Národní fronty po roce 1948. lidoveckého hnutí na Novojičínsku – *KONEČNÝ, K.: Československá strana lidová na Novojičínsku 1948 – 1990.* V rámci produkce dějin měst vyšla také publikace *Nový Jičín* pod vedením historika novojičínského muzea Jiřího Juroka – *JUROK, J. a kol.: Nový Jičín. Lidové Noviny, Praha 2011.* Menší sondy do poválečného společenského vývoje v Novém Jičíně reprezentuje *JURÁKOVÁ, T.: Proměny médií v Novém Jičíně a okolí v období 1945 až 1948. Fakulta sociálních věd. Univerzita Karlova 2011.* Pokud se však budeme bavit o současné odborné literatuře,

kteřá by se věnovala přímo svazům mládeže, či mládeži pod druhé světové válce a raných 50. letech až na nahodilé studie a jmenované publikace od Jiřího Knapíka a Martina France prakticky neexistuje. Oproti tomu za velmi zdařilou považuji publikaci *Staletí skautingu* od kolektivu autorů v čele s Václavem Noskem: *NOSEK, V. a kol.: Skautské století. Mladá fronta, Praha 2012.*, který velmi poutavým způsobem mapuje dějiny Junáka na českém území. Rovněž se mi velmi dobře pracovalo s dle mého velmi zdařilou publikací Jana Rataje a Přemysla Houdy, která i přes svůj popularizační nádech velmi komplexně zachycuje obecný politicko-společenský vývoj Československa po celou dobu komunistického režimu. *RATAJ, J. – HOUDA, P.: Československo v proměnách komunistického režimu. Praha 2010.*

Hlavní část mé práce je postavena na přímé analýze archivních pramenů uložených v Státním okresním archivu v Novém Jičíně. Jednalo se zejména o nezpracovaný fond Okresního výboru Československého svazu mládeže Nový Jičín. Tento fond v sobě pojímá dokumentaci Okresního výboru ČSM. Okresní výbor ČSM, stejně jako Krajský výbor ČSM převodovou pákou pro uplatňování mocenských vizí ústředních orgánů komunistické strany, a proto zde byly hromaděny materiály povahy jak celorepublikového oficiálního charakteru, tak čistě regionálního i subjektivního. Velmi důležitým zdrojem informací k prvním vznikajícím svazům byl fond Národní fronty – okresního výboru Nový Jičín z let 1945 až 1955. Zde byly zakládány zprávy o stavu a fázi fungování, v jakém se svazy v Novojičínském okrese čerstvě po konci války nacházely. Materiály založené v tomto fondu byly velmi nosné. Obsahovaly mimo oficiálních zpráv také různé reflexe a zpětné hodnocení prováděných akcí pod hlavičkou ČSM. Povaha dokumentace uchovávané na OV ČSM následně předané do SOkA je politováníhodná. Jedná se převážně oficiální produkci ÚV ČSM, nic neříkajících formálních zpráv o plánované činnosti ČSM, výročních zpráv, stavu brigádnických výpomocí, doporučení, pouček atd. Velmi málo z těchto materiálů poskytuje nějaké užitečné informace, které by vypovídaly něco o skutečném fungování Československých svazů mládeže na vesnicích, ve městech, v zemědělství nebo podnicích a jiných platformách, kde ČSM existovaly. Proto jsem si v hodnocení činnosti ČSM pomohla regionálním tiskem. Byla tím produkce týdeníků ROZKVĚT (do r. 1954 *Za socialistickou vesnici: vesnické noviny*

Novojicka, od roku 1955 do roku 1959 vydávané pod názvem Vesnické noviny Novojicka – Rozkvět Novojicka) a podnikovým týdeníkem Tatra Kopřivnice TATROVÁK. Tyto dvě periodika jsem si vybrala z důvodu jejich dostupnosti ve Vědecké knihovně v Olomouci. Do Rozkvětu navíc pravidelně OV ČSM přispíval, a proto se obsah dokumentů fondu OV ČSM NJ a články v Rozkvětu obsahově překrývají. Tatrovák je do mého výzkumu zařazen proto, že považuji TATRU Kopřivnice za jednu z nejprogresivnějších prostředí pro občanskou diskuzi a projevů emancipace veřejných názorů. Bohužel v fond OV ČSM NJ přesto, že je doveden až do roku 1969 neobsahuje žádné(!) archivní materiály k období srpna roku a posrpnového vývoje roku 1968. Po konzultaci se zaměstnanci archivu jsem dospěli k názoru, že materiály byly buď skartovány nebo do SOKA nebyly předány. Mohou být také v držení soukromých osob. Jediný (zapomenutý?) dokument, který popisuje děj na OV ČSM v NJ bezprostředně po násilné okupaci Československa, totiž uvádí, že o událostech po 21. srpnu v Novém Jičíně byl veden na OV ČSM deník. Založený v archiváliích ČSM nebyl. A ve fondu OV SSM jsme ani nedoufali, že by mohl být. Dalším z fondů, ze kterého byly čerpány informace pro tuto práci byla i Sběrka dokumentačního materiálu k roku 1968, novojičínský region. Zde byly shromážděny materiály vztahující se svým obsahem k událostem v Novém Jičíně a novojičínském okrese následujícím po 21. srpnu, a roku 1969. Byly zde seskupeny za účelem zpracování zpráv a rešerší o těchto dramatických událostech a posrpnovém vývoji, které byly požadovány po roce 1990 novými vládními organizacemi.

2. Svaz mládeže v kontextu etablování tzv. lidové demokracie

O tom, jakým směrem povede další cesta Československa dějinami po roce 1945 se diskutovalo již v průběhu války. Existovaly dva koncepty vizí o poválečném vývoji. Jeden byl tvořen ze strany londýnské exilové vlády v čele s Edvardem Benešem a druhý byl prosazován komunistickým vedením v Moskvě. Byť iniciativa změn a nové restrukturalizace poválečného Československa vycházela i od londýnské Benešovy vlády, způsob a náplň její realizace určovali moskevští komunisté.⁴ Nejen proto, že území Československa z převážné většiny osvobodila Rudá armáda, byli komunisté ve značné výhodě. Orientace mezinárodní politiky i víra většiny obyvatel v dokonalost, velikost a dobré úmysly Sovětského svazu byla po mnichovské zradě západních spojenců pochopitelná. Omezení existence politických stran a tím i rozvětveného prvorepublikového demokratického politického života vedlo k utvoření jednoho levicového bloku tzv. Národní fronty. Oslabení politické opozice a další procesy, jako např. odsun německého obyvatelstva, který uvolnil půdu v pohraničí pro bezzemky a malozemědělce a celkový odklon od vývoje západních demokracií na východ, československým komunistům jen nahrával do karet. Komunistická strana ve volbách rok od konce války 26. 5. 1946 získala takřka 38 % hlasů.⁵

Jednou z hlavních ideologických zbraní, která pomáhala přesvědčit obyvatele Československa o tom, že komunistická politika je to pravé pro československý národ byla teze, že politika komunistické strany tvoří kontinuum s národními dějinami a ideály komunismu, jsou vlastně ideály všech Čechoslováků.⁶ Tyto myšlenky byly zakomponovány do zásadního programového prohlášení, tzv. Košického vládního programu, který

⁴ KUSÁK, A.: Kultura a politika v Československu 1945 – 1956. TORST, Praha 1998, str. 146.

⁵ Tamtéž, str. 147.

⁶ Tamtéž, str. 145.

předznamenával cestu poválečného vývoj země včetně toho, jak bude v realizována a rozvíjena kultura.

3. Nová doba a nové mezinárodní postavení Československa vyžadují neméně ideologickou revizi jeho kulturního programu:

... zlidovění samého systému výchovy i povahy kultury, aby sloužila ne úzké vrstvě lidí, ale lidu a národu.

4. Bude zesílena slovanská orientace v naší kulturní politice v souhlase s novým významem slovanství v mezinárodní politice i naší československé zvlášť. V tomto směru budou zaměřeny a opraveny i učební plány našich škol i kulturní orientace našich vědeckých a uměleckých ústavů.

Zcela nově bude vybudován i v kulturním ohledu náš poměr k největšímu našemu spojenci – SSSR. A bude postaráno i o to, aby naše mládež nabyla potřebných vědomostí o vzniku, zřízení, vývoji, ekonomii a kultuře SSSR.

Košický vládní program 5. dubna 1945, Košice

Všechny deklarované postuláty se komunistům postupně dařilo realizovat a prosazovat, a to prakticky již od konce války. K dispozici měli nové mocensko-politického uspořádání, již zmíněnou Národní frontu⁷. Vládu Národní fronty považovaly politické strany v ní angažované za pouhé přechodné řešení, či jakýsi kontrolní mechanismus nad záměry KSČ. Komunisté si ale postupným unifikováním politického stranictví pomalu prosazovali a upevňovali své mocenské postavení, až do konečné fáze v únoru 1948, kdy po demisi nekomunistických ministrů převzali mocenský monopol do svých rukou. Tímto mezníkem začala neskrývaná snaha o zánik veškeré politické i zájmové spolkové nekomunisticky orientované konkurence a proces rychlejšího či pomalejšího integrování různých politických i nepolitických skupin společnosti do jednoho homogenního celku plně pod kontrolu KSČ.

O tom, jak komunisté využili a manipulovali s kulturním povědomím, znásilňujíc u toho myšlenky slovanství, husictví, národního obrození a českého i

⁷ Národní fronta se ustanovovala již za druhé světové války jako útvar odboje proti nacistické okupaci. Po válce Národní fronta převzala úlohu mocensko-politického orgánu a stala se instancí rozhodující o charakteru a tváři nového režimu v Československu, tzv. lidové demokracie. Tato demokracie, však v případě svého nejvyšší řídicího mocensko-politického monopolu prosazovala zcela nedemokratický princip (mimo jiné) omezení plurality politických stran a neexistenci politické opozice. Národní frontu tvořily pouze čtyři české politické strany (Československá strana lidová, Československá strana sociálně demokratická, Československá strana národně socialistická a Komunistická strana Československa) a dvě slovenské strany (Demokratická stran a Komunistická strana Slovenska). viz: KAPLAN, K.: Národní fronta 1948 – 1960. Academia, Praha 2012, str. 10 – 11.

slovenského nacionalismu, píše ve své knize *Kultura a politika v Československu 1945 – 1956* velmi hezky Alexej Kusák: „Oblast kultury byla v tomto zápase nesmírně důležitá zejména proto, že ze šestiletého období poroby (1939 – 1945) vyšla s posílenou autoritou.“⁸ Prvním činem komunistické kulturní politiky byla její pomoc při inauguraci lidovědemokratické ideologie, která vznikla spojením komunismu s nacionalismem a radikálním demokratickým.⁹ „Jedním z hlavních momentů komunistické kulturní politiky byla snaha přesvědčit národ o tom, že její politika tvoří kontinuum s národními dějinami, že ideály komunismu jsou pouze vyústěním a nikoliv převrácením národního osudu. Proto zdůrazňovala význam národních tradic, proto vyzvedávala husictví a ideály obrození... Dařilo se jí dodat vlastnímu programu věrohodnosti tím, že za ním shromáždila většinu významných kulturních tvůrců.“¹⁰ Pro nás je důležité potvrzení, že kulturní politika, tak jak ji realizovala Komunistická strana od roku 1945 do roku 1948, fungovala a přispěla velkou mírou k vítězství komunismu v boji o budoucí mocenský primát v Československu v únoru 1948.

2.1. Kultura a školství

Kultura se jeví v těžkých obdobích jako jeden z nejpevnějších pilířů a nejefektivnějších prostředků, jak promlouvat ke skupině obyvatel, v našem případě národu Čechů a Slováků. Stává se totiž v krizových obdobích jediným souborem mravních, estetických i jazykových hodnot, které jsou srozumitelné a mohou nahradit i politické struktury, neboť poskytují prostor pro sebeuvědomování, seberealizaci či pouhou sebezáchovu. A tak kultura přežila, a dle mého názoru, jak se ukazuje vždy přežije, dobu, kdy jí nebylo přáno, rozvinula se do specifické podoby a vyšla s posílenou autoritou. Proto se stala tak mocnou zbraní ve zápasu o vědomí národa a všech lidí, které se nejlépe chopili právě komunisté. Pro účel mé práce je však zásadní, věnovat se specifické společenské skupině a tou je mládež a děti v poválečném Československu. Bylo by naivní namlouvat si, že válka nezanechává na dětech a mladých lidech žádné stopy.

⁸ KUSÁK, A.: *Kultura a politika v Československu 1945 – 1956*. TORST, Praha 1998, str. 144.

⁹ KUSÁK, A.: *Kultura a politika v Československu 1945 – 1956*. TORST, Praha 1998, str. 143

¹⁰ Tamtéž. str. 144.

Dříve než se budeme věnovat tomu, jak mohli mladí lidé a děti reagovat na válečné útrapy a jak se to mohlo projevit na jejich pozdější recepci nové výchovy komunistické ideologie, je třeba zhodnotit, problematické oblasti předválečného školství a celkově vzdělávání. Zde můžeme porovnat jak se na kulturu a její odraz ve vzdělání a výchově dětí a mládeže dívá dobová i současná pedagogická literatura. Z pohledu dnešních pedagogických věd je kultura hodnocena jako soubor komplexních materiálních i nemateriálních (duchovních) výtvorů (poznatků, idejí, hodnot, morálních norem), které lidská civilizace během svého vývoje vytvářela. Kulturní dědictví, jak můžeme kulturu také pojímat, se pak předává z generace na generaci, zejména také prostřednictvím formálního vzdělávání ve školských institucích.¹¹ Důležitá je premisa, že kultura ve smyslu sociologickém a kulturně antropologickém znamená sdílené normy a způsoby chování, tradice a rituály, jež jsou charakteristické pro určitou sociální skupinu. Pro naše téma je pak zajímavá problematika mládežnických subkultur, které můžeme pozorovat teoreticky vždy, ale u nás (v československých podmínkách) zejména od 60.let. Důležitým pojmem, který s tím souvisí je tzv. kulturní identita, což označuje ztotožnění jedince se sociálními a mravními konvencemi sdílenými určitou skupinou.¹² Pedagogický slovník z roku 1965 vnímá kulturu jako prostředek jimž socialistická společnost působí na změnu lidí. Akcentuje ale teorii, že je třeba přejímat pouze kulturní hodnoty spojené s progresivním vývojem, tedy přehodnocené, oproštěné přežitků milých dob před tzv. kulturní revolucí, a preferovat nově utvářenou kulturu komunistickou. Ta je na rozdíl od té předchozí demokratická a určená všem bez rozdílu. Jejím úkolem je pak vychovat člověka pro socialismus a komunismus. To znamená změnit vědomí, psychiku i životní návyky a způsob života tak, aby odpovídal novým společenským podmínkám.¹³ Předávání obsahu kultury je pak realizováno institucemi jako je například škola a další různí činitelé v životě každého jedince, se kterými se setkává, kteří na něj mají vliv, a to i nezáměrný. To je primárně rodina, vrstevnická skupina, ale také například region, ve kterém žije. Škola a další

¹¹ PRŮCHA J. – WALTEROVÁ, E. – MAREŠ, J.: Pedagogický slovník. Portál, Praha 2009, str. 135.

¹² Tamtéž. str. 135.

¹³ KUJAL, B. a kol.: Pedagogický slovník, 1. díl, SPN 1965, str. 236 – 239.

organizace jejichž vliv je záměrný a řízený odvozují své působení od norem, nastavených dle daných a deklarovaných celostátních standardů, které se přímo odvíjejí od politické profilace státu, jak v oblasti profesní profilace dětí a mládeže tak v oblasti sociálního a kulturního rozvoje. Z toho vyplývá, že obsahy nové komunisty proklamované kultury musely být zprostředkovány dětem i mladým lidem převážně ze vzdělávacích a volnočasových institucí. I svaz mládeže tak jako volnočasová organizace pod přímým vedením komunistické strany, předával poselství o tom jak a jakou kulturu si osvojit podle požadavků komunistického vedení.

Jednou z nejdůležitějších oblastí, kterou měli komunisté plně pod svým dohledem tak bylo školství a výchova. Komunistická ideologie se stala brzy součástí školské reformy a školských zákonů. Byť české předválečné školství bylo hodnoceno jako velmi kvalitní, školský systém a školní vzdělávací programy nastavené převážně ještě za Rakouska Uherska byly terčem kritiky již dávno před koncem války. Kromě zpochybňování metody pouhého memorování látky, nerespektování individuality a zvláštností dětí i neschopnost škol modifikovat učivo pro použití v běžném životě, se problematickou oblastí jevílo nespravedlivé dělení dětí podle sociálního původu do vzdělání vyššího a nižšího (pouze měšťanky) typu škol. Na konceptu tzv. jednotné školy však pracovali čeští pedagogičtí odborníci v čele se Zdeňkem Nejedlým již od roku 1945.¹⁴ Zdeněk Nejedlý byl také autorem XV. hlavy Košického vládního programu, která se věnuje revitalizaci školství postiženého válkou.

Bude provedena důsledná demokratizace, a to nejen umožnění co nejširším vrstvám přístupu do škol i k jiným pramenům vzdělání a kultury, ale i v ideovém směru.

Obnoveny budou české a slovenské vysoké školy všech kategorií... Vysokoškolské a středoškolské mládeži, která byla postižena uzavřením vysokých škol bude umožněno urychlené absolvování příslušných učilišť. Zvláštní péče při novém budování škol bude věnována mateřským školám pro ochranu dětí při zaměstnání rodičů, jakož i odborným a pokračovacím školám pro urychlenou výchovu technického dorostu.

Košický vládní program 5. dubna 1945, Košice

¹⁴ KŘEŠŤAN, J.: Dva školské zákony 1948 a 1953, str. 27 – 28. In: KNAPÍK, J. a kol.: Děti mládež a Socialismus v Československu v 50. a 60. letech. Opava 2014.

První již zmíněný reformovaný poválečný školský zákon byl schválen v dubnu 1948. Košický vládní program hlásal „důslednou demokratizace, a to nejen umožnění co nejširším vrstvám přístupu do škol i k jiným pramenům vzdělání a kultury, ale i v ideovém směru“, ale školská reforma 1948 byla výsledkem dlouhodobé odborné diskuze. Její obsah byl založen nejen na pedagogických fenoménech, jakým byl (a stále je) například Komenský a jeho pedagogických teoriích, ale čerpal z moderních evropských vzdělávacích trendů pedagogiky Sovětského svazu, Polska Maďarska, ale také třeba osvědčených forem vzdělání ve Velké Británii, Rakousku i Spojených státech amerických. V zákoně byla zakomponována věta o výchově zastánců pracujícího lidu socialismu, ale obecně se hlásí k pokrokovým hodnotám humanismu a stalinskou rétorikou zatížen nebyl.¹⁵ Prakticky jím bylo zavedeno jednotné školství i povinná školní docházka na 9 let. Stal se také impulzem pro budování sítě mateřských škol.¹⁶ Školské zákony byly však od roku 1948 pozměněny ještě dvakrát, a to v roce 1953 a 1960. Právě rok 1953, kdy totalitní síly vlády dosahovaly svého vrcholu podleho i školství násilné reorganizaci podle sovětských vzorů, prosazovaných od počátku 50. let. Ač byl Zdeněk Nejedlý i jeho kolegové z řad odborníků na pedagogiku (např. Otakar Chlup) proti, nový školský zákon měl, jak požadoval vedoucí Kulturního a propagačního oddělení ÚV KSČ Gustav Bureš dosáhnout lepšího přeměňování lidí ku obrazu nového světového názoru. Protěžovaný těžký průmysl a stejně tak armáda si žádala urychlené doplnění kádrů a tak se povinná školní docházka zkrátila o dva roky. Toto devastační opatření bylo následujícími školskými reformami zrušeno a školní docházka opět prodloužena. Proměna legislativní rámce týkajícího se instituce školy, je bezesporu důležitá. Pro následující kapitoly této práce je však mnohem důležitější poznatek Jiřího Křesťana, který se zabývá tematikou školské politiky 50. let a osobností Zdeňka Nejedlého¹⁷. Problematika zaváděním nových a změněných přístupů ve školní praxi je často velmi zrádná. Vždy by měla podléhat dlouhodobé přípravě a zkušebními fázím, ze kterých se vyvozují metody a formy, které jsou efektivní a eliminují se ty, které se

¹⁵ KŘEŠŤAN, J.: Dva školské zákony 1948 a 1953, str. 37. In: KNAPÍK, J. a kol.: Děti mládež a Socialismus v Československu v 50. a 60. letech. Opava 2014.

¹⁶ Tamtéž, str. 36 – 37.

¹⁷ KŘEŠŤAN, J.: Zdeněk Nejedlý. Politik a vědec v osamění. Paseka, Praha 2012.

neosvědčí.¹⁸ Přeskočí-li se tyto přípravná fáze a je-li jakákoli změna ve složitém systému (zpravidla nejen) školního vzdělávání realizována spěšně, dochází k velkým problémům, škodám a neefektivnosti. Zohledníme-li násilné prosazování sovětských vzorů v odlišném československém prostředí není se co divit, že „to nefungovalo“. Křesťan pak okrajově zmiňuje například nedomyšlené slučování tříd 2. stupně, jež zaváděl školský zákon z roku 1948. To vedlo k utlačení nadaných dětí, které měly být podle zákona naopak podporovány ideálně individuálním přístupem.¹⁹

Celkový obecně enormní zájem o děti a mládež lze pozorovat vzhledem k velkému množství literatury, odborné pedagogické literatury, pramenů, projevů stranických mluvčích, doporučení a ideologických příruček vztahující se k dětem a mládeži vyprodukovaných za dobu komunistické éry.

2.2. Dětství, mládí a idea NOVÉHO ČLOVĚKA

Děti i mladí lidé se pro každou ideologii stávají stěžejní z několika důvodů. V první řadě byly velebeny děti, jako ty, jež nejsou poškozeny „nešvary staré doby“ a jsou vhodnými kandidáty na výchovu v dokonalého člověka nové éry. Teprve socialistická společnost měla nabídnout objektivní podmínky k plnému a všestrannému rozvoji lidské osobnosti, jejíž zájmy samozřejmě budou v souladu se zájmy společnosti.²⁰ Nositeli této nové společnosti měly být děti a dětem byla především určena. Společnost měla dosáhnout jiných kvalit a hlavní hnací silou se měl stát kult mládí.²¹ Macura zmiňuje, že děti jako symbol nové doby, jsou v literatuře často stavěny do opozice k lidem starým, kteří jsou nositelem atributů starého světa. I ti však pokud chtějí žít v lepším světě minimálně na duchu (musí) omládnou(t). I komunisté samotní se při své prezentaci obklopovali dětmi. Dětská spontánnost a přirozená radost, bezstarostnost a víra v dobro se měly stát závazným heslem pro všechny a zbraní proti všem pochybovačům.²²

¹⁸ Více: MORE, D.: Učitelé na vlnách transformace. Kultura školy před rokem 1989 a po něm. Karolinum, Praha 2013.

¹⁹ KŘEŠŤAN, J.: Dva školské zákony 1948 a 1953, str. 35 – 36. In: KNAPÍK, J. a kol.: Děti mládež a Socialismus v Československu v 50. a 60. letech. Opava 2014.

²⁰ VÁŇA, J.: Dějiny Pedagogiky. SPN, Praha 1963, str. 361.

²¹ GEYER, M. - FITZPATRICKOVÁ, S.: Za obzor totalitarismus. Academia, Praha 2012, str. 422.

²² MACURA, V.: Šťastný věk. Symboly, emblémy a mýty. Pražská imaginace, Praha 1992, str. 14.

Děti a mladí lidé byli dokonalými adepty na ČLOVĚKA nové éry, který má všechny předpoklady a k tomu, aby z něj stal ideální nositel myšlenky nové doby a budovatel nové společnosti. S nacisty měli bolševici totožné fantastické vize opravě člověka a jeho přeměně v dokonale fungující monstrum jednotného těla i myšlení.²³ Tento ČLOVĚK nového typu se měl oprostít od přežitků dob minulých (třídní společností, osobního individualismu), stát se mladým a svěžím na duchu a nastoupit do procesu budování nového lepšího Československa.

A dalším relevantnějším důvodem bylo to, že zejména děti z hlediska vývojového stupně psychiky jsou mnohem lépe „zpracovatelné“ pro indoktrinování ideologickou výchovou a pro příjem ideologií diktovaného nového řádu, předkládajícího jasný názor na člověka, na jeho místo ve společnosti a ve světě. Výklad světa omezený na dobrou a zlou stranu, chudé a bohaté, ukrutného cara a utlačovaný lid pak nemohl být ničemu bližší než dětskému vnímání reality.²⁴ Děti byly nejlepším materiálem pro šlechtitelský experiment.²⁵ Mladí lidé v raných dobách komunistického režimu (konec 40. a začátek 50. let) zase vynikali oddaností, nákloností k radikálním postupům a vírou v správnost svého konání ve jménu komunismu. Navíc v lepších případech byli také plni síly, naivity, entuziasmu a ochoty do budovatelského úsilí. Charakterizovala je kritický tužba zachovat se jinak, než jejich otcové trpící okupaci vlastní země, a hnala je touha vzít věci do vlastních rukou. Viz vzpomínky Zdeňka Mlynáře: *„Vstoupil jsem do komunistické strany na jaře roku 1946, kdy mi ještě nebylo šestnáct. ... Moje generace byla generací předčasně zpolitizovanou bouřlivým vývojem tehdejší doby, a zároveň generací bez politických zkušeností. Stáli jsme proti nepříteli s veškerou vášní, jakou může člověk v tomto věku mít. Hlavní cností při našem černobílém vidění byla samozřejmě důslednost a radikálnost. Měli jsme pokrk opatrovnictví rodičovské generace, která za okupace tak lehce zdůrazňovala kolaboraci s okupanty. ...*²⁶

²³ PLACÁK, P.: Gottwaldovo Československo jako fašistický stát srovnání, Paseka, Praha 2015. str.52 . k porovnání s VÁŇA, J.: Dějiny Pedagogiky. SPN, Praha 1963, str. 361. „Nový člověk, v němž harmonicky splývá duchovní bohatství, morální čistota a tělesná dokonalost.“

²⁴ MACURA, V.: Šťastný věk. Symboly, emblémy a mýty. Pražská imaginace, Praha 1992, str. 85.

²⁵ Tamtéž, str. 14.

²⁶ MLYNÁŘ, Z.: Mráz přichází z Kremlu. Index, Köln 1981, str. 5 – 6.

Pro srovnání můžeme uvést také vzpomínky Oty Šika, který druhou světovou válku strávil v koncentračním táboře Mauthausenu a s ideály marxismu sympatizoval již od konce 30. let. Také byl členem předválečného komunistického svazu mládeže. Po válce se jako mladý a perspektivní komunista stal spolupracovníkem Marie Švermové. Ve svých pamětech svůj pohled na tehdejší dobu z perspektivy mladého člověka popisuje následovně: *„Komunistický svaz mládeže, schůze, demonstrace, agitace pro boj za svobodu Španělska, studijní skupiny, ale také letní stanové tábory, bojové písně, společné výlety, to byla náplň mého života.“ (30.léta pozn.) A zase byl můj osud jednou zpečetěn. Nevím sice přesně, co budu v budoucnu dělat, ale to se již uvidí. Vrátil jsem se z koncentračního tábora jako ještě přesvědčenější komunista. Celé své srdce jsem dal socialistickým ideálům...když mě strana potřebuje, pak jí chci ze všech sil sloužit. Socialismus a strana byly pro mě v té době symbolem společenské spravedlivosti – protikladem všeho smutného, co jsem až doposud zažil.“²⁷ Mladí lidé se těšili a vkládali všechnu svou mladistvou spontánní energii v očekávání šťastné budoucnosti. Jiný pohled na mládežnickou angažovanost popisuje ve svých vzpomínkách zástupce starší generace, spisovatel Čestmír Jeřábek. *Mládež vede Brno*²⁸. *Myšlenka nebyla špatná: objevovat talenty mezi mládeží. Ale zde běží hlavně o to, aby mladým lidem bylo polichoceno a aby tak byli snadněji připoutáni ke káře totalitního režimu. Poskytne se jim několik dní možnost uplatňovat se ve veřejných záležitostech - a doufá se přitom, že když jednou ochutnali moci, budou po ní toužit. Podmínkou je ovšem věrnost komunistické ideologii.²⁹ Tu lze získat členstvím ve Svazu české mládeže, organizaci zcela obdobné Komsomolu, případně Hitlerjugend. Svazáci nosí barevné (modré) košile, což samo o sobě postačí pamětníkům hnědých a černých košil, aby zvolali s hrůzou a odporem: Apage, satanas!“³⁰**

²⁷ŠIK, O.: Jarní probuzení – iluze a skutečnost. Mladá fronta, Praha 1990, str. 13 – 14.

²⁸Mládež vede Brno: Propagandistická kampaň Komunistické strany. Mladí lidé (již také organizovaní v ČSM) v Brně převzali řízení vedoucích pozic v různých odvětvích hospodářských i ostatních podniků. Akce měla prokázat jaký potenciál se skrývá v mládeži stojící za politikou KSČ a chtějou se prosadit všech sférách veřejného života.

²⁹Teoreticky popisuje Jeřábek situaci, která nastala po normalizačním obnovení Československého svazu mládeže (pozn. rozpadlého v roce 1969) do normalizované podoby tzv. Socialistického svazu mládeže.

³⁰JERÁBEK, Č.: V zajetí stalinismu. Z deníků 1948–1958. Barrister & Principal, Brno 2008, str. 33.

Komunisté potřebovali pro ukotvení a fungování svých ideologických politických záměrů získat co možná nejvíce přízně. Poté co se v únoru 1948 dostali k moci a neobtěžovala je teoreticky žádná opozice, mohli ve svých ideologických záměrech a způsobech přitvrdit. Vzhledem k charakteru práce, která se zabývá svazem mládeže, což hodnotím jako specifický druh volnočasového uskupení, bude následující text zaměřen na oblast hlavních transformací v oblasti trávení volného času. Ty pomohou nastínit, jaké náplně obecně nabízel komunistický režim k životu. Je nutno říci, že se svaz mládeže v některých oblastech svou náplní lišil, hlavní nastavení ideologických tendencí pro trávení volného času je podobné.

Hlavním cílem bylo dostat do povědomí lidí, že jejich dosavadní způsob života, času v práci, trávení volného času, ale i politické přesvědčení a dosavadní světonázor jsou zastaralé, přežitě a neperspektivní (nebylo-li zrovna komunistické). Namísto těchto špatných starých a nefungujících forem a způsobu myšlení prožívání života a nabídlo politické vedení alternativu „nový socialistický životní styl“. Ten, kdo se vzdíral přijmout „nové řešení“, měl být uvržen do chaosu a později většího či menšího strachu, jež byl přímo odvozován z míry jeho nekonformního chování. Nová pravidla hry měla být reflektována téměř ve všech oblastech každodenního života. Z komunistického vedení vycházela dlouho ideologicky promyšlená stanoviska pro stranické a státní orgány. Ty pak měly zprostředkovat postupné přetváření kultury, vzdělávání, a v neposlední řadě také volného času k obrazu nového komunistického ideálu. Vědecké instituce pod diktátem hesel a postojů stranického vedení vyhodnocovaly, jaké formy a jaké obsahy budou pro transformaci na tyto nové myšlenkové a behaviorální vzorce nejefektivnější a které instituce je budou nejvhodněji a nejúčinněji reprodukovat, vštěpovat a přesvědčovat o správnosti nově nastolovaného komunistický společenského řádu.

Byla budována kompletní ideologickou sítí, která by zachytila nejlépe celý životní prostor a cyklus člověka. Socialistické koncepce tradičně předpokládaly cílový obraz šťastné budoucnosti, do které vplynou dějiny. Tato teorie byla obhajována vědeckými argumenty, racionalitou i její obecnou praktičností. Její obsah se měl stát státní doktrínou, jejíž hlavním úkolem bylo stabilizovat sociálního myšlení. Literární vědec

Vladimír Macura³¹ ve své sémiotické stati o (komunistickém) Ráji, do kterého zákonitě musí směřovat všechny dějiny řídí-li je komunismus, definuje tuto státní doktrínu, jako jednotnou organizační sílu, podrobující si rozmanité projevy lidského kolektiva. Tím, že je státní doktrína obecně závazná, stává se mýtem také v sociálním slova smyslu. Všichni se chtějí podílet a být přítomni šťastné budoucnosti. Tato představa je mýtus, ale také normovaný sémiotický svět, z jehož víry platnosti nelze vystoupit. Odvrat od této závazní kolektivní normy se automaticky rovná odvratu od kolektivní budoucnosti ke soukromým rozměrům vlastní přítomnosti, či minulosti. Připojí-li se i (ne)přirozená obava z toho co bude, je každý automaticky považován za zrádce společného ideálu. Není třeba zdůrazňovat, že tento šťastný svět, kterého má i československá společnost dosáhnout, se již realizuje v Sovětském svazu.³²

Prakticky to znamenalo, že stranické vedení mělo zájem podchytit veškeré aktivity a čas trávený po celý den a jejich dosavadní obsah zpochybnit. Chtělo mít pod kontrolou to, co lidé dělají, s kým se scházejí, co je zajímavé, s kým a o čem se baví. Myšlenkou bylo naplnění toho prostoru a času pečlivě selektovaným a upravovaným obsahem informací, aktivit a forem, které měly za úkol v první řadě (a zejména v počátku 50. let) tlumočit informativní složku, jejichž obsahem byly komunistická hesla, nařízení, usnesení, doporučení a propaganda. V druhé řadě to mělo být atraktivní trávení volného času, nabídka zajímavých aktivit vyplňující pobyt ve školním nebo pracovním kolektivu. Režim pak na oplátku „novému socialistickému člověku“ nabízel brzký blahobyt dosažený díky své technické i kulturní vyspělosti. Zvýšení procenta volného času mělo například zařídit plánované rozšíření mechanizace a automatizace, což zahrnovalo navýšení dostupnosti spotřebního zboží, domácích spotřebičů, zábavní elektroniky.

2.3. Nová kultura

Dalším faktorem však bylo účelné vyplnění tohoto volného času plánovaným organizovaným obsahem. Možnosti, jak vyplnit prostor volného času zaštitovala tzv. „nová kultura“. V 50. letech byla deklarována opět tzv. demokratizace kultury.

³¹ Vladimír Macura (* 7. 11. 1945 - † 17. 4. 1999) byl literární teoretik, sémiolog, historik, postmodernista, beletrista. Více: JANOUŠEK, P.: Ten, který byl: Vladimír Macura mezi literaturou, vědou a hrou. Academia, Praha 2014.

³² MACURA, V.: Šťastný věk. Symboly, emblémy a mýty. Pražská imaginace, Praha 1992, str. 8 – 9.

Demokratická kultura se dle komunistické ideologie vyznačovala svou distancí od kultury z dob minulého „kapitalistického řádu“. Minulost se jevila jako neobnovitelná, a to i v případě kultury, která je jedním z nejtrvalejších a nejdůležitějších pilířů v době omezení suverenity národa, či společnosti, v našem případě se můžeme odvolat do doby Protektorátu Čechy a Morava. Zdálo se, že je třeba začít od nuly a to i s kulturou Čistě prakticky se odvíjel postup realizace „demokratické kultury“ třeba od toho, že kultura nebyla vždy v minulosti dostupná všem třídám/skupinám lidí, a to jak z finančního, tak obsahového hlediska. „Nová kultura“ si vzdala za cíl tyto bariery odstranit, což by samo o sobě byl počin velmi chvályhodný, nicméně jejím hlavním úkolem bylo prezentovat pouze ideologicky očištěnou schválenou výchovu, zastoupenou správným uměním, správnou zábavou. Naplňovala jen ty pravé a správné estetické potřeby a vedla občany k správnému a politicky odpovědnému a možná i sportovnímu vyžití. K tomu byla vybudována nová síť kulturních zařízení a institucí (divadel, kin, kulturních domů, sportovišť.)³³ Nemalým pomocníkem při distribuci správného vzorce kulturního vyžití se stala média. Trendem byla rozvíjející a velmi populární kinematografie a začínající televizní tvorba po roce 1953.³⁴ Všechny z výše zmíněných institucí byly centrálně řízeny, podléhaly stranické kontrole a musely splňovat ideologické požadavky.³⁵ Režim potřeboval příjemce své ideologie přimět nejen obdivu velikosti a dokonalosti Sovětského svazu, ale ve víru v to, že jedině komunistická strana v čele státu a po jeho boku je ta jediná správná a možná volba, která vyvede *lidstvo* (Československo) ze *stavu zvířecího* (tím má na mysli zkušenost války a rozpadu státu, trauma v podobě druhého selhání evropské civilizace) a zařídí skutečný ráj na zemi, ve kterém zavládne mír, prosperita a šťastný věk pro všechny. K tomu ale bylo třeba, aby tato kultura³⁶ hledala nové formy, obsahy a nové tváře, které ji budou tvořit. Za úkol dostala nejen vyplnit zábavu ale i volný čas a soukromí. Její poselství bylo mnohem důležitější. Měla vytvořit nový balíček materiálních ale nemateriálních výtvorů, jež měly natrvalo transformovat myšlenkové a hlavně hodnotové vzorce. Tyto obsahy měly být implementovány do

³³ FRANC, M. – KNAPÍK, J.: Volný čas v českých zemích 1957 – 1967. Academia, Praha 2013, str. 201.

³⁴ Více: SKUPA, L.: Film mezi vědou, uměním a průmyslem, Počátky žánru českého filmu v české kinematografii 1945 – 1955, str. 149 – 192. In: SKOPAL, P.(ed.): Naplánovaná kinematografie, Český filmový průmysl 1945 až 1960, Academia, Praha 2012.

³⁵ FRANC, M. – KNAPÍK, J.: Volný čas v českých zemích 1957 – 1967. Academia, Praha 2013, str. 136.

I
veškerého jednání a chování lidí a hlavně do kolektivní paměti³⁷ několika následujících generací.

Postupně stranické vedení svůj zájem v oblasti výchovy a vzdělávání propracovával a rozšiřoval na oblast mimo školní vyučování. Děti a mladiství měli začít trávit organizovaně (pod dohledem vyškolených pracovníků) ve správném duchu kolektivismu nejlépe všechen svůj volný čas. Tento jev kolektivního a řízeného trávení volného času nebyl fenoménem pouze u generace dětí. Stejným trendem se měla začít řídit celá „nová socialistická“ společnost v Československu.³⁸

2.3. Svazy české mládeže a Československé svazy mládeže

Vzpomínka na mládí komunistů (Mlynář, Šik), kteří stáli v čele prvních komunistických mládežnických skupin předestírá hlavní problematiku práce a tou jsou Československé svazy mládeže. Dříve než se na ČSM detailněji zaměřím, shrnu obecně specifika zakládání, fungování, cíle a výsledky svazů jako nových společenských organizací, spjatých s celou érou komunistického nadvládí v Československu.

Režim, který se snažil omezit veškeré trávení volného času mimo kontrolované a řízení struktury dosáhl likvidace mnoha stovek spolků a dobrovolných sdružení. Hlavní vlna likvidace spolků, které režim pokládal za „měšťácký přežitek“ proběhla v prvních měsících po únoru 1948.³⁹ Náhradou za zrušené spolky komunistický režim zakládal nové, masově a centrálně řízené organizace mj. také svazy (Svazy mládeže, Československý svaz žen, Svaz pro spolupráci s armádou, československý svaz tělesné výchovy atd.)⁴⁰ Svazy české mládeže začaly vznikat spontánně již v době osvobození Československa v roce 1945. Měly symbolizovat jednotu mládeže. Tu zpočátku spojovala

³⁷ Problematice kolektivní paměti, která stojí na rozmezí společenských věd (sociologie, psychologie, historie), se v současné době česká historická věda již poměrně intenzivně věnuje. Z poslední produkce můžeme zmínit například publikaci: ŠUSTROVÁ, R. – HÉDLOVÁ, L. (eds.): ČESKÁ PAMĚŤ. Národ, dějiny a místa paměti. Academia, Praha 2014. Já v této souvislosti pracuji s pojmem *kolektivní paměť* jako s: „*produktem sociální disciplinace, cestou školní a náboženské výuky, či zdánlivě „svobodné“ konsenzuální mediální manipulace.*“ HROCH, M.: Paměť a historické vědomí v kontextu národní pospolitosti, str. 25. In: ŠUSTROVÁ, R. – HÉDLOVÁ, L. (eds.): ČESKÁ PAMĚŤ. Národ, dějiny a místa paměti. Academia, Praha 2014.

³⁸ FRANC, M. – KNAPÍK, J.: Volný čas v českých zemích 1957 – 1967. Academia, Praha 2013, str. 139.

³⁹ KNAPÍK, J. – FRANC, M. a kol.: Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948 – 1967. díl 2, Academia 2011, str. 584. (spolkový zákon)

⁴⁰ KNAPÍK, J. – FRANC, M.: Volný čas v českých zemích 1957 – 1967. Academia 2013, str. 29.

především snaha bojovat proti okupantům a chuť budovat novou republiku na lidově demokratických základech.⁴¹

Organizace svazů spadala pod kraje, kterých bylo na Moravě devět a okres Nový Jičín územně spadal pod kraj Ostrava.⁴² Po březnovém valném sjezdu v roce 1946 bylo přijato programové prohlášení, které definovalo stanovy Svazů české mládeže (dále už jen SČM). Hlavním úkolem bylo rozvíjet jednotu mládeže a pečovat o její výchovu v duchu lidově demokratického zřízení a vést jí k budování a péči o republiku. Rovněž se svaz zavazoval hájit a rozvíjet zájmy mladých lidí ve spolupráci se sjednocenou tělovýchovou.

Jednota mládeže ale úplná nebyla. Vedle SČM existoval Svaz vysokoškolského studentstva, různé komise mládeže zřizované při ROH v závodech a zejména velmi oblíbeny a po válce znovu a rychle se rozvíjející Junák. Tyto skupiny mládeže byly pouze kolektivními členy SČM. Největší konkurencí pro komunistickou mládež pak byly odbory a skupiny mládeže při národně socialistické straně a mládež spadající pod vliv lidové strany.

Svaz české mládeže byl organizován od nejnižších jednotek – místních skupin a závodních skupin (v podnicích). Primární záměr oslovit dorůstající „páteř strany“ dělnickou mládež se nicméně brzy rozšířil na požadavek sjednotit do svazu pokud možno mládež veškerou. Skupiny byly zakládány ve městech, na vesnicích, v závodech, na středních a vysokých školách i při ozbrojených složkách. Oficiální dobová literatura uvádí, že od doby osvobození ČSR, tj. zakládání prvních organizací v květnu 1945 do února 1948 vstoupilo do svazu 250 tisíc mladých lidí od 16 do 25 let.⁴³ Mimo to, že se svazáci po Únoru 1948 stali aktivní součástí akčních výborů, byl Svaz české mládeže prohlášen za jedinou plnoprávnou mládežnickou organizaci a mohl začít svůj boj s konkurenčními mládežnickými sdruženími naplno.

V dubnu 1949 došlo k další dalšímu sjednocení ve kterém se spojily svazy české, slovenské, karpatské a polské mládeže do jednotného Svazu československé mládeže,

⁴¹ BARTOŠ, J. – SCHULZ, J. – TRAPL, M.: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960, sv. 1., Územně správní vývoj státních a společenských institucí a organizací na Moravě a ve Slezsku v letech 1848-1960. Ostrava 1966, str. 255.

⁴² Tamtéž, str. 255.

⁴³ Kol. autorů MF: Komunistická strana a Československá mládež. Mladá Fronta 1976, str. 8.

I

který v této podobě existoval až do roku 1969. K prvnímu sjezdu si pak nově vzniklý Československý svaz mládeže (dále už jen ČSM) dal závazek získat 1. milion členů. Když se mu to podle oficiálních proklamací podařilo a dostal tak slibu, který dal svému „nejdražšímu prezidentu“ nic nebránilo svazáky pořádně zapojit do socialistického budování, zatím stále rozvrácené a neprosperující země. To, co komunisté ukládali své poslušné mládeži za úkol, shrnul Klement Gottwald ve svém projevu při zahájení I. sjezdu ČSM 7. června 1950⁴⁴. Prvním ze základních atributů správného příslušníka komunistického svazu mládeže bylo přijetí a zvnitřnění komunistické ideologické politické práce a morálky. Druhý úkol byl postavit se kladně k budování socialismu v rovině zvyšování pracovního výkonu mladých dělníků na maximum, pro plnění cílů naplánovaného hospodářství – vznik tzv. úderníků „Co mladý dělník – to zdatný úderník.“. Třetí oblastí pak bylo zemědělství a přestavba socialistické vesnice. Dále bylo požadováno zvýšení podílu mládeže na správě země a více pečovat o školu a pionýrskou organizaci, která stála na počátku svého fungování.

2.4. Junák pod vedením SČM a ČSM

Narušitel jednoty Junák byl tlačěn ke spolupráci s Národní frontou. To mezi junáky způsobovalo jednoznačný konflikt. Na jedné straně stáli zastánci tradičních hodnot skautské výchovy a morálky a na druhé příznivci levicového myšlení a spolupráce s komunistickou stranou. Nakonec byl po přímé i fyzické konfrontaci⁴⁵ s předsedou Ústředního akčního výboru Alexejem Čepičkou, vyměněn vůdce Rudolf Plajner, který dlouho odolával mocenskému tlaku připojit své junáky a skautky do nové Národní fronty, za skauta komunistu Jaromíra Preiningera Průkopníka.⁴⁶ K navedení na správnou „cestu“ byl v centru Junáka zřízen Akční výbor a Junák se začlenil do svazu mládeže. Do

⁴⁴ Projev soudruha Klementa Gottwalda při zahájení I. sjezdu Československého svazu mládeže o naléhavých úkolech stojících před mladými lidmi. In: Kol. autorů MF: Komunistická strana Československa a mládež. Mladá fronta, Praha 1976, str. 75 – 76.

⁴⁵ Druhý nejmocnější muž komunistického Československa Alexej Čepička direktivně žádal písemné prohlášení, že se Junák hlásí k členství v nové Národní frontě. Když to vůdce Junáka Rudolf Plajner odmítl, zrudnul a křičel na něj, že je neschopný náčelník, který nedokáže vnutit organizaci svou vůli a přidal, že Junák neudělal pro osvobození republiky a vrazil mu dvě facky. Načež Rudolf Plajner s klidem odpověděl, že jako vyznavač humanismu nechce facku vrátit, ale za urážku Junácké organizace a jejich členů, kteří obětovali svůj život republice v osvobozenecích bojích a koncentračních táborech mu druhou facku obratem vrátil. (volná citace) NOSEK, V. a kol.: Skautské století. Mladá fronta, Praha 2012, str. 143.

⁴⁶ NOSEK, V. a kol.: Skautské století. Mladá fronta, Praha 2012, str. 158.

původní skautské výchovné Baden-Powellovy strategie a svojsíkovského modelu začaly pronikat pravidla svazácké ideologie. Junák byl podříznou organizací SČM a později byl vyčleněn jen mladším dětem od 6 do 15 let.⁴⁷ Jeho působení se však dlouhodobě neslučovalo s plány socialistické výchovy dětí, a proto měl brzy být nahrazen vznikající Pionýrskou organizací. Tak začala být činnost Junáka postupně utlumována, až byla 1. ledna 1951 definitivně ukončena.⁴⁸

3. Svaz České mládeže v okrese Nový Jičín 1945 -1950

3.1. Okres Nový Jičín z pohledu geografického a politického členění

Okres Nový Jičín sousedil v roce 1948 na západě s okresem Opava-venkov, na jihozápadě s okresem Hranice, na severu s politickým okresem Bílovec, na severovýchodě s městem Ostrava, na východě s okresem Místek a na jihu s politickým okresem Valašské Meziříčí. Okresní hranice vůči okresům Bílovec a Opava korespondovala s historickou hranicí mezi Moravou a Slezskem.⁴⁹ V roce 1948 měl 67 obcí a v roce 1960 61 obcí. V průběhu času se geografická podoba okresu měnila. Z hlediska správní příslušnosti se některé obce od okresu Nový Jičín odlučovaly k jiným správním celkům – například k okresu Bílovec – Butovice, Kujavy atd. Na druhé straně o jiné obce se k okresu připojovaly – například od okresu Opava Horní Vražné, Mankovice aj. Rozlohou patřil okres Nový Jičín spíše k menším a počtem obyvatel ke středně velkým moravským okresům. Rozhodující vliv měla katolická církev, ale silné pozice měli i čeští evangelíci (zejména v okolí Hodslavic). Z průmyslu vynikala převážně textilní průmysl (Nový Jičín – TONAK, Fulnek, Příbor), elektroprůmysl (Frenštát pod Radhoštěm) a strojírenství, ve kterém jasně dominovaly podniky Tatra v Kopřivnici, vagónka ve Studénce-Butovicích a Koh-i-noor Bílovec. Významnou roli hrálo také zemědělství, jímž

⁴⁷ Tamtéž, str. 160. k porovnání s: Prozatímní řád Junáka. In: Práce mladých, Časopis pro funkcionáře ČSM. roč. 1950, č. 2, str. 7.

⁴⁸ NOSEK, V. a kol.: Skautské století. Mladá fronta, Praha 2012, str. 158.

⁴⁹ BARTOŠ, J. – SCHULZ, J. – TRAPL, M.: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960, sv. 14., Okresy Opava, Bílovec, Nový Jičín. Olomouc 1995, str.159.

byla využívána převážná část půdy v okrese. V pěstování převládaly obiloviny, v chovu dominoval skotu.⁵⁰

3.2. Okres Nový Jičín jako specifické prostředí po druhé světové válce

Považuji za vhodné zde zařadit krátkou sondu do poválečné situace na Novojičínsku, které bylo do konce druhé světové války poměrně národnostně smíšené. Tento exkurz jsem zařadila jako doplnění a rozšíření informací, ač na první dojem nebudí spojitost s následujícím textem, je zřejmé, že situace na Novojičínsku byla poměrně divoká i emocionálně vyhocená, což jen nahrávalo mladistvé citové angažovanosti, dynamičnosti i odhodlanosti převzít iniciativu nad poválečným společenským vývojem.

Sčítání lidu k 1. prosinci 1930 uvádí, že v okrese Nový Jičín žilo 86 242 osob, přičemž 54,2 % se hlásilo k české národnosti a 43,7 % k národnosti německé.⁵¹ Ve městě Nový Jičín žilo necelých 14 000 obyvatel, z nichž bylo 9 220 občanů hlásící se k německé národnosti.⁵² Zároveň je ale důležité upozornit na fakt, že národnostní rozdělení v celém okrese nebylo tak homogenní jako v případě Nového Jičína. Ve městě Fulnek a jeho nejbližším okolí tvořili Němci drtivou většinu 84,8 % obyvatel, ale například Příbor s Kopřivnicí uvádí 77,9 % českého obyvatelstva.⁵³ Novojičínský venkov byl také sice český, ale byl podřízen německým městům. Politický život v Novém Jičíně byl veden jednoznačně proněmeckým směrem. V čele okresu byl německý starosta Dr. Ernst (Arnošt) Schollich již od roku 1932. Ten město vedl až do 6. května 1945, kdy bylo město osvobozeno ruskou armádou. V oblasti měla velmi silné pozice SdP a po vyhlášení Mnichovské smlouvy spadalo město a jeho okolí do okupačního „5. pásma“.⁵⁴ Navíc se v okrese Nový Jičín nacházela průmyslově strategická střediska jako například město

⁵⁰ Tamtéž, str. 160 – 167. více: PŘIKRYL, E.: Okres Nový Jičín. Budovatelské úspěchy lidu po roce 1945. Profil, Ostrava 1978. str. 10 – 19.

⁵¹ Statistický lexikon obcí v republice československé. Orbis, Praha 1935, díl 2., Země Moravsko-slezská, str. 212.

⁵² JUROK, J. a kol.: Nový Jičín. Lidové Noviny, Praha 2011, str. 275.

⁵³ Statistický lexikon obcí v republice československé. Orbis, Praha 1935, díl 2., Země Moravsko-slezská, s. 212.

⁵⁴ JUROK, J. a kol.: Nový Jičín. Lidové Noviny, Praha 2011, str. 259.

Kopřivnice, která se stalo průmyslovým centrem pro výrobu německých obrněných strojů a stejně tak Štramberk, který měl velká naleziště vápence a cementárnu.

3.3. Osvobození Novojičínského okresu a odsun německého obyvatelstva

Již od začátku roku 1945 se přes Novojičínsko začali stahovat němečtí vojáci směrem na západ. Osvobozující boje dorazily na Novojičínsko s bombardováním 30. dubna 1945. Němci před rudou armádou, která je svírala ze dvou stran od Frenštátu a od Sedlnic, utíkali a města Příbor, Nový Jičín i Štramberk byly osvobozeny bez větších bojů.⁵⁵

Po osvobození se život ve válkou poničené zemi vracel pomalu do normálního stavu. Dle Košického vládního programu začaly vznikat Národní výbory, jejichž hlavním úkolem bylo stabilizovat situaci, co se týče zásobování potravinami, elektřinou, plynem, vodou, atd. Dále uvést do provozu rozvrácenou infrastrukturu a další potřeby běžného života. Navíc v celé republice a v Novojičínském okrese ještě palčivěji vyvstala otázka „Co s Němci?“. Situace byla nakonec řešena tzv. odsunem německých spoluobčanů z Československa a konfiskací jejich majetku. Německé obyvatelstvo bylo z Novojičínska odsunováno v rámci „divokého odsunu“ již od začátku července 1945 a ten se týkal asi 3 300 osob. Další transporty následovaly v průběhu několika měsíců. Odsun trval až do jara 1947, kdy odjel do Německa poslední transport. Celkem bylo z okresu Nový Jičín vystěhováno 24 022 osob (5 936 mužů, 11 840 žen a 6 219 dětí).⁵⁶

S vystěhováním německého obyvatelstva souvisel i další fenomén, jež se na Novojičínsku projevil. Jednalo se o dosídlování opuštěného prostoru po odsunutých Němcích, novým československým obyvatelstvem z celé republiky. Do Novojičínského okresu se rámci reemigrace přistěhovali demobilizovaní Volynští Čechové a nejvíce jich bylo v Kuníně a v Šenově u Nového Jičína.⁵⁷ Přesídlování obyvatel samozřejmě bylo i

⁵⁵ ADAMEC, J.: Štramberk a německá okupace 1939 - 1945 : Poznámky a úvahy o nejtěžší době našich moderních dějin ve světle vzpomínek i archivních dokladů. Štramberk 2005.

⁵⁶ STANĚK, T.: Odsun Němců z Československa 1945 - 1947. Academia, Praha 1991. str. 536.

⁵⁷ JUROK, J. a kol.: Nový Jičín. Lidové Noviny, Praha 2011, str. 278.

I
lokální. Do města Nového Jičína se stěhovali obyvatelé okolních vesnic a předválečné německé město mělo v roce 1950 z 14 699 naprostou většinu českých obyvatel.

3.4. Zakládací fáze skupin Svazu české mládeže v okrese Nový Jičín

Místní skupiny Svazu české mládeže (SČM) v Novojičínském okrese byly zakládány bezprostředně po osvobozovacích bojích v květnu 1945. Již 5. května vznikla skupina Českého svazu mládeže v Drnholci nad Lubinou, v Šenově u Nového Jičína 10. června 1945 a v červenci téhož roku byl založena skupiny ČSM v Mořkově.⁵⁸ Mladí lidé plni entuziasmu a přání, co vše budou podnikat a rozvíjet v čerstvě svobodné době se chtěli scházet, sdílet své ideály a plánovat jejich naplnění. Tyto představy však velmi rychle narazily na zcela jednoduché překážky.

Nová republika potřebovala vyřešit mnoho problému od těch celorepublikově největších – problematika pohraničí, vypořádání se s kolaboranty a odsun německého obyvatelstva, hospodářské vyčerpání země, návrat obyvatelstva z německých pracovních táborů, až pro čistě praktické. Tím mám na mysli německou okupací rozvrácené systémy samospráv a úřadů od celostátně působících až po místní. Obyvatele Československa, kteří znovu dostali možnost svou zemi spravovat, se toho úkolu ujali velmi aktivně. Již od počátku pod ideologickou taktovkou Komunistické strany. Po válce obnovily činnost některé kulturní a politické spolky činné v tomto okrese před válkou. V Novojičínském okrese poválečný stav nebyl nijak výjimečný. Znovu se začali scházet členové Orla, Sokola, Junáka, Svazu dobrovolných hasičů i tenisových a fotbalových oddílů.⁵⁹ I zde byl zmatek v obyčejné úřední agendě a systematizaci nových úřadů a organizaci zájmových skupin.

Proto jeden z hlavních problémů, který nově vznikající skupiny SČM musely řešit, byl jednoduše nedostatek prostor, kde by se mládež mohla scházet. Pro mládež chtivou akce to byla zřejmě velká potíž, neboť OV NF v Novém Jičíně evidoval nemálo žádostí o

⁵⁸ Státní okresní archiv (dále jen SOkA) Nový Jičín, fond Národní fronta – okresní výbor Nový Jičín (dále jen OV NF NJ), kart. 28, *Zpráva o činnosti mládeže v obci, Drnholec nad Lubinou 6. 12. 1948, Činnost Svazu české mládeže, místní skupiny v Šenově u Nového Jičína 1948.*

⁵⁹ JURÁKOVÁ, T.: *Proměny médií v Novém Jičíně a okolí v období 1945 až 1948.* Fakulta sociálních věd, Univerzita Karlova 2011 (nepublikovaná diplomová práce), str. 28. k porovnání s: JUROK, J. a kol.: *Nový Jičín. Lidové Noviny*, Praha 2011, str. 279.

udělení místnosti pro scházení. Absence klubovny byla také označována jako hlavní důvod, proč místní skupiny SČM nefungují „Mládež se scházela v místním hostinci, kde v zimě v nevytopené místnosti mívala svoje porady. Tím nastalo určité rozklížení a nechuť k práci jednotlivých členů. ...v naší skupině je většina organizované mládeže pod 18 let a je proto skoro protizákonné, aby se scházela v hostinci v nevytopeném sále ...předseda SČM má v plánu skupinu rozpustit.“⁶⁰ Na klubovnu si v Mniším také sami svazáci našetřili, ale uspořené peníze uložené na vklad už od okresního vedení SČM k dispozici nedostali. To jen posílilo jejich nechuť k další činnosti. Nicméně nakonec byly otevřeny tzv. Domy čsl. mládeže. Archiválie dokládají otevření těchto dětských domů v Příboře 11. prosince 1949 a v Šenově u Nového Jičína 18. - 19. září 1948.⁶¹

Jednou z hlavních náplní svazáckých skupin, mimo politické výchovy a ideologického působení na ostatní mládež byla kulturní a umělecká činnost. V Košatce nad Ondřejnicí sháněli materiál na kulisy pro své divadelní představení. Svazáci v Šenově u Nového Jičína byli velmi iniciativní a vystupovali se svými folklorními tanci a divadelními představeními i v ostatních vesnicích.⁶² Další kulturně veřejnou aktivitou bylo pořádání táborových ohňů, sportovních klání, lidových veselic, spolupořádání různých místních lidových festivit jako např. kácení máje, dožínky, ale také oslavy 1. máje či slavnostního odhalování různých pomníků na počest Rudé armády (Bartošovice).

Celkově však je nutno říci, že Svazy české mládeže nebyly všude přijímány jako legitimní nástupce spolků. Stalo se tak v obci Mniší, kde měli občané jednotné mládeži způsobovali těžkosti a rovněž v Šenově u NJ, kde svazáci investovali a přebudovali starý hostinec na svou klubovnu. Tu jim ale následně odebral MNV s odůvodněním, že „svaz české mládeže nemá budoucnost a stejně se rozpadne“⁶³. Když následně předseda ČSM v Šenově u NJ označil příslušníky MNV za reakcionáře, kteří nerespektují jednotu mládeže a podporují mládežnické skupiny národních socialistů nebo DTJ, bylo na něj podáno trestní oznámení pro urážku na cti. Šenovská skupina se poté musela veřejně

⁶⁰ SOKA Nový Jičín, fond OV NF NJ, kart. 28, *Otázka Svazu české mládeže (Mniší), Místní národní výbor Okresní Národní fronty Nový Jičín.*

⁶¹ SOKA Nový Jičín, fond OV NF NJ, kart. 28. *(bez názvu)*

⁶² SOKA Nový Jičín, fond OV NF NJ, kart. 28, *Činnost Svazu české mládeže, místní skupiny v Šenově u Nového Jičína 1948.*

⁶³ SOKA Nový Jičín, fond OV NF NJ, kart. 28, *Činnost Svazu české mládeže, místní skupiny v Šenově u Nového Jičína 1948.*

omluvit dotyčným představitelům MNV v Šenově u NJ, že reakcionáři nejsou. Budovu jim však nakonec MNV za symbolickou 1 Kčs pronajal. Pro Šenovské představitele jednotné mládeže to však byla taková křivda, že se o ni nemohli znovu nezmínit ještě i po třech letech ve své výroční zprávě. Rovněž byli Šenovští svazáci zaskočeni, když jejich kulturní program pro vystoupení na Dožínkách JSČZ odmítl s odůvodněním, že má svou lidoveckou mládež. Také ředitelství reálného gymnázia v Novém Jičíně nefandilo levicově orientovaným studentům svého ústavu. OAV v NJ dostal stížnost, že ředitelství gymnázia nechce uvolnit studenty svazáky pro zájezd na Slovanskou zemědělskou výstavu do Prahy, která se konala v květnu 1948, i když na sjezd lidovecké mládeže rok předtím, byli studenti uvolněni. Ředitelství gymnázia tak nakonec obdrželo písemnou žádost o uvolnění příslušných studentů a potřebě agitace dalších studentů ústavu pro SČM⁶⁴.

Obecně tak lze konstatovat, že v okrese Nový Jičín organizace Svazu české mládeže začaly živelně vznikat ještě před oficiálním ukončením osvobozovacích bojů v Československu. Místní organizace byly zakládány často s nadšením a vizí skvělého jednotného svobodného fungování do budoucna. Hlavní náplní mládeže scházející se pod hlavičkou SČM byla umělecko-kulturně veřejná činnost zaměřená na hraní divadla a folklor. Sny a plány však narazily na realitu, která se musela potýkat především s poválečným úřednickým chaosem, nedostatkem prostoru pro realizaci aktivit, nepřízní ze strany spoluobčanů i zklamáním a ztrátou důvěry k původním ideálům komunistické morálky, solidarity a pomoci. „Ochabnutí naší činnosti nastalo také tehdy, když si naše organizovaná sestra (pozn. v MO SČM) při práci ve skupině vyvrtla nohu. Svým rodičům (v době nejpilnějších polních prací) nadělala mnoho starostí s převozem do nemocnice. ... Žádali jsme na příslušná místa o podporu a nebylo nám jasně odpovězeno ani nic vyřízeno.“⁶⁵ Navíc byli svazáci jako správní budovatelé socialismu postupně tlačeni do většího působení na poli politicky – agitačním, než kulturním, kde se dle mého

⁶⁴ SOKA Nový Jičín, fond OV NF NJ, kart. 28, *Věc: Slovanská zemědělská výstava v Praze. Ředitelství reálného gymnázia v Novém Jičíně.*

⁶⁵ SOKA Nový Jičín, fond OV NF NJ, kart. 28, *Otázka Svazu české mládeže (Mniší), Místní národní výbor Okresní Národní fronty Nový Jičín.*

I

názoru, většina organizovaných cítila lépe. Samozřejmě existovaly i takové případy, kdy svaz oficiálně fungoval, ale nevyvíjel žádnou aktivitu (MO SČM Mošnov).⁶⁶

⁶⁶ SOKA Nový Jičín, fond OV NF NJ, kart. 28, *Věc: Zjednáání nápravy v práci SČM v Mošnově.*

3.5. za milionovou organizaci ČSM

I novojičínští svazáci se ujali úkolu splnit jeden ze svých prvních závazků a získat do nově sjednoceného Československého svazu mládeže (ČSM) milion mladých členů. Této výzvy se chopily vedoucí orgány ČSM v Novém Jičíně. Na náboru do svazu se měly závazně podílet všechny složky Národní fronty. Fungovat měly náborové dvojice, které měly sázet na osobní agitaci, náborové besedy, MNV měl dát mládeži k dispozici všechny propagační media jako rozhlas, vývěsní tabule atd.⁶⁷ Na náboru Novojičínským funkcionářům asi opravdu záleželo, neboť si dokonce dovolili odmítnout kandidáta na tajemníka OV ČSM doporučeného KV ČSM. Uvědomovali si, že již několikrát zvolili tajemníka nešťastně, a to se následně projevilo na náboru nových členů. Ukázalo se totiž, že nový kandidát Dušák, který měl nahradit zřejmě oblíbeného Vojtu Kantora⁶⁸, je na začátku své politické kariéry krajem ceněný komunistický kádr, ale má za sebou nejen kriminální delikt (vykrádání poštovních zásilek, krádež v papírnictví, odcizení poplašné pistole, krádeže peněz školníkovi a spolužákovi⁶⁹). Tato kriminální minulost se okresnímu vedení ČSM právem nezdála vhodná pro vedoucího pracovníka spořádané budovatelské mládeže.

3.6. Zapojení Svazů Československé mládeže do zemědělství v okrese Nový Jičín

Do agendy OAV NF NJ nebyly zřejmě dokumenty zakládány systematicky a pravidelně, neboť z chronologického hlediska jsou zde značné mezery mezi datací jednotlivých založených zpráv a další dokumentace k fungování ČSM v Novojičínském okrese (alespoň letech 1945 – 1953), a nebo se z nějakého důvodu nezachovala pro archivaci v SOkA NJ. Proto chceme-li vyhodnocovat, jak svaz fungoval a v čem měl svá specifika, je pramenná základna pro raná 50. léta poněkud omezená.

⁶⁷ SOkA Nový Jičín, fond OV NF NJ, kart. 28, *Věc: Nábor do ČSM – pomoc NF. Nový Jičín 8. dubna 1950.*

⁶⁸ SOkA Nový Jičín, fond OV NF NJ, kart. 28.; „Vojta Kantor, politický tajemník ČSM odchází na zdravotní dovolenou před nástupem na vysokou školu politickou.“ Zřejmě se jevil jako dobrý kádr a vedoucí pracovník, proto se jej aparát rozhodl poslat na politické školení, aby posílil řady svých pracovníků.

⁶⁹ Tamtéž.

Je jasné, že za reprezentativní vzorek spolupráce ČSM a zemědělců nemůže postačit jediná založená (archivovaná) vypracovaná zpráva o tom, jak se svazákům dařilo při žních v roce 1951. Dle mého názoru na ní však lze dobře demonstrovat silné a slabé stránky organizovanosti a fungování jediné uznávané a velmi protežované mládežnické organizace.

3.6.1. Žně na Novojičínsku

Doporučení vedení komunistické strany znělo jasně – více pozornosti zemědělské mládeži. A ani OV ČSM v Novém Jičíně nehodlal tuto povinnost neplnit. Pomoc při žních byla v roce 1951 plánovaná až od července!, kdy se teprve projednáváno usnesení. Každá skupina ČSM měla být seznámena s průběhem zemědělských prací, znát přesné úkoly a jako závazek a vyjádření jeho přijetí za své jednotlivé organizace vyhlášovaly tzv. Vlastenecký úkol ke žňovým pracím. Obsahoval kolik hodin členové ČSM odpracují, jaký objem zemědělských surovin sklídí atd. Potud by byla socialistická morálka plněna vzorně. Problém však byl, že skupiny, které nebyly detailně instruovány poučenými funkcionáři OV ani zemědělskými odborníky, Vlastenecké úkoly často nastavily líbivě, ale naprosto nereálně, co se týká možnosti lidských sil. Z toho lze usuzovat, že ony závazky byly splněním povinností spíše jen formálním, než propracovaným a skutečně závazným systémem.

Nutno podotknout, dle předloženého hodnocení že sami zemědělci, JZD a MNV o pomoc svazáckých skupin na některých místech okresu nestáli (Závišice, Štramberk). Otázkou je, zda tento podpor vyplýval z toho, že pomoc nabídli zrovna svazáci, nebo za nechtí zemědělců spolupracovat byla spíše nedůvěra k (ne)odbornosti vedoucích úderných žňových čet.

Další problematickou oblastí činnosti členů ČSM byla paradoxně politická. Svazáci totiž, místo aby pomáhali zvelebovat JZD, ostřili třídní boj, přesvědčovali rolníky pro HTÚP, sklídili pole vesnickým boháčům (Mošnov a Bernartice). Těžko říci, zda to byla jejich politická neznalost, či dotyční sedláci, jimž mladí lidé pomáhali, byli jednoduše jejich známí, kterým chtěli nezištně a v rámci budovatelského úsilí pomoci.

Z konečného hlediska však svazáci v některých obcích a městech s letními pracemi na poli opravdu pomohli. V okrese Nový Jičín ČSM odpracoval 10, 877 hodin, čímž dosáhl

splnění závazku na 249%. Pro představu v Hukovicích se zapojilo 6 mládežníků, kteří odpracovali mj. 214 hodin, což je 46 hodin na osobu – tj. při pracovním dni v létě (10 - 14 hodin)⁷⁰ každý 4 – 5 dní bez nároku na honorář.⁷¹

3.6.2. Strojní traktorové stanice a jejich (ne)úspěchy

Samostatnou kapitolou vypovídající o poměrech v hospodaření v okrese NJ související i se ČSM je (ne)fungování Strojních Traktorových stanic (STS). V okrese Nový Jičín bylo těchto traktorových stanic minimálně 5: v Sedlnicích, Mankovicích, Suchdole nad Odrou, Příboře a Novém Jičíně. Mladí traktoristé integrovaní do STS stejně jako jiní členové svazáckých skupin uzavírali závazky na to, kolik půdy s mechanizovanými prostředky obdělají, posekají a ošetří atd. Mimo to měli rovněž politicky působit na zemědělce a přesvědčovat je k vstupu do společných zemědělských platforem JZD a ČSSS⁷². Nutno říci, že ani jeden z úkolů se jim nedařilo plnit na požadovaná procenta, pokud vůbec věděli, jaká procenta byla naplánována. I zde se projevovala špatná organizace práce a chyby při spolupráci jak ze strany zemědělců, tak i ze strany MNV. Ty nebyly připravené traktoristům zapojeným do žní poskytnout odpovídající zázemí, tj. minimálně teplou stravu. Jako problematická se také ukázala logistická stránka, neboť pro často kazící se stroje a traktory z lokálních STS byla základna s náhradními díly až v Novém Jičíně. Traktoristé nebyli dostatečně politicky aktivní, navíc jejich práce často nedosahovala požadovaných odborných kvalit. Amatérismus traktoristů STS tak soukromě hospodařící zemědělce od vstupu do JZD spíše odrazoval⁷³.

Rovněž morálka mladých traktoristů nebyla taková, jaká by se očekávala od socialistických mladých úderníků. „Celkově traktoristé holdují pokleslé četbě a zábavě, málo diskutují, nejsou politicky dostatečně angažovaní, jsou nedisciplinovaní a jejich

⁷⁰ Můj odhad při desetihodinovém pracovním dni.

⁷¹ SOKA Nový Jičín, fond OAV NF NJ, kart. 28, *Zpráva pro POV o pomoci Československého svazu mládeže při žních na okrese Nový Jičín dne 20. září 1951.*

⁷² PERNES, J.: Kolektivizace zemědělství v Československu v letech 1948 – 1960. In: *Forum Historiae* 2016, roč. 10, č. 1, str. 5 – 34.

⁷³ SOKA Nový Jičín, fond OV NF NJ, kart. 28, *Zpráva pro POV o pomoci Československého svazu mládeže při žních na okrese Nový Jičín dne 20. září 1951.*

morálka se rozhodně nedá nazvat socialistickou. Taktéž požadovaná kolektivnost se ve střediscích nerozvíjí.⁷⁴

I přes dílčí úspěchy některých místních skupin se mládež ČSM v okrese nezvládla zapojit do žňových prací v roce 1951, tak jak si funkcionáři ÚV KSČ a ÚV ČSM představovali. Dle mého názoru je to možno přisuzovat několika aspektům. Prvním z nich byl objektivní problém v neustálenosti a nepodchycení systematizace a přerozdělování práce a pracovních úkolů. Svaz Československé mládeže byl přece jenom poměrně krátce fungující organizace, bez tradice a zakořeněných, v praxi ověřených vzdělávacích teorií, efektivních pro výchovu budoucích vedoucích (byť se někteří školili v Sovětském svazu). Je tak možno soudit, že svaz mládeže v okrese Nový Jičín jednoduše narážel na problém nedostatku schopných (a to nejen v oblasti politické výchovy) vedoucích (na rozdíl od jiných již zaběhlých zájmových skupin např. Junáka či Sokola).

S tím souvisí i druhá problematická oblast, která je spíše subjektivního charakteru. Při budovatelském úsilí se, až na výjimky, projevilo obecně problematické chování a špatná morálka zejména u chlapců vytržených z rodinného prostředí a integrovaných do Strojních traktorových stanic. Těmto mladým traktoristům se dostalo pouze „provizorního“ zrychleného kurzu k obsluze traktoru a dále u nich žádný další výchovný ani vzdělávací princip (ani ke komunismu ani k ničemu jinému) nebyl uplatňován. Tím pádem vyrůstali dále jako „dříví v lese“ a naprosto bez očekávaného zápalu pro společnou věc. V ostatních skupinách ČSM záleželo spíše na složení jednotlivých skupin - někde se sešla skupina opravdu nadšených „mladých budovatelů“ (Starý Jičín, Příbor, Šenov u Nového Jičína), kteří „zadaný úkol“ zvelebovat svou vesnici či město pojali vnitřně za své a byli velmi aktivní. Někde sice skupiny oficiálně fungovaly, ale jejich zapojení bylo spíše nárazové nebo zřejmě žádné. Objevovaly se také výrazné politické chyby, které svědčily o tom, že mladí lidé organizovaní pod jednotným svazem, buď jeho ideál a vizi (ČSM) stále dostatečně nepochopili, nepřijali za své nebo jim to bylo jedno. Svou pomoc při sklizni pak přirozeně nabídli tam, kde si mysleli, že je potřeba bez ohledu na politické okolnosti.

⁷⁴ SOKA Nový Jičín, fond OV NF NJ, kart. 28, *Zpráva pro POV o pomoci Československého svazu mládeže při žních na okrese Nový Jičín dne 20. září 1951. Jak pomohla STS při žňových pracích., Zpráva o práci středisek STS sestavena po 7 denním průzkumu zem. taj. OV ČSM v Novém Jičíně.*

I

A v neposlední řadě je nutno zmínit neochotu zemědělců spolupracovat se svazáky. Ta mohla být zapříčiněna čistě z praktického hlediska – nedůvěrou v amatérismus příslušníků úderných čet (podle výsledků práce traktoristů z STS se není co divit), dezinterpretací úkolu svazáků u MNV, nedůvěrou v dobrý stav techniky, či možná také politickým antagonismem zemědělců i členů JZD, vůči ideologickým představám komunistické strany, potažmo jejich úderníkům z Československého svazu mládeže.

4. Oslavy socialismu v Novojičínském okrese na začátku 50. let

Komunistický režim, který plánoval proniknout až morku kostí každého jedince. V rámci svého radostného konceptu a rétoriky o skvělých dnech v komunismu potřeboval do životních cyklů člověka napasovat nové oslavy a svátky. Tradiční lidové oslavy korespondující zejména s náboženským kalendářem samozřejmě nemohly svým původním charakterem vyhovovat aktuálním potřebám ideologického působení. Některé svátky např. Vánoce, Velikonoce, byly však historicky a emocionálně zakořeněny v tradicích československé (potažmo i západoevropské) společnosti tak silně, že nebylo možné je zrušit. A tak oprostěny od náboženského duchovního základu a pře modifikovány k potřebám totalitního režimu.⁷⁵

Na konkrétním příkladu se pokusím představit, jaké zákonitosti měly tyto nově ustanovené slavnosti, jaká byla jejich organizace, co mělo být jejich hlavní náplní, s jakým úspěchem se setkaly, co bylo jejich slabou a co naopak silnou stránkou. Soudím, že je zajímavé sledovat, jak ideologické záměry ústředních orgánů komunistické strany vyznívaly v reálných situacích, jak k účasti na těchto slavnostech přistupovali samotní aktéři, již sdružení a řízení komunistickými organizacemi a svazy. Jak se komunistický režim přibližoval nebo vzdaloval záměru přesvědčit o tom, že je adekvátním a perspektivním prostředím pro rozvoj společnosti.

Další prostor jsem si vyhradila ke zhodnocení několika akcí a oslav, které se konaly v okresním městě Nový Jičín i v dalších městech, nebo se na nich města a vesnice

⁷⁵ Z Vánoc se staly svátkem materiálního obdarování ne od „ježíška“, ale od „Dědy Mráze“. Více: FORMÁNKOVÁ, P.: *Z Čukotky až do Československa. Jak se z Ježíška (málem) stal Děda Mráz*. In: *Dějiny a současnost* 2007, roč. 29, č. 12, str. 17-20. Zajímavá studie o sociálním dopadu materiálního slavení Vánoc za socialismu je uvedena v publikaci *Vánoce v české kultuře* : FLOREC, V. a kol.: *Vánoce v české kultuře*. Velikonoce se přetransformovaly na svátky jara podpořené folklorem, jenž byl paradoxně pěstován a podporován jako kultivátor socialistické kultury, přestože byl s náboženstvím často úzce spjatý.; I folklor byl ale postupně indoktrinován komunistickými hesly a postuláty viz. FLOREC, V.: *Dítě a tradice lidové kultury*. Blok, Brno 1980. Další příspěvek svátkům v době pounorové: OLŠÁKOVÁ, D.: *Pohyblivé svátky. Kalendáře a výročí let 1945 – 1960*. In: *Dějiny a současnost* 2008, roč. 30, č. 8, str. 34 – 37.; SOBOTKOVÁ, J.: *Komunistické slavnosti v Československu v letech 1948-1989*. (nepublikovaná disertační práce) Olomouc 2011.

Novojičínského okresu alespoň částečně podílela. Opět budu čerpat převážně z materiálu, který je dochován ve velmi fragmentárním stavu.

4. 1. První máj – Svátek práce

Jedním ze svátku, který se celorepublikově slavil, byl svátek 1. máje, tj. Svátek práce. Typickým pro průběh oslav tohoto dne, bylo organizování mohutných průvodů, které demonstrativně procházely centry větších měst. Tyto průvody byly detailně politicky plánovány. Měly pevný harmonogram a programovou náplň. Vše bylo propagátory sestaveno tak, aby co nejlépe předpřipravili situace a pocity, které chtěli, aby účastníci akce prožívali. Jedním z hlavních cílů, nejen oslav 1. máje, ale všech festivit pořádaných z popudu ústředních komunistických orgánů byla politická demonstrace víry v ideje, které nastavovala společnosti komunistická strana. Oslavy svátku pracujících měly v roce 1951 v Kopřivnici začít již v předvečer 30. dubna. V plánu, který byl sepsán májový výborem nebylo zaznačeno, zda má probíhat tradiční ceremoniál „stavění májky“, ale byl naplánován kulturní program, nicméně pouze do 18 hodin. Zřejmě proto, aby se účinkující večer před slavnostním průvodem neposilnili příliš alkoholem, neponocovali, a nebyli na druhý den při „slavení“ indisponováni únavou. Plán totiž velel začít se radovat již od 6 hodiny ráno, kdy všechny zaktivoval ranní rozhlas. Aby i příslušníci lidové strany stihli účast v průvodu, byla bohoslužba posunuta již na půl osmou. Všichni členové průvodu znali svou roli. V průvodu jely alegorické vozy Tatra, motoristé, za nimi pochodovaly fotbalové jedenáctky, tenisté, cyklisté, krojovaní Sokoli i Sokolky, děti, pionýři a mladí svazáci v modrých košilích. Nad hlavami vlály prapory ČSR, SSSR a jiných socialistických zemí. Vyčnívala budovatelská hesla a závazky všech různorodých skupin a svazů. Nakonec zazněl hlahol zvonů, vzlétly holubice a nad hlavami manifestačně zakroužili plachtaři.⁷⁶

⁷⁶SOKA Nový Jičín, fond OV NF NJ, kart. 28, ČSM 1948 – 1950, *Přehled číselný o oslavách svátku práce v okrese novojičínském.*

4.2. Štafety na počest významných událostí

Další z propagandistických akcí byla štafeta na počest IV. Mezinárodního festivalu mládeže v Bukurešti probíhající okrese Nový Jičín 22. července 1953. Okres Nový Jičín měl štafetu převzít od Frýdecko-Místeckého okresu u podniku TATRA v Příboře a předávka do Olomouckého okresu se uskutečnila v obci Dubé. Cesta štafety a její předávání se mělo náležitě podpořit správnými oslavami a velebením její důležitosti a obecně skvělých budovatelských zítřků. Byla požadována účast minimálně všech složek Národní fronty, pečlivá výzdoba a správné radostně euforické převzetí štafety a jejího doprovodu do další destinace. Zajímavé je, že opět i přes to, že akce měla extra komisi pro přípravu, nedopadla v konečném důsledku nijak slavně. V závěrečném hodnocení aktivity a zapojení do chytání a příprav v podobě zdobení výloh a dekorování oken národních podniků u příležitosti předání štafety, se i přes velkou snahu pořadatelů z řad OV NF neuskutečnilo vše tak, jak by si představovali. V našem případě můžeme hodnotit především OV ČSM, jehož pasivita, byla jen dokladem skomírající činnosti svazu v okresním městě. Dost podobně to měly ostatní místní i závodní skupiny ČSM v Novém Jičíně a Příboře. Největší hněv dopadl na svazáky z továrny Tonak, kteří si dokonce dovolili se mezi sebou bavit při projevu vedoucího tajemníka OV ČSM.⁷⁷

Ne o moc lépe dopadl při hodnocení SVAZARM⁷⁸, který zajišťoval motoristickou přepravu štafety do Ostravy. Nejenže motorky nebyly nijak ozdobené, ale ani samotní řidiči nevěděli kam a proč jedou.⁷⁹ V dobrém světle (nazdobená trasa pro probíhající štafetu, slavnostní přivítání a předání a doprovod štafety) se naopak ukázali místní

⁷⁷ SOKA Nový Jičín, fond OV NF NJ, kart. 28, ČSM 1948 – 1950, *Vyhodnocení průběhu mezinárodní štafety k IV. světovému festivalu v Bukurešti v okrese novojickém dne 19. 7. 1953. Zápis z hodnocení mezinárodní štafety v okrese Nový Jičín dne 22. července 1953 na sekretariátě OAV – NF.*

⁷⁸ SVAZARM: Svaz pro spolupráci s armádou. Činnosti ve SVAZARMU byly primárně zaměřeny na přípravu na vojenský výcvik (např. ovládání a střelba z různých typů zbraní). Hlavní složkou byla branná výchova a tělesnou příprava. SVAZARM ale také nabízel škálu různých kroužků převážně technického zaměření. Tím byla radiotechnika ale i třeba chov a výcvik ušlechtilých psů a nabízel také prostor právě k pěstování motorismu. Za rok budeš jedním z nich. Svazarm, Praha 1953.

⁷⁹ SOKA Nový Jičín, fond OV NF NJ, kart. 28, ČSM 1948 – 1950, *Vyhodnocení průběhu mezinárodní štafety k IV. světovému festivalu v Bukurešti v okrese novojickém dne 19. 7. 1953.*

I
skupiny ČSM v menších vesnicích, přes které štafeta probíhala (Sedlnice, Bartošovice, Hukovice, Šenov, Starý Jičín).⁸⁰

4.3. Mezinárodní den dětí v roce 1953

Velmi zajímavou festivitou je též Mezinárodní den dětí. Velká pozornost tomuto svátku byla věnována v roce 1953, kdy se konal Mezinárodní festival mládeže v Bukurešti. Oslavy dne dětí byly velmi důkladně plánovány pro několik lokálních úrovní. Měsíc červen byl vyhlášen Měsícem dětí. Oslavy měly začít na místní úrovni první týden a víkend v červnu, následovat měl okresní Den dětí 20.–21. června a vyústění v podobě krajského 27.–28. června. K těmto deklarovaným dnům dětí byly na místní úrovni rovněž připojeny Dny tělovýchovy a sportu, které měly celý víkend doplňovat a podpořit tak návštěvnost a atraktivitu podniku. K oslavám byly sestaveny zvláštní komise a dny dětí 1953 se měly stát nejdůležitějším tématem a událostí měsíce, prioritou před všemi ostatními akcemi. Úkolem ČSM a Pionýrské organizace byla především politická propagace pro zajištění co největší účasti mládeže a pracujících na této akci.⁸¹ Rok 1953 byl specifický svým vývojem v mezinárodní politice Sovětského bloku a samozřejmě také vnitrostranické a vnitrostátní politiky komunistické strany. Proto i dětské radovánky v roce 1953 byly motivovány politickými záměry. Ideologicky byla akce orientována k novému trendu mírové politiky – za štěstí a mír dětí, a řízena z ministerstva vnitra.⁸²

Pořadatelé se také snažili, aby i v Novojičínském okrese dokázaly dny děti zastínit náboženské obřady a proto byl program naplánovaný mimo jiné hlavně na nedělní dopoledne, aby se ranní mše buď posunuly na časnější čas nebo aby na ně děti s rodiči vůbec nešli.⁸³

Uspořádat Den dětí dostaly za úkol všechny složky Národní fronty všech vesnic i měst navíc za vydatné podpory sjednocené tělovýchovy. Pořádání dětských radovánek

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ SOKA Nový Jičín, fond OV NF NJ, kart. 28, ČSM 1948 – 1950, *Věc: Mezinárodní den dětí a Světový kongres v Kodani. 14. dubna 1953, Ministerstvo vnitra, Sběrka oběžníků pro KNV.*

⁸² Rok 1953 byl specifický ve vývoji komunistického režimu v Československu i v celém Sovětském bloku. PERNES, J.: *Rok 1953 v Československu*. In: *Paměť a dějiny*, roč. 2013, č. 3, str. 15–31.

⁸³ SOKA Nový Jičín, fond OV NF NJ, kart. 28, ČSM 1948 – 1950, *Vyhodnocení oslav MDD (Mezinárodního dne dětí) a DTaS (Dne tělovýchovy a sportu) v okrese Nový Jičín.*

a sportovních aktivit měly také mimo oslavy socialistické práce a manifestace míru sovětské politiky⁸⁴, dle mého názoru, odvést pozornost od čerstvě probíhající peněžní reformy.⁸⁵ Ta byla plánována komunistickým vedením plánována již několik měsíců před jejím oficiálním zavedením, čemuž by odpovídal také tlak ministerstva vnitra na všemožnou propagaci tiskem, rozhlasem a jinými médii a snaha o co nelepší průběh dnů dětí po celé republice.

Podpořit všeobecný pocit, že se nic neděje a vše je v nejlepším pořádku mělo i deklarované doporučení všem prodejnám, aby doplnily své zboží, zejména sortimentem, u kterého se předpokládalo, že bude nejvíce žádán (párky, hořčice, limonády sladkosti). Také textilní podniky, dostaly za úkol přehlídky dětské módy a prodej konfekce. Knihkupectví, jež měla doplnit své sklady o dětské knihy a pořádat jejich prezentaci.⁸⁶

Materiály vypovídají o dnech dětí pořádaných na lokálních úrovních. Nejhůře dopadl Dětský den v okresním městě Novém Jičíně. Byl to doklad špatného fungování nejen novojičínského svazu mládeže ale i dalších organizací Národní fronty. Na rozdíl od ostatních měst Příbora a Štramberka a vesnic jako například Hukovic či Starého Jičina, kde pro děti vyrobili vlastní amatérský kolotoč.⁸⁷

Ohledně otázky církevních obřadů hodnocení zmiňuje pouze o Mořkově, kde se záměr zastínit mši dopoledním nedělním programem a průvodem nepovedl vůbec, neboť v chrámu Páně na nedělní bohoslužbě Božího těla bylo tolik mladých i ostatních věřících, že nešlo přejít před kostelem přes ulici, natož tudy vést slavnostní průvod.⁸⁸ Oproti tomu Bernartice, kde se předpokládala také velká návštěvnost kostela, měly i nedělní program bohatý. Avšak nejhůře hodnocenou částí oslav bylo skutečně nedělní dopoledne 7. června. Sportovní program sice probíhal po celou dobu, nicméně ne všude byl zkoordinován s dětskými dny. Myšlenku sjednocení a společného fungování tělovýchovy jako součásti komunistického systému vyplňujícího veškerý čas stále nepřijali všichni, což

⁸⁴ SOBOTKOVÁ, Jitka. Komunistické slavnosti v Československu v letech 1948-1989. Filozofická fakulta. Univerzita Palackého v Olomouci 2011, nepublikovaná disertační práce (Ph.D.), str. 73.

⁸⁵ BÁRTA, M.: *Peněžní reforma ve zprávách ministerstva národní bezpečnosti*. In: Paměť a dějiny, roč. 2013, č. 3, str. 54–68.

⁸⁶ SOKA Nový Jičín, fond OV NF NJ, kart. 28, ČSM 1948 – 1950, *K rukám soudruha předsedy pro přípravu Mezinárodního dne dětí*.

⁸⁷ SOKA Nový Jičín, fond OV NF NJ, kart. 28, ČSM 1948 – 1950, *Vyhodnocení oslav MDD (Mezinárodního dne dětí) a DTaS (Dne tělovýchovy a sportu) v okrese Nový Jičín*.

⁸⁸ Tamtéž.

I

dokládá výrok předsedy Sokola v Mořkově: „...a co je nám po MDD, my máme sokolský den“.⁸⁹

⁸⁹ SOKA Nový Jičín, fond OV NF NJ, kart. 28, ČSM 1948 – 1950, *Zápis u předběžného hodnocení MDD a DTaS dne 9. června 1953 na sekretariátě OA - NF v Novém Jičíně.*

5. Proměny svazu mládeže v 60. letech. Probuzení nebo odcizení?

Rok 1960 se stal mezníkem, kdy se socialismus měl stát skutečným a Československá republika si mohla do názvu konečně přidat adjektivum socialistická, tj. Československá socialistická republika (ČSSR). Nově byl upraven státní znak a přijata nová ústava. V nové ústavě byla zakotvena vedoucí úloha komunistické strany a hlavní státní ideologií byl ustanoven marxismus – leninismus. Potvrzení této konzervativní linie ve volbách v červnu 1960, ve kterých kandidáti Národní fronty obdrželi 99,7% hlasů bylo však v rozporu myšlenkami, které ve společnosti začaly rezonovat. V Československu byly do 60. let vyřešeny tíživé sociální problémy minulosti a celkově se zvyšovala životní úroveň. Měnila se v návaznosti postupně i stupnice sociálních zájmů a potřeb a jako ideál se jevil nový životní styl, podobný tomu západnímu, také protože v této době již docházelo k pronikání informací o životní úrovni a kultuře na Západě. Poslech rádia Svobodná Evropa, který informoval o svobodě a pestrosti života na Západě měl přispívat k uvědomění, že i československý socialismus by mohl být naplněn stejnými hodnotami jako západní spotřebitelsky život.

Větší informovanost o dění za západními hranicemi ovlivnilo přemýšlení o životních standardech u všech generací, ovšem nejvíce tyto trendy zapůsobily mladou generaci, která je obecně k přejímání nedoporučovaných, či přímo zakazovaných vzorů náchylná. Komunistické vedení proto mělo k jediné povolené organizaci mládeže nemalé výhrady. ČSM byl především kritizován za to, že neplní své prorežimní poslání.⁹⁰ Tato kritika spolu s neustálým přehlcováním krajských, okresních i místních předsednictev ČSM administrativou a tlakem na vykazování formálních činností dovedla nakonec Československých svaz mládeže do konečného stádia, kdy naprosto nezvládal pokrývat nově velmi různorodé potřeby a aktivity mládeže. I přes následnou poměrně velkou snahu nedokázal reflektovat specifika jednotlivých skupin mladých lidí, kteří již byli (nejen) díky většímu přístupu k informacím tak názorově a zájmově roztříštěni, že

⁹⁰ RATAJ, J. – HOUDA, P.: Československo v proměnách komunistického režimu. Praha 2010, str. 171 – 175.

I
jedinou cestou, kterou se ČSM mohl vydat byla nakonec diferenciací do menších zájmových skupin.

V této části své práce bych ráda postihla to, jak se proměňoval přístup k mládeži z pohledu komunistické strany a zároveň i jaké se projevovala mládež samotná. Trendy celorepublikového vývoje se samozřejmě promítaly i do okresu Nový Jičín. Materiálová základna uložená v archivu však obsahuje převážně politicko-organizační informace, které navíc do velké míry korespondují s údaji v tisku. Proto jsem se pro vypracování této kapitoly rozhodla použít pro obecné závěry dobový tisk Novojičínského okresu – Rozkvět. Druhým periodikem byl týdeník podniku Tatra Kopřivnice – Tatrovák, který nabízel konkrétní příklady fungování mládežnických kolektivů v praxi velkého závodu.

5.1. Škola a rodina

V programovém prohlášení O těsném spojení školy s životem, vypracovaném již v roce 1959, šlo zejména o to, aby vzdělávací systém dospívajících i děti plně odpovídal své době. Aby jejich kulturní život a vzdělání bylo kompatibilní s reálným životem v socialismu dané doby a jejich hlavního úkolu práce ve výrobě. Proto bylo navrhováno, aby již ve školách byli žáci vedeni k zapojení se do reálného pracovního prostředí. Ještě větší důraz byl kladen na školní pracovní výchovu v dílnách, na pozemcích. Žáci se zavazovali k veřejně prospěšným pracím a školy ve spolupráci s patronátními závody pořádaly exkurze do skutečných provozů Tatrovy Kopřivnice, lom a cementárnu Kotouč Štrambersk i místních JZD.⁹¹ Na špatné výsledky základního vzdělávání si stěžovali mistři z Tatrovy Kopřivnice. Ředitel OU Tatra konstatoval, že žákům po povinné školní docházce chybí teoretické znalosti počtů i technického kreslení.⁹² I proto zde byla snaha modernizovat výuku, učební pomůcky i samotné prostory školy.⁹³

Vina začala být svalována také na rodiče, kteří se navíc totalitním ideologiím jevíli vždy jako nespolehlivý partner ve výchově. K tomu byly navíc zmapovány patologické

⁹¹ Jak spojujeme školu se životem. *Tatrovák*, roč. XV., č. 21, 1. 6. 1962.

⁹² Funkcionáři, hospodářští pracovníci a vychovatelé jednali vážně o mládeži. *Tatrovák*, roč. XVII. č. 48, 11. 12. 1964.

⁹³ Závazek k XIII. sjezdu KSČ splněn. „Za modernizaci práce škol.“ *Rozkvět. Týdeník OV KSČ a rady ONV Nový Jičín*. (Dále už jen *Rozkvět*), roč. XVIII. č. 31, 2. 9. 1966.; Mladé generaci lepší výchovu, kvalitnější výuku. *Rozkvět*, roč. XVIII., č. 43, 7. 10. 1966.

jevy v rodinách, která se nestarají o adekvátní prostředí k výchově svých ratolestí ať už materiální nebo emoční, neboť hůře holdují alkoholismu, propíjí přídavky na děti. Z toho pak pramení kriminalita a vandalismus.⁹⁴ Pro rodiče, kteří byli považováni ve výchově svých dětí ze nekompetentní byly připraveny tzv. Rodičovské akademie.⁹⁵ To však dle mého názoru značí, že se režim dopouštěl chybné a neefektivní výchovy právě těchto kritizovaných rodičů dospívajících v 50. letech.

5.2. Československé svazy mládeže od konce 50. let do roku 1968.

Předchozí období druhé poloviny 50. let se vyznačovala různorodou aktivitou vesnických i místních organizací. Povětšinou mládežnické kolektivy na vesnici pomáhaly v zemědělství. Jejich činnost však byla spíše nárazová a nepravidelná a kvalitu lze posuzovat dle nízké docházky jako nevelkou. Záleželo na vedoucích činitelích jednotlivých svazů. V Kuníně se činnost obnovila v roce 1959, kdy do svazu nastoupil aktivní mládežník Pavel Mléčka a probudil kunínské svazáky k práci. Načež si vysloužil čestný odznak, zahraniční dovolenou u moře a pochvalný článek v novinách.⁹⁶ Na rozdíl od Skotnice, kde svaz usnul, a proto bylo třeba vyměnit předsedu.⁹⁷ Personální problémy řešila i pionýrské organizace, která si stýskala na nedostatek schopných vedoucích.

Jako jinde v republice přešly i svazy československé mládeže v okrese Nový Jičín pod přímé stranické řízení na rozdíl od ROH.⁹⁸ Do výborů ČSM byli začleněni zástupci KSČ, činnost byla přímo řízena tím, co KSČ vyhodnocovala jako potřebné. Dbalo se ještě více na to, aby se stal kádrovou líhni nových členů komunistické strany. Základní aktivity organizované mládeže se měly orientovat několika základními směry a přičinit se zejména zabezpečování plánu pětiletky. Žádoucí bylo utvořit tzv. brigády socialistické práce, které mezi sebou mohly zdravě socialisticky soutěžit o co nejlepší výsledek. Náplní byla pomoc v zemědělství, při žních i podávání co nejlepších výkonů v závodech (Tatra Kopřivnice, Tatra Studénka, MEZ Frenštát pod Radhoštěm, Optimit Odry, a dalších). Dále

⁹⁴ Mazáč, J.: Mládež a její problémy. *Rozkvět*, roč. XVII., č. 17, 23. 4. 1965.

⁹⁵ Na pomoc při výchově dětí. Sjednotit působení škol a rodičů. *Rozkvět*, roč. XVII., č. 49, 24. 11. 1965.

⁹⁶ Měříž, O.: Náš fejeton. Svazák na svém místě. *Rozkvět*, roč. IX., č. 5, 30. 5. 1959.

⁹⁷ Podešva, V.: Skotnická mládež ožila. *Rozkvět*, roč. XII., č. 6, 12. 11. 1960.

⁹⁸ KNAPÍK, J. – FRANC, M.: Volný čas v českých zemích 1957 – 1967. Academia 2013, str. 217.

pokračovaly honby za závazky, mladí lidé pracovali na stavbách mládeže⁹⁹, zakládali komposty¹⁰⁰, účastnili se Soutěží tvořivosti mládeže¹⁰¹. Samozřejmě i v této době byly pořádány různé akce k naplnění mimoškolních i mimopracovních aktivit mladých lidí. Tzv. Letnice mládeže pořádány na Pustevnách, na Radhošti, jejichž náplní byly různé sportovní a turistické aktivity a soutěže, přehlídky a estrády¹⁰².

Zde je vhodné zařadit krátkou sondu do situace, která vykristalizovala na počátku 60. let. Po válce se přirozeně zvýšila porodnost a silná vlna poválečných dětí začala dospívat v první polovině 60. let. Generace teenagerů již měla žít v nejlepším možném prostředí socialismu, ale obecně se diametrálně lišila od svých rodičů. Měla jiné zájmy, vyznávala jiné názory a přirozeně se tak dostávala do situací neporozumění a konfliktů s generací svých rodičů a prarodičů – budovatelů. Tato vlastnost je u mladých lidí z hlediska vývoje psychického i sociálního naprosto přirozená. Podobně přistupovali ke generaci svých rodičů také mladí lidé prožívající své mládí těsně po válce. Byli to právě oni, kteří se vymezovali vůči svým otcům, kterým vyčítali „ohnutá záda“ během německé okupace.¹⁰³ Jejich učitelé, vychovatelé a vedoucí navíc prošli přípravou na svou funkci v průběhu 50. let a byli tak vyškoleni v době, kdy se často nekriticky uplatňovaly sovětské pedagogické koncepce. Mládež, která neměla přirozenou potřebu snažit se o dosažení vylepšení prostředí ve kterém žije, neboť se v něm relativně narodila neměla pocit nutkání své spontánní aktivity směřovat ke kolektivní práci a formálnímu organizovanému scházení, jak to bylo v 50. letech nastaveno.

Mladí lidé i děti začali preferovat trávení času mimo předpřipravené struktury.¹⁰⁴ Problémem byla preference hudby i jiných vnějších projevů, které odporovaly soudobým představám o pokorném mládí. Typický přístup starší generace vůči té mladší popisuje

⁹⁹ Stavbou mládeže byla Polanecká spojka. Železniční stavba, na kterou nastoupili mimo jiné i mladí Tatrováci. Dalším projektem pro stavbu mládeže byla Ubytovna pod lesem v Kopřivnici. Lebeda, J.: Mladí Tatrováci nastoupili na důležitou stavbu - Polaneckou spojku. *Tatrovák*, roč. XVI., č. 32, 6. 9. 1963.

¹⁰⁰ Vermířovský, K.: Mládežnická směna na zakládání kompostů. *Rozkvět*, roč. XV, č. 43., 19. 10. 1959.

¹⁰¹ „Posláním soutěže je zvýšit dobrovolnické umělecké činnosti na politické, mravní i estetické výchově člověka socialismu, pomoci při dalším masovém rozvoji kulturní tvořivosti lidu a zabezpečit větší soustavnější pozornost ČSM i ROH lidové umělecké tvořivosti.“ Kaisler, J.: STM, jeden z významných prostředků komunistické výchovy. *Rozkvět*, roč. XIII., č. 40, 28. 9. 1962.

¹⁰² KV ČSM.: Beskydy čekají VII. Letnice mládeže. *Rozkvět*, roč. XIII., č. 22, 2. 6. 1961.

¹⁰³ viz. příběh mladého Zdeňka Mlynáře: MLYNÁŘ, Z.: Mráz přichází z Kremlu. Index, Köln 1981, str. 5 – 6.

¹⁰⁴ FRANC. M.: Vztah politické elity v českých zemích k mládeži v letech 1948–1968. str. 81 – 97. In: KNAPÍK, J. a kol.: Děti mládež a Socialismus v Československu v 50. a 60. letech. Opava 2014.

článek zveřejněný v týdeníku Rozkvět. Pisatel v něm reaguje na postesk svého známého, který hodnotí kulturní vyžití v místě svého bydliště jako velmi kvalitní, ovšem to, co zažil na koncertě bigbeatové skupiny jej evidentně velmi zasáhlo a jeho popis bigbeatového koncertu je velmi expresivní. „Při vystoupení Big - Beatové skupiny byl sál vzdor dvacetikorunovému vstupnému až na několik židlí zaplněn. Už před začátkem panoval v sále nepopsatelná rámus – hvízdání na prsty, troubení na trumpety, dupání do podlahy, plácání do rukou či stehen. Pak se zjevili čtyři vlasatí mladíci s elektrickými kytarami a bubny. Na krku měli na provázku zavěšeny foukací harmoniky, které střídavě chňapali do zubů a pak s nimi kmitali jako pominutí před mikrofonem. Kroutili se, poskakovali, pletli nohama tu v stoje, tu v dřepu, tu zase vkleče nebo dokonce vsedě. Největší artistický výkon předváděl bezesporu bubeník, který třískal na bubny a činily až se otáčely kolem tyček! Nakonec zhasly lampy a pod jeho nohama se rozsvítil obrovský reflektor, jehož paprsky zamířila na galerii. Kytaristé se na nepopsatelného řevu publika míhali před reflektorem, takže jsem měl dojem, že jedná o nějakou fantastickou scénu Ku-klux-klanu... Odcházeli jsme smutní... Bylo nám líto, nejen těch dvaceti korun, ale i toho, že povoláné kruhy připustily takovou produkci pro mládež.“¹⁰⁵ Návštěvník byl v šoku. Zde narážíme na problematiku toho, jakou hudbu obecně preferují adolescenti. Touto otázkou se mimo jiné zabývá ve své disertační práci *Hudba v životě adolescentů. Hudební preference a souvislosti* Pavel Mužík. Pro tuto práci je důležité, že mimo čistě osobních pohnutek k poslechu určitého druhu hudby je zvláště u dospívajících rozhodující sociální prostředí. Konkrétně je to obecný odpor k autoritám. Další faktor, která já v tomto případě považuji za důležitější, je uspokojování emocionálního stavu a potřeb. A to jak čistě vnitřně individuálních (pro potřeby rozvoje a ustálení osobnosti), jež jsou spojeny s určitými emocemi – naladěním v daném vývojovém období jedince spjata, tak emocionální naladění celé skupiny. Mužík preference hudby hodnotí jako „Souhrn, individuální potřeby v poslechu hudby mezi adolescenty se týkají především opory určitých kognitivních a emocionálních komponent lidské psychiky, jako je vzdor vůči autoritám a jiné spontánní, ale celou osobností cloumající pocity.“¹⁰⁶ Je také typické, že potřeba hudby je spojena s potřebou skupinové sounáležitost. Vezmeme-li v našem

¹⁰⁵ Majkus, L.: Časová úvaha nejen o mládeži. *Rozkvět*, roč. XVIII., č. 1, 1.1. 1966.

¹⁰⁶ MUŽÍK, P.: *Hudba v životě adolescentů. Hudební preference v souvislostech*. Olomouc 2009, (nepublikovaná disertační práce), str. 35.

případě v potaz, jak byla nastavena hudební produkce v do té doby, než do Československa začaly proudit nové zahraniční hudební styly v kontrastu toho, v jakém psychickém rozpoložení se mládež nacházela jak už ve vztahu k autoritám, k politice i obecně k realitě, ve které v Československu žila, není se co divit, že k uspokojení svých potřeb vyhledávala tyto alternativy.

Mládež byla stavěna do pozice nevděčníků. Bylo jí předhazováno, že byla ušetřena vykořisťování kapitalistickou třídou, nemusí bojovat s fašismem, řešit národnostní útlak ani sociální nejistotu. Kritika zaznívala nad lhostejností mladých lidí, kteří vznášejí jen požadavky a nepřiloží ruku k dílu. Jen ČSM mohl nabídnout prostor k růstu a dospívání moderního mladého člověka, jež by ani neuvažoval o neuplatňování marxismu a leninismu. Mladý člověk měl ideální budoucnost spatřovat v odborném vzdělání, obohacování národního hospodářství, společenské aktivitě. Měl by být tvůrce vztahů mezi lidmi, bojovat za mír a přátelství po vzoru sovětských komsomolců. Ti nejuvědomělejší se pak mohli stát členy KSČ.¹⁰⁷ Pátos třídního boje však mezi mladými lidmi nebyl vůbec živý. Konzervativní představy KSČ o aktivních svazácích v modrých košilích a ČSM fungujícím podobně jako v 50. letech byly v přímém rozporu s tím, jak rostla barierou mezi oficiální politikou komunistické strany a negací a nezájmem na straně mládeže.¹⁰⁸

Funkcionáři Svazu mládeže si uvědomovali, že aktivní členství v ČSM ztratilo pro mnohé mladé lidi atraktivitu i smysl. Důvodu bylo mnoho, ale jedním z nejpádňějších bylo to, že náplň práce a program aktivit stál často náplní mimo to, co mladí lidé ve svém volném čase chtěli dělat. Nicméně se pomalu i na Novojičínsku začaly revidovat výsledky práce s mládeží a její fungování ve společnosti, neboť některé formy nekázně či protestu mladé generace proti stávajícímu establishmentu nešly přehlédnout.

Československý svaz mládeže i vnímaví komunisté se snažili vyjít těmto signálům alespoň částečně vstříc. Problematika mládeže se projednávala i na nejvyšších místech komunistického aparátu a byla jedním z témat k řešení na XIII. sjezd KSČ. Kromě stále

¹⁰⁷ SOKA Nový Jičín, Československý svaz mládeže – okresní výbor Nový Jičín (dále už jen OV ČSM NJ), nezpracovaný fond, kart. 43, *Vstříc V. sjezdu ČSM, (Stanovisko ústředního výboru k některým otázkám příprav V. sjezdu ČSM)*.

¹⁰⁸ RATAJ, J. – HOUDA, P.: Československo v proměnách komunistického režimu. Praha 2010, str. 171 – 175.

podobných ideologických formulí a politické výchovy začínaly pomalu být zdůrazňovány i ostatní aspekty působení na mládež.¹⁰⁹ Nicméně bylo evidentní, že čelní představitelé KSČ i ÚV ČSM chrlili pořád stejné teze a poučky o tom, jak si představují, že bude mladá generace ve společnosti fungovat a jak by měla být jednotná a poslušně plnit jejich očekávání a přání. To bylo sice na papíře uspokojivé, realita však často vypadala zcela jinak. Do výročních zpráv sice pověření vedoucí místních skupin čistě schematicky vykázali činnost, která byla od svazáků očekávaná (různé brigády, sběr železného šrotu, pomoc při špičkových pracích v zemědělství). Všechny organizace ČSM povinně realizovaly politické školení pro mládež v rámci tzv. roku ideologické výchovy (přednášky k významným výročím fungování Komunistické strany - VŘSR, Únor 1948, atd.). Svazy na mnoha místech však prakticky nefungovaly. Mladí lidé měli ČSM spojeny s nepopulárními formami práce a zmínka o nich v nich vyvolávala spíše odpor. Kritika náplně Československého svazu mládeže začala velmi opatrně zaznívat i z úst komunistů, kteří s mládeží pracovali. V rámci šetření „Jak se o nás mluví před V. sjezdem ČSM“ vyloučeno na povrch, že činovníci jak ČSM tak jiných stranických organizací na Novojičínsku (například ROH, ředitelé škol a jiní), kteří byli v daném období v přímé interakci s mládeží dokázali reflektovat rozpor mezi oficiální linií ČSM a tím, o co mezi mladými lidmi opravdu jde. Některé názory na projevy mladé generace můžeme považovat za velmi progresivní a moderní odpovídající současným trendům uplatňovaným v moderní odborné literatuře, viz výše citovaná stať Martina France. „Každého utváří a vychovává prostředí ve kterém vyrostl, kde pracuje a kde je vychován. Úlohu v tom hraje i režim ve kterém mladý člověk pracuje. Je to vliv politický, který je rovněž důležitý. Mládež dřívějších let do roku 1948 si více vážila všeho okolo sebe. Musela se o to rvát. Dnes mnohé věci jsou mladým dostupné a jsou samozřejmé. Mladí jiné vlivy nepoznali. A proto je jako funkcionář nemohu odsuzovat.“¹¹⁰ Kritiku do vlastních řad poslal tajemník OV ČSTV Jaroslav Machovský při odpovědi na otázku *Jak se díváte na naši mládež?* „Velmi optimisticky. I když jsem na ni někdy nahněván. Je daleko schopnější, než jí hodnotíme. Vést jí ale neumíme. Buď jí necháváme velkou volnost

¹⁰⁹ SOKA Nový Jičín, nezpracovaný fond OV ČSM NJ, kart.43, *Návrh usnesení IV. plenárního zasedání ústředního výboru Československé strany mládeže.*

¹¹⁰ SOKA Nový Jičín, nezpracovaný fond OV ČSM NJ, kart. 44, *Jak se o nás hovoří před V. sjezdem ČSM. Foltýnek Alois, předseda ZO KSČ MEZ Frenštát pod Radhoštěm.*

nebo ji chceme vodit za ručičku. To první vede ke špatnému, to druhé k odporu a opačnému názoru. Mladý člověk se musí někde projevovat aktivní činností. Každý člověk má jiné zájmy a jedna organizace nemůže absolutně tyto zájmy uspokojit a dokud mladý člověk nebude hodnocen podle toho, jak se podílí na společenském životě, do té doby bude jeho přístup k ČSM formální. ...¹¹¹

5.3. Problémy a přání

Jako hlavní tribunu pro prezentování přání a názorů mladých se měly stát Hovory komunistů s mládeží. Komunisté se chtěli mládeži zavděčit, ale tyto platformy složily opět k prezentování oficiální politiky komunistické strany, která měla zajistit „správné“ odpovědi na „nesprávné“ otázky. Ohlas byl skutečně značný a názory a nespokojenost s životem v socialistickém zřízení byly vyslovovány nahlas. Obliba těchto diskuzí, kterých se mohla účastnit i neorganizovaná mládež byla velká a na některých místech se pro velký zájem musely opakovat a pro rozmanitost tematicky rozdělit na několik setkání.

Důležitým poznatkem, který byl akcentován bylo to, že činnost mládežnických organizací měla vzít v potaz, že program a náplň volného času, kterou utváří je určena pro velmi různorodé příjemce. ČSM pojímala pod svou působnost dospívající od 15 let, studenty, učně, mladé pracující, ženaté muže a vdané ženy. Proto z hovorů mládeže vyplynul apel na respektování specifických potřeb trávení volného času u těchto skupin mladých lidí i problémy v pracovním či osobním životě.

Problematickou a diskutovanou oblastí byla bytová situace, která odváděla mladé lidi z vesnic a od práce v zemědělství. Problematická se jevila i situace s profesním uplatněním a platovým ohodnocením. Co se týče volnočasového vyžití, v tomto byl stále neuspokojivý stav kluboven a místností, kde by se svazáci mohli scházet. Některé skupiny neměly svou klubovnu, některým chybělo sportovní vybavení. Upadajícím svazům měla pomoci finanční i hmotné podpora ze strany dalších hospodářských i společenských organizací. Zejména na vesnicích kde se organizace povětšinou setkávaly se špatným materiálním zabezpečením si mládež v rámci akce „Mládež sobě“ měla postavit za poskytnuté finanční prostředky sportoviště i upravit prostory ke scházení.

¹¹¹ SOKA Nový Jičín, nezpracovaný fond OV ČSM NJ, kart. 44, *Jak se o nás hovoří před V. sjezdem ČSM. Machovský Jaroslav, tajemník OV ČSTV Nový Jičín.*

Vesnická mládež pracující převážně v zemědělství měla jinou náplň volného času než mládež scházející ve městě. Většina svazáků z vesnic pracovala v zemědělství, a tam se orientovaly i jejich závazky v oblasti budovatelské činnosti. Jako motivace pro mladé zemědělské pracovníky byly vyhlašovány různé soutěže o nejlepšího kombajnéra, vypisovány závazky ke sklizni sena a jiných plodin. Výroční zprávy VO ČSM v Novojičínském okrese pro Okresní výbor ČSM jsou podávány většinou schematicky, formálně, bez subjektivních reflexí. Společenská činnost mládeže žijící na vesnici byla často ovlivněna soudržností a pevnými vazbami mezi občany. Proto i aktivity mladých lidí se přímo odvíjely od fungování společenského a kulturního života celé obce. V okrese Nový Jičín to byly například Janovice, které vynikaly svou angažovaností a spoluprací mezi zájmovými složkami a NV, již dávno před tím, než k tomu byly vybidnuty v dokumentu *Usnesení vlády ČSSR k některým aktuálním otázkám života a práce mladé generace*.¹¹² Problém často nastával v okamžiku, kdy byli mladí pracující organizováni ve své závodní i místní skupině ČSM, neboť minimálně v jedné z nich pak byli pouhým „papírovým svazákem“ a jejich aktivita byla nulová. Tyto problémy řešil například ZV Tatra Studénka, Koh-i-noor Bílovec i Optimit Odry kde je pouze 108 organizovaných mladých pracovníků a 239 neorganizovaných.¹¹³ Na vinně prý jsou mladé dívky, které pečují o rodiny a rovněž přesporní. Na tento problém pseudomasovosti ČSM upozorňoval ve svém resumé soudruh Nachtigal ze SZTŠ Nový Jičín. ČSM podle něj nemá fungovat na principu co největšího počtu členů, avšak naprosto pasivních. Ty označuje za brzdy a vyhrazuje členství v ČSM pouze uvědomělým svazákům, kteří chtějí být aktivní.¹¹⁴

Další skupinou byla mládež pracující v podnicích. Jejich klíčovým úkolem bylo neustálé rozvíjení socialistické soutěže, odhalování rezerv například v rámci soutěže

¹¹²SOKA Nový Jičín, nezpracovaný fond OV ČSM NJ, kart. 44, *Usnesení vlády ČSSR k některým aktuálním otázkám života a práce mladé generace*.

¹¹³ SOKA Nový Jičín, nezpracovaný fond OV ČSM NJ, kart. 44, *Zpráva o činnosti Městského výboru ČSM Bílovec za uplynulé funkční období 1966 – 1967.; Zpráva pro aktiv v Odrách konaný dne 31. března 1967 v hotelu Družba*.

¹¹⁴ SOKA Nový Jičín, nezpracovaný fond OV ČSM NJ, kart.40, *Okresní konference 1966*.

I
Zelena Marsu¹¹⁵ a v neposlední zkvalitňování technických vědomostí a dovedností v návaznosti a celosvětový vývoj technických trendů.

Typickým prostředím, ve kterém vykrystalizované problémy mladých pracujících vyvstávaly byla například Tatra Kopřivnice. Zde se se Hovory strany s mládeží staly tribunou mladých pro vyjádření názorů, otázek a obav nad životními otázkami doby. Je paradoxní, že např. závodní týdeník *Tatrovák* komentoval do té doby (do r. 1965) činnost ZO ČSM jako velmi hojnou a kvalitní. Zveřejněné názory mladých *Tatrováků* však vypovídaly vcelku o opačné situaci. I aktivní členové ČSM si stěžovali, že svaz neplní své poslání a nenabízí takové trávení volného času, jaké by si představovali. Kritizovali nízké platové ohodnocení, neochotu respektovat realizaci svých nápadů v pracovním procesu, nevelké sportovní i kulturní vyžití v Kopřivnici. Na formalismus činnosti ČSM a nezpůsobilost akceptovat spontánní volnočasové aktivity. Mladí chtěli besedovat o umění, literatuře a bigbeatu.¹¹⁶

I přesto, že mládež byla kritizována za nevlastenecký obdiv k zahraničnímu kapitalismu, rozvolňování morálky (neúcta ke starším, hrubost, lajdáctví zaměřené na čistě soukromé existenční zájmy) nevkus v osobní úpravě a odívání, připouštěli i konzervativní představitelé Československého svazu mládeže, že těžiště jeho náplně by nemělo spočívat pouze v plnění politických a budovatelských úkolů. Novojičínském tisku se o nich zmiňují články o zkvalitnění komunistické výchovy mládeže¹¹⁷ v týdeníku *Rozkvět* i například v závodních novinách *Tatrovák*. Byl kladen především důraz na aktivity, která mládež přirozeně vyhledává a u kterých se cítí dobře. Zvýšit se měl podíl sportu (tzv. hodina sportu denně¹¹⁸), turistiky i kulturních akcí. Na zajištění dobrých podmínek pro rozvoj aktivit mládeže se měly (nejen) finančně podílet všechny společenské organizace, zejména ZTVTJ, SRPŠ, Svazarm i odbory (ROH), které v případě

¹¹⁵ Zelená Marsu - Slosovací soutěž vyhlášená Ústředním výborem ČSM pro všechny mladé dělníky, studenty, techniky, inženýry a vědecké pracovníky. Mars v tomto případě není planeta, ale zkratka **M**echanizace – **A**utomatizace – **R**acionalizace – **S**pecializace. Posláním soutěže je zvýšit zájem mladých lidí o vědecko-technický rozvoj, pomoci řešit konkrétně a podle podmínek jeho úkoly tam, kde je to třeba. Je do něj možno přihlásit zlepšovací návrhy uvedené do praxe, vyřešené tematické podnikové úkoly, patentované vynálezy, diplomové objevy atd.

¹¹⁶ Strana hovoří s mládeží. *Tatrovák*, roč. XVIII., č. 6., 8. 10. 1965.

¹¹⁷ Zkvalitnit komunistickou výchovu mládeže. *Tatrovák*, roč. XIV., č. 2., 12. 1. 1962.

¹¹⁸ Hodina sportu denně, nicméně byla požadována účast na sportovních akcích pořádaných různými složkami jako například Běh Mladé fronty.

Tatry měl svou vlastní komisi pro práci s dětmi. V té době byl velmi populární taneční kroužek závodního klubu Tatry Kopřivnice, jež nabízel výuku společenského tance. Nenásilným atraktivním programem na nedělní odpoledne si jeho vedoucí dokázali najít cestu k mladým lidem a kurzy tance a taneční zábavy se staly ta populární, že jen přednášky o společenském chování navštívilo během roku přes tisíc lidí.¹¹⁹ Nově bylo uspořádáno Setkání mládeže z Tatry, jehož odpolední program byl sestaven z atraktivních sportovních zápolení, závodů a večerní ze zábavných estrád a tance až do časných ranních hodin.¹²⁰

Apel byl vyslán také k vychovatelům a vedoucím mládežnických kolektivů, aby nepodceňovali schopnosti mládeže a její iniciativu ku zlepšování a realizace nápadů.¹²¹ Pro tuto oblast byly vyhlášeny soutěže Zelená Marsu a Svazácky reflektor.

Mladí lidé dostali od okresního výboru ČSM zelenou v zakládání svých vlastních knihoven, turistických chat i stanových základen v duchu trampských osad.¹²²

5.4. Kluby mládeže

Jednou z nejoblíbenějších forem trávení volného času byl pobyt v tzv. klubech. V roce 1967 jich v okrese Nový Jičín fungovalo 14¹²³. Kluby byly zakládány jako přirozené prostředí k rozvíjení iniciativy a zájmů z nichž některé vznikaly i mimo ČSM. Některé oficiálně spadaly pod ČSM, ale neměly v nich být uplatňovány žádné politické ani jiné předepsané formy organizace. „Romantika, zájmy a koníčky. To vše láká nejvíce mladé lidi od patnácti do osmnácti let. Nechceme napříště tyto záliby svazovat do přísných regulí organizací nebo místních skupin. Chlapci a děvčata této věkové skupiny se mohou soustřeďovat podle zájmů v klubech, kroužcích a skupinách, a mohou použít formy organizace, která jim nejlépe vyhovuje.“¹²⁴ Kluby si mohly vybrat svůj vlastní název, mít

¹¹⁹ O pěkné činnosti mladých. *Tatrovák*, roč. č. 47, č. 14, 1961. Taneční kurzy jsou v Kopřivnici mladými lidmi stále velmi oblíbené a taneční sport je zde velmi podporován. Více než padesátiletou tradici má taneční soutěž TATRA. <http://www.koprivnice.cz/index.php?tema=tanecni-soutez-tatra-ziskala-oceneni-za-prinos&id=tiskove-zpravy-koprivnice&tz=1567>. [cit. 8. 8. 2017.]

¹²⁰ Zítřejší bude zahájeno I. Setkání mládeže. *Tatrovák*, roč. XVIII., č. 23, 4. 6. 1965.

¹²¹ O mládeži a těch starších. *Tatrovák*, roč. XV., č. 11, 16. 3. 1962.

¹²² Zítřejší sněmuje mládí. *Tatrovák*, roč. XVIII., č. 14, 2. 4. 1965.; Hovoříme s předsedou OV ČSM. *Rozkvět*, roč. XVII., č. 23., 28. 5. 1965.

¹²³ SOKA Nový Jičín, nezpracovaný fond OV ČSM NJ, kart. 43, *POV ČSM, v Novém Jičíně 24. 5 1967*.

¹²⁴ SOKA Nový Jičín, nezpracovaný fond OV ČSM NJ, kart. 43, *Vstříc V. sjezdu ČSM. Stanovisko ústředního výboru k některým otázkám příprav V. sjezdu ČSM*.

své označení, kroniku, vlajku i symbol. Vedoucími měli být bez rozdílu věku (a politické angažovanosti) ti, kteří mladým lidem rozumějí a umějí je vést. V okrese Nový Jičín v kontrastu spících základních organizací kluby vykazovaly velmi bohatou činnost a staly se velmi populární.

V Bílovci mládež vznesla požadavek na udělení místnosti v rámci Hovorů komunistů s mládeží v červnu 1966. Žádosti bylo ze strany bíloveckého Městského výboru KSČ a Městského národního výboru vyhověno a mladí lidé z Bílovce dostali k dispozici levé přisálí domu Osvěty. Následně byl slavnostně otevřen Klub mladých. Hlavní program Klubu mladých organizovala malá skupinka sedmí lidí, kteří jako klubová rada sestavovali program pro jednotlivé setkávání. O tom, jaká druh činnosti by měl být v klubu preferován bylo hlasováno v anketě. To vyvolalo mezi mladými velmi pozitivní hlas a vedoucí klubu mohli plánovat aktivity podle skutečných zájmu mládeže. Mladí lidé spontánně přejímali v té době již dostupné západní hudební trendy i módní styl. Jedním ze symbolů staly Beatles, Rolling Stones a samozřejmě bigbeat z rádia Luxemburg.¹²⁵ Velmi oblíbenou činností v bíloveckém Klubu mladých bylo puštění magnetofonových nahrávek a zejména pak zakládání vlastních hudebních těles. U Klubu mladých v Bílovci fungovaly tři taneční orchestry, dixilendová i kytarová skupina. Uskutečňovaly se večery s taneční hudbou a jazzem, který se opět mohl rehabilitovat. Dalším z oblíbených večerních programů bylo promítání filmů i divadelní večery. Na pravidelných setkáních se potkávalo 50 – 80 lidí.¹²⁶ Z toho usuzuji, že klub nabízel skutečně podmínky k realizaci v tom, co mladé lidi aktuálně bavilo. Bílovecký Klub mladých je tak zároveň dobrou ukázkou, že byla-li dobrá vůle a pochopení k zájmům na straně funkcionářů a celkově společnosti, dokázali být mladí lidé velmi nadšení a aktivní i v rámci organizované struktury klubu. Pravdou je, že v této době již od nich mohl málo kdo očekávat, že by se z nich stali znovu zapálení a agilní svazáci, zajímající se o politiku. Chtěl-li režim s mladými dobře vycházet, museli jim do budoucna dopřát minimálně neomezený prostor k realizaci jejich volnočasových aktivit. Ale ne těch, které vyhodnotil za vhodné, ale těch, které je doopravdy zajímaly a bavily.

¹²⁵ RATAJ, J. – HOUDA, P.: Československo v proměnách komunistického režimu. Praha 2010, str. 207.

¹²⁶ SOKA Nový Jičín, nezpracovaný fond OV ČSM NJ, kart. 44, *Zpráva o činnosti Městského výboru ČSM Bílovec za uplynulé funkční období 1966 – 1967.*

6. Podobné to bylo i s klubem mládeže v Novém Jičíně. Jádrem klubu tvořilo opět pár nadšených lidí. Klub začal fungovat 28. září 1965 a proto později dostal název Klub mladých 65. V klubu pracovalo 28 registrovaných členů, ale také mnoho dalších, kteří měli o fungování v kolektivu a aktivity, které klub nabízel zájem. „Přestože se v klubu sdružují lidé bez rozdílu věku, hlavní část tvoří studenti SVVŠ Nový Jičín, Strojní průmyslové školy Kopřivnice. Vedle studentů to byly také prodavačky, úředníci, dělníci a učitelé.“¹²⁷ Klub spolupracoval i spadal pod kompetenci MV ČSM, který však měl v Novém Jičíně velmi špatnou pověst: „Uslyší-li mladí MV ČSM raději by neslyšeli, protože si snad vzpomínají na některé nepopulární formy práce svazácké organizace. Padne-li něco o Klubu 65, tu se již rozpovídají, třeba i pochválí.“¹²⁸
7. V Klubu byly každé úterý pořádány tance a zábavy. Ve vlastní režii na tyto večery připravovali různé dramatické vystoupení „Pásma veršů“. Některé tyto dramatizace byly připraveny i pro rodiče, aby poznali, jak se jejich děti baví.¹²⁹ Klub se představoval veřejnosti svými výchovnými programy, ale také pod jeho záštitou měli mladí lidé možnost navštívit bigbeatový koncert oblíbené skupiny SYNKOPA z Přerova. Ve výroční zprávě se však pořadatelé zmiňovali, že koncert neprovázely žádné jevy, které by byly v rozporu se slušným chováním. Kluby byly také vzorovým, co se týká vyvíjené činnosti směrem k mladším dětem. Uspořádal pro ně karneval, odpoledne s postavou Old Gold (Ivana Janíka) i dobrodružnou soutěž „Indiánskou stezkou“. Také v rámci Klubu 65 v Novém Jičíně začala zkoušet hudební těleso. Kapela Exodus se stala zdrojem zábavy pro mladé lidi z okolí Nového Jičína. Pod hlavičkou klubu se také konaly taneční hodiny s tanečními průvodci, manžely Chvatíkovými. Na ně navazovaly taneční odpoledne, pořádané ve vinárně Sklípek, kde hrála skupina Exodus, ale byla zařazena i pantomima, či písně Karla Kryla.¹³⁰ Neúspěchem skončil plánovaný První reprezentativní ples mladých a stejně nedobře se dařilo dostát závazkům

¹²⁷ SOKA Nový Jičín, nezpracovaný fond OV ČSM NJ, kart. 44, *Návrh zprávy o činnosti MV ČSM a Klubu 65 v Novém Jičíně za uplynulé období 1966 – 1967.*

¹²⁸ SOKA Nový Jičín, nezpracovaný fond OV ČSM NJ, kart. 45, *Návrh zprávy o činnosti MV ČSM a Klubu 65 v Novém Jičíně za uplynulé období 1966 – 1967.*

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ Tamtéž.

na stavbě kluziště, realizované v rámci projektu stavby mládeže. I přesto padl návrh na založení Klubu 66, tentokrát v Žilině u Nového Jičína.¹³¹

5.5. Tábornictví a tramping

Jedním ze symbolů uvolňujícího se režimu byla veřejná podpora tábornictví a trampingu. Režim v 50. letech utužoval svůj dosah nad každodenním životem svých obyvatel, a proto pro něj bylo neakceptovatelné, aby se vysmekli dohledu a scházeli se volně v přírodě mimo dohled stranických orgánů. Pobyt v přírodě byl spojen s volností, neformálností a liberálními myšlenkami skautingu, který měl navíc vlastní výchovnou strategii, diametrálně odporující té komunistické.

V 60. letech však, ruku v ruce s odporem ke stávajícím nabídkám volnočasových aktivit vyplněných z velké části schůzováním a brigádami, vyhledávali mladí lidé alternativy trávení svého volna v přírodě. S postupnými liberalizačními tendencemi rezonujícími ve společnosti a v reakci na neadekvátní nabídku aktivit svazu mládeže byl tramping uznán za existující a přijatelný zájem mládeže. Pro zvýšení své popularity začal svaz turistiku a tramping oficiálně podporovat. Tělovýchovná komise pro brannou výchovu OV ČSM doporučovala: „Dbát na to, aby mládež a pionýrské skupiny prožívaly volný čas v přírodě, na výletech, poznávaly romantiku, stanování, společenských her a večerů u táborových ohňů.“¹³²

5.5.1 Tramping a obnova Junáka v Kopřivnici a Příboře

Okresní výbor Československého svazu mládeže vyzýval rovněž všechny své organizace k zakládání tramských osad a organizovaná turistika se zařadila mezi nejpreferovanější aktivity všech svazáckých skupin. Místem pro zakládání tramských osad pro skupiny ČSM z Nového Jičína se staly Beskydy a Oderské vrchy.

V Novém Jičíně také v rámci trendu zakládání klubů začal fungovat Klub Táborníků. Jeho ustanovení se odkazovalo na romantiku volné přírody a zájem členů

¹³¹ Tamtéž.

¹³² SOKA Nový Jičín, nezpracovaný fond OV ČSM NJ, kart. 42, *Tělovýchovná komise při OV ČSM*.

klubu po poznání tajů a zákonitostí přírody. „Mladí milují přírodu, jak o ní píše London, Heyerdahl, Hand i Einstein.“¹³³

Organizační řád i náplň byla dost podobná skautskému. Do kluby byli přijímáni chlapci a dívky od 14 let. Kandidát do klubu musel složit členskou zkoušku a být (demokraticky) přijat všemi členy klubu. Členství nebylo věkově ohraničeno. Prvek, který dokazuje liberální ladění doby byl také ten, že členství v Klubu Táborníků nebylo limitováno členstvím v ČSM, i když se tyto kluby při MV a VS ČSM zakládaly. V novojičínském okrese trampské skupiny a osady měl v kompetenci. Okresní výbor ČSM, který jejich činnost řídil a kontroloval a školil vedoucí na tábornických školách. Z dochovaných materiálů vyplývá, že ČSM měl o tyto kluby zájem a snažil se jejich činnost podporovat.¹³⁴

Základní jednotkou byl oddíl členěný na družiny (12 lidí), které se mohly specializovat na určitý druh turistiky (vysokohorská turistika, pěší, vodní, moto). V čele klubu stál náčelník, který stejně jako ostatní vedoucí, už členem ČSM být musel. Náplní klubu bylo vést členy ke znalostem ze zdravotní, kulturního života a umění (malířství, film, hudba. atd.), tělovýchovy a brannosti (střelba, sebeobrana, plavání a záchrany topícího), vysokohorské turistiky (práce s lanem a skobami, přesouvání na lyžích), jízdu na kole i lodí a samozřejmě znalosti lesa a celkově přírody. Ustanovení tohoto klubu bylo datováno 14. února 1967 v Novém Jičíně.

Tyto kluby táborníků pomalu, ale jistě otevíraly cestu pro návrat Junáka v oficiální podobě, tak jak u nás fungoval v poválečné době. Oficiálně byla činnost Junáka obnovena 1. ledna 1968. Od první chvíle byl o aktivní členství v Junáku velký zájem. Skautská střediska se obnovila například v Příboře a Kopřivnici.¹³⁵ Vedoucí skautských středisek se rekrutovali z řad bývalých skautů, aktivních v období před rokem 1948. Z počátku “riskantní experiment” se ukázal být po skoro dvaceti letech velmi přitažlivý. V Příboře byly naplněny 4 oddíly chlapců i děvčat a oddíly vlčat i světlušek¹³⁶. Celkem

¹³³ SOKA Nový Jičín, nezpracovaný fond OV ČSM NJ, kart. 42, *Statut klubu Táborníků 14. února 1967.*

¹³⁴ SOKA Nový Jičín, nezpracovaný fond OV ČSM NJ, kart. 42, *Zapojení absolventů Krajských a Ústředních tábornických škol v našem Novojičínském okrese.*

¹³⁵ V obou městech fungují dodnes. <http://junak-pribor.wz.cz/>, <http://veverky.vanaivan.cz/> [cit. 8. 8. 2017].

¹³⁶ Vlčata – V anglickém skautingu je skautský dorost a k němu jsou zařazeni hoši od 8 – 12 let. Nazývají se Wolf Cubs, což by česky bylo vlčata. Organizují se v houfech a nosí zvláštní kroj. Světlušky – dorost

280 dětí. To vypovídalo o velkém zájmu o obnovení tradic skautingu, programové náplně, junácké výchovy a přijímání skautské filosofie. Junák neměl v té době prakticky žádné materiální ani finanční prostředky. V Příboře proto fungování Junáka dobrovolně podporovalo Sdružení rodičů ZDŠ Příbor Jičínská, finančně textilní podnik Loana Příbor, stany mu zakoupilo ROH Tatra Příbor a od JZD z Lubiny získali junáci pozemek pro založení skautského tábořiště. Zájem o táboření byla tak veliký, že se děti musely každý týden střídat.¹³⁷ V Kopřivnici to bylo v celku podobné. Do čela Junáka se postavili oblíbení vedoucí, kteří rovněž zažili časy rozvoje poválečného Junáka a vyzývali všechny své bratry a sestry k návratu do řad skautů a skautek a pomoci při rozjíždění nových junáckých oddílů. Základem pro členskou základnu se stal klub táborníků a v roce 1968 měla 7 oddílů.¹³⁸ Obnovený Junák byl skutečně nastaven velmi liberálně. Oslovení bylo tradiční sestry a bratře, kluby nesly název „Old Skauti“ a zvali na junáckou stezku mladé lidi s „čistou hlavou“.

5.6. Radostné dny mládeže

Jako jednu z reakcí na přání mládeže po rozvoji kultury a také jako předstupeň k XIII. Sjezdu KSČ byly vyhlášeny od dubna do června roku 1966 Radostné dny mládeže Novojičínského okresu. Náplň měla primárně předvést veřejnosti i samotným mladým lidem, jak kvalitní je činnost komunistické mládeže, byla rozdělena do několika fází. První fáze měla být realizovaná na úrovni vesnických, závodních, učilištních a školních organizací. Pomineme-li tradičně propagandistické pozadí akce a povinné referování o splněných závazcích na počest XIII. sjezdu KSČ, byl naplánovaný obsah těchto dní po stránce kulturně – sportovní vcelku atraktivně nastaven. V plánu bylo promítání filmů, čtení poesie, večery při hudbě i tanci. Sportovní aktivity byly zaměřeny na turistiku, různé soutěže, branné závody a měření sil, oblíbený fotbal a odbíjenou.¹³⁹ O spolupráci byly požádány i armáda ostatní svazy ČSPO, SVAZARM. Radostné týdny mládeže byly OV ČSM hodnoceny jako zdařilé. Byla kvitována spolupráce všech složek Národní fronty,

dívčího skautingu ve věku 8 – 12 let. In: NOSEK, V. a kol.: Skautské století. Mladá fronta, Praha 2012, str. 67.

¹³⁷ Příborští junáci a skautky vzorně plnili své povinnosti a zákony. *Tatrovák*, roč. XXII., č. 18., 5. 5. 1968.

¹³⁸ Výzva kopřivnické střediskové rady. Junáci obnovili činnost. *Tatrovák*, č. XXII, č. 15., 12. 4. 1968.

¹³⁹ SOKA Nový Jičín, nezpracovaný fond OV ČSM NJ, kart.39, *Radostné dny mládeže Novojičínského okresu 1966*.

spolupráce mladých lidí s Československým svazem požární ochrany. Jako problematičtější byla stále shledávána účast ČSTV a SVAZARMU.¹⁴⁰

Celookresní Radostné dny mládeže v létě 1966.

Po lokálních „hrátkách mládeže“ realizovaných v jednotlivých organizacích měly přijít v červnu 1966 na řadu akce okresního formátu. První z nich byla akce pod záštitou ČSČK tzv. „Branný závod mladých zdravotníků ČSČK“. Závod byl naplánován na 2. června a určen pro zdravotnické hlídky I. a II. stupně. Prověřoval znalosti o zdravotnictví, ošetřovatelství, prevenci úrazů i fyzické zdatnosti.¹⁴¹ Další akcí byla Soutěž Indiánskou stezkou aneb po stopách Vinnetouových. Následovalo Setkání pracovníků obchodu okresu Nový Jičín¹⁴² na hřišti TJ Optimit Odry v romantickém prostředí Spálovského mlýna. Program byl nabit sportovními aktivitami od atletiky až po plavání a střelbu ze vzduchovky. Bohatá byl rovněž plánovaná zábava u táboráku, která dávala prostor komukoli, kdo chtěl předvést své hudební umění. Nocovalo se ve stanech a večerní zábavu zajistila mimo jiné, i bigbeatová kapela. Setkání bylo rozplánováno na sobotu a neděli. Nedělní budíček byl velmi brzký v 6:00. Pořadatelé vyšli vstříc i vdaným či ženatým členům, kteří mohli vzít také své protějšky s sebou.¹⁴³

Velmi popularizovanou akcí byl 10. ročník turistického výlet s názvem JDEME NA RYSY naplánovaný na konec srpna roku 1966. Organizoval jen okresní výbor ČSM. Doprovodným programem byla i volba nejkrásnější dívky „Královny Rysů 1966“. Můžeme se jen domnívat, jaké kategorie byly hodnoceny, jaké disciplíny měly dívky plnit a zda se hodnotila také jejich fyzická zdatnost při výstupu na vrchol.¹⁴⁴

Z regionálního hlediska můžeme zmínit akce, které pořádali svazáci z Tatry Kopřivnice. Jednou z nich bylo slavnostní otvírání koupaliště v Kopřivnici. Program byl připraven na dva dny a zahrnoval v sobě jak tradiční sportovní aktivity, taneční zábavu, tak i to čím byla Tatra atraktivní – prezentaci motorových vozidel. K pousmání je, že pořadatele

¹⁴⁰ SOKA Nový Jičín, nezpracovaný fond OV ČSM NJ, kart.39, *Hodnocení Týdnů mládeže v okrese Nový Jičín před XIII. sjezdem KSČ.*

¹⁴¹ SOKA Nový Jičín, nezpracovaný fond OV ČSM NJ, kart.39, *plakát.*

¹⁴² SOKA Nový Jičín, nezpracovaný fond OV ČSM NJ, kart.39, *Setkání mladých pracovníků obchodu okresu Nový Jičín.*

¹⁴³ SOKA Nový Jičín, nezpracovaný fond OV ČSM NJ, kart. 39, *plakát.*

¹⁴⁴ SOKA Nový Jičín, nezpracovaný fond OV ČSM NJ, kart. 39, *plakát.*

slibovali i rybolov, nicméně v kombinaci s kolem štěstí se zřejmě nejednalo o lov ryb, ale pouťovou atrakci.¹⁴⁵

Další z akcí pořádaných mládeží z Tatry bylo již zmíněné Setkání tatrovácké mládeže. Místo konání se odvíjelo od závodu, který zrovna měl organizovat. II. Setkání tatrovácké mládeže v roce 1966 na Jankově vršku u Banověj. Nutno podotknout, přestože součástí programu byly i ceremonie a oslavy rudých partyzánů (pokládání věnců u pomníku atd.) byl program zaměřen na sportování a zábavu. Součástí akce byla rovněž volba Miss Tatra 1966. V soutěži nakonec uspěla domácí favoritka Anka Skládáná z Bánovecké Tatry. Zmiňují jí proto, že Tatrovák otiskl rozhovor s ní, který v celku dobře charakterizuje mladého problémy i zájmy člověka dané doby. „Doma jsme tři. Dva bratři a já. Ráda zpívám, tančím a miluju big beat. ... Letos jsem se vyučila v Odborném učilišti Tatry Bánovce. ... Kolektiv máme dobrý. Je nás tam většina mladých. ... Kolik si vyděláte? Zatím toho moc není, ale snad se to později zlepší. Mladí dostávají takovou práci, při níž se prý nedá více vydělat.“¹⁴⁶

5.7. Vliv ČSM na ostatní mládež.

Oficiální zhodnocení, toho jaký má Československý svaz mládeže vliv na mládež v Novojičínském okrese vypracoval tajemník OV ČSM Ferdinand Kubík. Svaz mládeže hodnotí jako úspěšnou organizaci, ve které se dobrovolně sdružují chlapci a děvčata. Kromě běžných oficiálních formulí zmiňuje, že svaz vykazuje po dobu svého trvání dobré výsledky ať při pomoci v budování socialismu, konkrétně účastí mladých lidí na stavbách mládeže, či propagováním socialistického zřízení. Československý svaz mládeže, který byl při svém vzniku předurčen stát se jednotnou a jedinou mládežnickou organizací však nebyl stoprocentní. Z celorepublikového hlediska v něm bylo sdruženo necelý milion mladých lidí (983 tisíc), což bylo zhruba 32 % mladých lidí, tedy každý třetí mladý člověk byl svazákem.¹⁴⁷ Otázkou zůstává, kolik z toho počtu bylo aktivními svazáky, kteří vykazovali skutečnou činnost a kolik bylo pouze registrováno a bylo pouhými „papírovými“ členy o kterých jsem se již zmiňovala výše. Procentuálně podobné to

¹⁴⁵ SOKA Nový Jičín, nezpracovaný fond OV ČSM NJ, kart. 39, *plakát*.

¹⁴⁶ Kozlovský, J.: Půlhodina s miss Tatra. *Tatrovák*, roč. XX., č. 39., 7. 10. 1966.

¹⁴⁷ SOKA Nový Jičín, nezpracovaný fond OV ČSM NJ, kart. 44, *Vliv ČSM na ostatní mládež*.

s členy ČSM bylo i v okrese Nový Jičín. Kubík kriticky přiznává, že ačkoli má ČSM ušlechtilé cíle „ne vždy a u všech mladých lidí, jsou cíle svazu i jejími cíli“¹⁴⁸. Jako důkaz této disfunkce pak uvádí zvyšující se kriminalitu mládeže i nezáměr o práci a trávení volného času v organizovaném kolektivu. Na co mohli být Novojičínští svazáci pyšní byly podle něj hlavně oblasti soustředěné na technický rozvoj a akce jako Zelená Marsu, Svazácký reflektor atd. Je nutno zmínit, že v regionu byly opravdu dobře fungující průmyslové podniky jako například TATRA Kopřivnice, které svými technologiemi dosahovaly světových standardů. Stále přítomná však byla snaha mladého člověka politicky vzdělávat a předkládat mu správné ideové vzorce. O realizaci těchto školení a besed se dle mého názoru Kubík, jako tajemník ČSM musel ve své zprávě zmínit, i když ostatní výroční zprávy a dokumentace shromážděné na OV ČSM jasně potvrzují, že účast na těchto přednáškách byla na konci 60. let přes veškerou snahu prakticky nulová. Dalším problémem se kterým se tato komunisty řízená organizace potýkala již od svého vzniku, byl nedostatek schopných vedoucích jak pro základní skupiny, tak hlavně pro Pionýrskou organizaci, která začínala být v této době velmi akcentována, možná také proto, že se znovu začal probouzet její věčný konkurent - Junák. ČSM se již sám nedokázal vrátit do každodenního života mladých. To považuji za jeden z důvodů, proč se jako začal vázat na jiné státní či společenské organizace, ve kterých byli jejich potencionální členové organizovaní a které bylo jejich každodenním problémem blíže (profesní uplatnění, platové ohodnocení, problematika nedostatku bytů atd.). Tomto případě šlo především o ROH, které navíc disponovalo slušnými finančními prostředky. Další složkou se kterou chtěl ČSM spolupracovat byla Jednota, která měla pomoci financovat materiální vybavení především vesnických skupin. Spolupracovat chtěl blíže také se Svazarmem, který měl pomoci zajišťovat atraktivní brannou výchovu nebo Československým červeným křížem. Hodnocení Ferdinanda Kubíka vybízí ke koordinaci péče rozvoj a mladých lidí, odmítá konkurenční prostředí mezi jednotlivými složkami NF, ale zároveň je pověřuje podílením se na marasmu, do kterého se ČSM svou vinnou dostal. „Přesto si myslíme, že spolupráce, především PO ČSM /získávání nových vedoucích/ by se měla projevit u všech složek NF.“¹⁴⁹

¹⁴⁸ Tamtéž.

¹⁴⁹ SOKA Nový Jičín, nezpracovaný fond OV ČSM NJ, kart. 44, *Vliv ČSM na ostatní mládež*.

6. Mládež jakou aktér v proměně společnosti a eskalaci politické krize v roce 1968.

Čeští reformní komunisté v průběhu 60. let v podstatě reagovali na evropský vývoj nonkonformního evropského marxistického myšlení, ale hlavně na krizi, která v Československu eskalovala díky konzervativní politice zaštitěné Antonínem Novotným. Jejich vize „jiného“ socialismu byla založena na rozchodu s dogmatickými teoriemi marxisticko-leninského sovětského vzoru. Hlavní myšlenka demokratického socialismu – socialismu s lidskou tvář – byla založena na částečné demokratizaci a zdůrazňování národních zájmů. Na prvním místě ve společenském žebříčku vystřídala dělníky technická a humanitní inteligence. Hlavním tématem se stala obhajoba národních zájmů jak v oblasti domácí, zahraniční i vojenské politiky. Politický systém se transformoval v relativně svobodnější i demokratičtější alternativu. Existovala pluralita názorů i institucionalizace širokého spektra zájmů. Občané získali možnost zvolit si, zda chtějí být aktivní ve veřejné sféře života, či jak budou trávit svůj volný čas. Politické strany i spolky měly právo na existenci, oponenturu i stanoviska. Všechno však zaštitovala KSČ, která nepřipouštěla mocenské ambice jakéhokoli jiného subjektu. „Fakticky nemáme nikde na veřejnosti sílu, která by se slovně k socialismu nehlásila. Ať vezmeme jiné politické strany, SOKOL, Klub angažovaných nestraníků, publicisty v Literárních listech i ty, co by chtěli předlednový politický systém a podobní, ti všichni se k socialismu hlásí.“¹⁵⁰

Významný rozvoj zaznamenala česká kultura, která se znovu mohla rozvíjet nezávisle, a ne pouze v limitech stranou protěžovaného socialistického realismu. Byla to literatura utiskovaná od padesátých let, tak především velmi populární divadelní tvorba v čele se Semaforem. Hudba a její specifický forma, tzv. big beat, rehabilitace jazzu i objevení zahraničního popu. V šedesátých letech nastal rovněž rozmach filmové produkce a nastoupila tzv. československá nová vlna. Kulturní produkty této doby

¹⁵⁰RATAJ, J. – HOUDA, P.: Československo v proměnách komunistického režimu. Praha 2010, str. 173.

získaly uznání i v zahraničí a se díky své kvalitě a nadčasovosti již navždy zapsaly do československého kulturního dědictví

To vše se utvářelo v době, kdy na Západě levicově uvažující studenti protestovali proti kapitalistické konzumní společnosti, válkám, chudobě, mediální manipulaci. Evropou se šířil odpor proti autoritářství a svobodné myšlenky se v československých podmínkách boj proti byrokraticko – direktivnímu řízení ČSSR po vzoru Sovětského svazu. Přestože obecně v řadách mládeže vládla až spíše politická apatie a mládež se chtěla věnovat hlavně svému volnému času, rebelovala poslechem reprodukcí a tancem na zahraniční hudbu (jazz, bigbeat, pop, folk), dlouhými vlasy i odvážným stylem oblékání. Jiná situace byla v řadách vysokoškolských studentů. Příležitosti při kterých docházelo v ČSSR ke střetu studentů a proti nim nasazených policistů docházelo při studentských majálesech od roku 1956. Kritika mladých lidí protestujících proti upjatému Novotného establishmentu se začala vyhrcovat. Největší vyostření nastalo v při pražském majálese v roce 1965, kdy za krále majálesu byl zvolen Allan Ginsberg, jež představoval všechny provokativní aspekty západní proamerické kultury, která se stranickým i svazáckým mravokárcům ani za mák nelíbila.¹⁵¹ Dalším významnou akcí mířenou ve své podstatě proti „nezdravé atmosféře v tomto státě a výsledkem celkové politické a ekonomické situace“¹⁵² byla demonstrace studentů strahovských kolejí. Tento protest se souhlasem ÚV KSČ potlačila nepřiměřeně Veřejná bezpečnost. Za své kolegy ze Strahova se postavili pražští i mimopražští vysokoškoláci. KSČ i ČSM odsoudili tuto demonstraci odsoudili jako nevhodný a neadekvátní způsob vyjádření nespokojenosti a celou situaci svedlo na nedostatky práce stavebních firem, které způsobily špatný technický stav kolejí.¹⁵³ Martin Franc ve své stati o mládeži a dětech v letech 1965 – 1969 však tyto eskalace spíše jako recesi a drobnou provokaci režimu, místy až pubertálního rázu.¹⁵⁴ Představitelé oficiální politiky byli ve vztahu k mládeži rozpolceni. Snažili se pochopit její životní styl, zároveň se však pohoršovali nad tím jak

¹⁵¹ RATAJ, J. – HOUDA, P.: Československo v proměnách komunistického režimu. Praha 2010, str.209.; KNAPÍK, J. a kol.: Děti mládež a Socialismus v Československu v 50. a 60. letech. Opava 2014, str. 90.

¹⁵² PECKA J. – BELDA, J. – HOPPE – J.: Občanská společnost (1967 - 1970). Emancipační hnutí uvnitř Národní fronty 1967 – 1970. Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky, Brno 1995, str. 366.

¹⁵³ Tamtéž, str. 367.

¹⁵⁴ KNAPÍK, J. a kol.: Děti mládež a Socialismus v Československu v 50. a 60. letech. Opava 2014, str. 90.

kriticky a nemorálně se staví k socialistickému zřízení. V hlavní roli reformního hnutí nebyla mladá generace dospívající v letech 1965 – 1968, ale komunisté, kteří své mládež prožili v totalitních letech po roce 1948. Právě ti komunisté, kteří s vervou zakládali svazy mládeže a byli prvními přesvědčenými svazáky. Ti jež jsem zmiňovala v kapitole o zakládání Českých svazů mládeže a kteří tehdy již vystřízlivěli z ideologického oparu a přehodnocovali své dosavadní politické názory: Zdeněk Mlynář, Ota Šik atd.¹⁵⁵ Vlna protestů mladých lidí, kteří byli do té doby politicky apatičtí, se však prudce zvedla po srpnové okupaci. Právě mladí lidé houževnatí trvali na postulátech předsrpnové politiky ještě několik měsíců i let. Jednou z hlavních ikon bojovníka za tyto principy uvedeme Jana Palacha či Jana Zajíce a jejich tragický osud.¹⁵⁶ Pro Československý svaz mládeže to byla poslední rána. V roce 1969 se definitivně rozpadl na velké množství dílčích svazů a organizací. V březnu 1969 byla založena Federace organizace dětí a mládeže.

6.1. Rok 1968 v Novém Jičíně

V této kapitole bych ráda nastínila, jak se vyvíjela společenská i politická situace v Novém Jičíně. Je jasné, že situace v Novém Jičíně nemůže reprezentovat to, co se dělo v celém okrese. Sídlily zde okresní organizace většiny orgánů Národní fronty včetně ČSM. Proto si myslím, že i když to, jak se reformní nálady projevovaly na jednotlivých místech (podnicích, vesnicích, atd.) je vždy závislé na tom, jaká byla konkrétní občanská aktivita a kdo byl hlavním nadšeným propagátorem a kdo naopak konzervativně vyčkával, jak se situace vyvine, šířilo se ovzduší Pražského jara z okresního města i do ostatních míst okresu.

Zatímco při oslavách výročí 20. výročí Vítězného února se v Novém ještě manifestačně pochodovaly po Leninově náměstí¹⁵⁷ Lidové Milice, Veřejná Bezpečnost a příslušníci Československé lidové armády, oslavy 1.máje již jasně razily ideu „polednové“ politiky. Hesla jako „Ať žije svoboda!“, „Již nikdy 50. léta!“ jasně dokazovaly, že i na Novojičínsku se začaly probouzet demokratické proudy. Lidé začali projevovat své

¹⁵⁵ KNAPÍK, J. a kol.: Děti mládeže a Socialismus v Československu v 50. a 60. letech. Opava 2014, str. 91.

¹⁵⁶ Tamtéž, str. 91.

¹⁵⁷ Dnes Masarykovo náměstí. <https://galerieosobnosti.muzeumnj.cz/historicke-nazvoslovi-namesti-a-ulic-noveho-jicina> [cit. 8. 8. 2017]

názory. Jako jedni z prvních vystoupili s kritikou praktik minulého období kulturní pracovníci. Nesouhlasili s omezováním repertoáru pouze do stranou limitovaného obsahu o šťastném životě v komunismu, který byl ale často na úkor opravdové uměleckosti.¹⁵⁸ Nakonec byla pro oblast kultury zařízen samostatný odbor. Další podpora obrodnému procesu vyšla od poslanců MěNV, kteří se zavázali, že budou stát na straně všech poctivě míněných snah pro obnovu demokracie. Stavěli se proti pragmatickému vyčkávání některých svých členů, stejně jako výsledkům okresní konference z března 1968. Po zveřejnění Akčního programu¹⁵⁹ si MěNV vypracoval také své vlastní programové prohlášení v němž si vytyčil úkoly, které by rád uskutečnil (výstavba sportovní hala, krytý bazén, společenský dům). Realizaci některých plánů však zhatila srpnová mimořádná situace. Občané Nového Jičína i okolí se začali veřejně scházet, diskutovat a projevovat své názory. 21. dubna se konalo shromáždění ve sále Stále divadelní scény, které organizoval Svaz protifašistických bojovníků a K 231¹⁶⁰. Přítomno bylo 600 účastníků a diskuze trvala od brzkého odpoledne až do pozdních večerních hodin. Za předsednickým stolem se vystřídali cestovatel Jiří Hanzelka, proděkan Univerzity Palackého PhDr. Ferdinand Koudelka Csc., ing. Jaroslav Vojnar Csc., rovněž z Univerzity Palackého, JUDr. Karel Golian–Gorovský z Ostravy, ing. arch., Stanislav Žalud z Autopalu a středoškolský profesor ing. Bohumír Kuba. Hlavním tématem rozprav byla veřejný nesouhlas s dogmatismem a formalismem OV KSČ. Kritizovalo ONV v době zakladatelské období JZD. Zemědělci, kteří vložili majetek do Státních statků požadovali finanční náhradu. Budil se zájem po soukromém podnikání. Zaznívaly požadavky po přejmenování náměstí z náměstí Leninova na náměstí Masarykovo. Dalším aktiv byl iniciován ze strany OV Socialistické akademie. Přítomní vyjadřovali nesouhlas s činností funkcionářů strany, řešily se neadekvátní posudky studentů, kterým díky tomu bylo znemožněno studovat vysoké školy a náboženský

¹⁵⁸ SOKA Nový Jičín, fond Sběrka dokumentačního materiálu, novojičínský region, sign. rok 1968, *Rok 1968*.

¹⁵⁹ Akční program: myšlenkový program reformních komunistů. Počátek nové modernizační politické koncepce, která měla být postavena na kooperaci státních a vědeckých institucí. Byl vydán 5. dubna 1968.

¹⁶⁰ SOKA Nový Jičín, fond Sběrka dokumentačního materiálu, novojičínský region, sign. rok 1968. (*bez názvu*)

otázka¹⁶¹. Zaznívaly také názory, které tvrdě nesouhlasily s tím, že kádrové posudky ovlivňují profesní zařazení i přes dosažené vzdělání na středních i vysokých školách. Prohlášení tohoto aktivu také burcovalo k větší aktivitě učitele i techniků a další inteligence i pracujících.

26. června na okresní konferenci z čela OV KSČ odstoupilo 10 členů, včetně kritizovaného tajemníka Jana Šiguta. JUDr. Jan Žáček vystoupil se stanoviskem přípravného výboru K 231.

Příchod vojsk Varšavských v noci z 21.–22. 8. znamenal pro většinu obyvatel Československa velký šok a dezorientaci. Lidé nevěděli, co se děje, co to vše znamená. Velmi důležitou roli zde hrály sdělovací prostředky, zejména tisk a rozhlas. Podobné to bylo i u obyvatel Nového Jičína. Hlavní informace o situaci a postojích jak regionálních tak státních politických institucí se k nim dostávaly převážně rozhlasem. První stanovisko rady MěNV se k občanům dostalo rozhlasem již ráno 23. 8. v 8:00. „Jsme otřeseni okupací naší země a nenalzáme v tomto okamžiku dosti vhodných slov, abychom vyjádřili své city a rozhořčení. Věříme Vážení občané, že u Vás nalezneme plné pochopení a porozumění, že zachováte rozvahu a osvědčíte svou tolikrát osvědčenou vyspělost. Stojíme bezvýhradně za Alexandrem Dubčekem a za naším prezidentem, armádním generálem Ludvíkem Svobodou a legální vládou naší republiky.“¹⁶² Již dopoledne projížděla vojska městem směrem na Hranice a Valašské Meziříčí. Došlo i k prvnímu incidentu. Na náměstí Československé armády u budovy Čedoku stojící hlouček mladých lidí pokřikoval na vojáky něco o Kremlu. „Horké hlavy“ uklidňoval vyslaný zástupce MěNV. V Novém Jičíně nastává panika. Lidé stojí fronty před obchody, podniky hlásí odchod zaměstnanců.

¹⁶¹ 16. června se konala na Leninově náměstí oslava svátku Božího těla. Průvodu kolem náměstí se zúčastnilo 200 družiček a 400 občanů. Značný počet přihlížel z chodníků a podloubí. SOKA Nový Jičín, fond Sběrka dokumentačního materiálu, novojičínský region, sign. rok 1968.; Za obnovení oslav Masaryka (stavby pomníků, přejmenování náměstí zpět na Masarykovo atd.) nejhlasitěji vystupoval Bohumír Kuba, který představil reformní program za K 213. Požadoval také přejmenování ulic a obnovení veřejné politické diskuze. Více: FILIPÍK, J.: Dva prorežimní projevy Bohumíra Kuby r. 1968. str. 111 – 127. In: Vlastivědný sborník Novojičínska. Státní okresní archiv Nový Jičín. Nový Jičín 2015.

¹⁶² SOKA Nový Jičín, fond Sběrka dokumentačního materiálu, novojičínský region, sig. rok 1968, *Prohlášení MěNV. Nový Jičín z 21. srpna.*

Představitelé MěNV očekávají příchod zástupců okupačních vojsk, kteří již byli v Příboře. V 15:00 večer přicházejí dva sovětské důstojníci. Odůvodňují expanzi vojsk Varšavské smlouvy domnělou koncentrací vojsk NATO na západní hranici ČSSR a existencí kontrarevolučních sil jako KAN či K 231. Tvrdí, že přijeli zlikvidovat kontrarevoluci. V ČSSR ani v Novém Jičíně nikdo po zbrani nesahá. Důstojníci neobratně manévrují a odkazují se na rozkazy z vyšších míst

6.2. Občanská aktivita a mládežnická aktivita.

Nervozita Novojičínských obyvatel se projevovala zejména ve zvýšeném zájmu o potraviny a zajištění dalších životních potřeb. Fronty před obchody se začaly zmenšovat až následující den (23. 8.). Napětí v lidech ale zůstává. Téměř všichni se vyjadřují na podporu Dubčeka, vlády i prezidenta Svobody.¹⁶³ Zasílají na Městský Národní výbor rezoluce občanů i pracujících závodů stávající za odchod Varšavských vojsk. Dochází ke kritice kolaborantů Koldera, Indry a dalších. „Na náměstí je vyvěšeno o tom heslo a tito členové, kteří se tak vyřadili z Komunistické strany jsou nazváni ‘Tondovými Sirotky’. Kulturní pracovníci okresních kulturních zařízení v Novém Jičíně vydali směrem k občanům Výzvu, aby i vojákům, kteří přijedou do jejich měst nepodávali žádné informace: „Nevíte a nevzpomínáte si, jak se jmenují ulice, kde jsou obchody, kulturní zařízení, pošty atd. Neznáte své sousedy. Neznáte hlavní výpadové silnice. Rusky znáte velmi špatně, nedovedete se domluvit.“ Dále aby odstraňovali silniční ukazatele, ignorovali vojáky, nepomáhali jim. Mládež, aby zvědavě neobhlížela vojenskou techniku.¹⁶⁴ Velmi zdůrazňováno bylo omezení pití alkoholických nápojů. Bylo shledáno, že podnapilost by mohla vyprovokovat tragické události „Uschovejte své fotografické přístroje, magnetofony, rozmnožovací stroje atd.“ Občané byli vyzváni, aby vyvěšovali transparenty s vhodnými hesly. To se opravdu realizovalo „Na náměstí protestuje nápisy postavený nákladní automobil s heslem v ruském jazyce „Odejděte domů okupanti“. Počet hesel se zvyšuje.¹⁶⁵ Byla dána výzva, aby se vyvěšovala státní vlajka a s ní černá

¹⁶³ SOKA Nový Jičín, fond Sběrka dokumentačního materiálu, novojičínský region, sig. rok 1968. *Rok 1968.; Rok 1968.; Všem orgánům a organizacím KSČ, všem komunistům a všem občanům okresu Nový Jičín.*

¹⁶⁴ SOKA Nový Jičín, fond Sběrka dokumentačního materiálu, novojičínský region, sig. rok 1968, *Výzva k občanům okresu Nový Jičín.*

¹⁶⁵ SOKA Nový Jičín, fond Sběrka dokumentačního materiálu, novojičínský region, sig. rok 1968. *Rok 1968.*

vlajka. Vzápětí se ale „občanům se vysvětluje, proč se nevyvěšují naše prapory, neboť neoficiálně nám byla předložena zpráva o příchodu vojsk do našeho města dne 22. srpna, což by si tato vojska mohla vysvětlovat tak, že tyto prapory jsou vyvěšeny jako slavnostní akt uvítání jejich příchodu do města.“¹⁶⁶ Napětí neustávalo naopak se zvyšovalo. Počet otřesných hesel se zvyšuje. Hrozí, že i Nový Jičín bude obsazen vojsky Varšavské smlouvy. 23. srpna je proto vydáno prohlášení k občanům a mládeži. „Žádáme Vás znovu abyste zachovali klid a rozvahu, aby nevznikly porušením klidu nepředvídané okolnosti. Nebereme Vám vaše názory, víme, že to myslíte dobře s naší republikou, ale nepiště otřesná hesla, neboť je tu nebezpečí, že i naše město bude obsazeno vojsky Varšavské smlouvy.“¹⁶⁷

6.2.1. Práce mládeže a sekretariátu OV ČSM v době od 21. 8 1968.

Bohužel ve fondu ČSM ani roku 1968 jsem nedohledala žádné zprávy o tom prožívali okupaci mladí lidé i ostatní obyvatelé v jiných městech než Nový Jičín. Tyto informace jistě budou zaznamenány v obecních a městských kronikách, institucionálních denících a fondech.

ÚV ČSM vydal výzvu v níž děkuje naší mládeži za statečnost a vlastenectví. Funkcionáři ČSM i dětských organizací se zavázali, že budou ve svých funkcích. Mládež byla vyzvána, aby ze všech sil pomáhala v těžkých dnech všude tam, kde je to potřeba. Prohlášení podepsala rada vojenské mládeže, vedení Junáka, Svazu klubů mládeže, Čs. Pionýra, Českého Pionýra, Svazu vysokoškolského studentstva a dalších mládežnických organizací. Osobní prohlášení předsedy ÚV ČSM Zbyňka Okrouhlického k těmto událostem bylo plné emocí a odhodlání: „Byl jsem s vámi se všemi mladými lidmi v době klidu, míru a řešení našich vlastních problémů. Jsem a budu s vámi do posledního dechu i v boji proti okupantům. Stojím v čele ÚV ČSM a jen hrubé násilí mě může této funkci zbavit. Naléhavě Vás žádám a vyzývám: Nenávist a pohrdání na okupanty nestačí! Mládež – to jsou činy!“ Vyzýval mládež k všeobecné pomoci okupované republice,

¹⁶⁶ SOKA Nový Jičín, fond Sběrka dokumentačního materiálu, novojičínský region, sig. rok 1968. (bez názvu)

¹⁶⁷ SOKA Nový Jičín, fond Sběrka dokumentačního materiálu, novojičínský region, sig. rok 1968. *Prohlášení občanům a mládeži.*

dohledu nad dodržováním veřejného pořádku i zajištění sklizně a fungování hospodářství. Za zmínku stojí apel na mladé muže: „Chlapci, braňte naše sestry před možným znásilněním. Nedopusťte, aby byly poskrvněny cizáckými vojáky.“¹⁶⁸ ... Že by podobně špatná zkušenost z minulosti?

O krizových dnech po 21. srpnu byl na OV ČSM veden deník. Ten jsem však v dokumentaci k tomuto období nenašla. Sekretariát OV ČSM pracoval jednotně a jeho cílem bylo pomáhat stranickým i jiným státním organizacím zvládat složitou situaci. Aparát byl rozdělen na tři skupiny. První z nich byla propagační. Ta měla vést již zmíněný deník o událostech jednotlivých dní, připravovat letáky, plakáty, hesla a obsahově ovlivňovat práci mezi mládeží a vést kompletní dokumentaci následujících dnů. Další skupina byla pověřena šířením těchto propagačních materiálů v Novém Jičíně, ale i jinde po okrese. Připravovali rovněž podpisovou akci, rozdávali trikolory a výzvy a informace občanům Nového Jičína. Pomáhaly SNB udržovat klid v nočních hodinách, ale také kolem sebe sdružovali další mladé lidi a děti. Ti byli velmi aktivní a jejich hlavní úkol spočíval v distribuci letáků, novin, vylepování hesel atd. V Novém Jičíně spolupracovalo s OV 30 dětí, které roznášely výzvy OV NF, ONV, OV KSČ, okresní noviny ROZKVĚT, portréty státníků atd. Další skupina fungovala jako zprostředkovatel informací z OV ČSM jednotlivým organizacím a nebo naopak, od místních skupin získávali informace a předávali je OV. Výbory ČSM se dle tohoto hodnocení postavily směle do čela veškerých aktivit mládeže na vesnicích, závodech i městech. Nejaktivnější byl ČSM a zejména jeho klub ve Fulneku. Na jejich počest byla jedna ulice ve městě Fulnek nazvána „Třída mládeže“. V závodech se mladí lidé na podporu vlády účastnili mimořádných (Dubčekových, Svobodových) směn. Jinde vesnická mládež i studenti pomáhali v zemědělství, odjížděli na chmelové brigády. Nejaktivnějšími byli mladí lidé z Tatry Kopřivnice a Autopalu v Novém Jičíně. Mládež bez ohledu na to, zda organizována nebo nikoli byla aktivní při všech stávkách a rezolutně dávala najevo svou podporu čelním představitelům strany a vlády a jednoznačně odsuzovala násilnou okupaci vojsky Varšavského paktu. Skupinky mladých na vesnicích fungovaly operativně. Jejich hlavní

¹⁶⁸ PECKA J. – BELDA, J. – HOPPE – J.: Občanská společnost (1967 - 1970). Emancipační hnutí uvnitř Národní fronty 1967 – 1970. Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky, Brno 1995, str. 390. (*Předseda ÚV ČSM československé mládeže. Osobní poselství Zbyňka Vokrouhlického k situaci vzniklé přepadením Československa vojsky Varšavského paktu.*)

činností bylo psaní hesel, letáků, rezolucí odsuzujících vstup cizích vojsk na naše území. Organizovali také různé hlídky u udržení pořádku, omytí a odstranění provokačních hesel a přemísťování směrnic.

Situace vzniklá po příjezdu vojsk Varšavské smlouvy svou naléhavostí a beznadějí poskytovala klima, ve kterém se „horká hlava“ podpořena emocionální nerovnováhou bouřících se hormonů v kombinaci s odporem k jakémukoliv kompromisu mohla bez rozmyslu realizovat a angažovat. Chaos, vzrušení, nutná improvizace, kolektivní zápal pro věc, vzájemná semknutost. Pocity, které provázejí tyto vypjaté momenty vždy, ať už je protivníkem kdokoli. Mladá generace prožívala roku 1968 dynamické období. Z letargie, je velmi rázně probírala a stala se nejhlasitější společenskou skupinou, nejurputněji bojující za ideály Pražského jara. Se stejným zapřením se bránili nastupujícím normalizačním vlnám. Pro mladého člověka je přirozený, jak už jsme mnohokrát v různých částech této práce zmínili, názorový nonkonformismus. 21. srpen a následující léta přinesly období, kdy najednou měli mladí lidé nepřitele jako jejich rodiče v roce 1948. Tentokrát jím byly okupační vojska a nastupující normalizátoři. Ti nechtěli nic menšího než „rozjetou“, roztancovanou a samostatnou“ mládež zklidnit a usadit jí zpátky do pevných mantinelů unifikovaného svazu. Svaz od slova svázat. Svázat a kontrolovat a usměřňovat náplně volného času, vymýtit různými nástroji a mocenskými pákami jejich volnomyšlenkářské názory a znovu vytyčit jasné staronové obsahy, které to vše mají nahradit

7. Rozpad a konsolidace, svaz mládeže po roce 1969.

Politický i veřejný život se pomalu začal „normalizovat“. Hlavními aktéry tehdejší politiky byli ti, kteří se dostali k moci po srpnu 1968. Strana pozvolna začala na základě leninských postupů obnovovat svou vedoucí úlohu. Československý svaz mládeže se sice rozpadnul a jeho následovníkem byla Federace dětí a mládeže vzniklá v roce 1969. Již následujícího roku se však svaz mládeže obnovil do „vylepšené“ podoby Socialistického svazu mládeže (SSM). Stejně krátkého trvání jako Federace dětí a mládeže mělo i ministerstvo dětí a mládeže, které vzniklo také jako doznívání požadavků mladých lidí vůči vládním představitelům v roce 1969.

První událostí, na kterou v roce 1969 mladí lidé v Novém Jičíně reagovali bylo protestní upálení Jana Palacha na Václavském náměstí v Praze. Jeho pohřeb se stal celonárodní manifestací. I novojičíňští studenti i přes odpor SNB a majora Františka Mikulíka uspořádali průvod. K žádným incidentům nedošlo.

Mládežnické hnutí procházelo i na Novojičínsku komplikovaným vývojem. Na schůzi 28. října ukončilo předsednictvo ČSM svou činnost. V Novojičínském okrese vznikaly a fungovaly alternativní nástupnické organizace již před jeho oficiálním ukončením. Jejich hlavním cílem bylo hájit sociální i profesní zájmy své mládeže, ale také vznikly organizace věnující se hlavně dětem, nahrazující Pionýrskou organizaci. Nástupníci ČSM v Novojičínském okrese byly například tyto:

JUVENA – Svaz vesnické mládeže. V Novém Jičíně byl 26. května 1968 založen Okresní svaz vesnické mládeže, mládeže zemědělských závodů a zařízení, jako první v ČSSR.¹⁶⁹ K členství se přihlásilo 37 kolektivů vesnic a 12 ze zemědělských závodů. Utvořili i vlastní 17 člennou radu. „Chceme hájit zájmy mládeže pracující v zemědělství. Prosazovat pracovní zájmy této sociální skupiny, poskytovat odbornou a metodickou pomoc, zabezpečovat zemědělskou mládež po stránce finanční a materiální. Bude nutné, aby

¹⁶⁹ Mládež z vesnic poprvé společně. *Rozkvět*, roč. XX., č. 23., 31. 5. 1968.

v rámci Svazu pracovaly také kluby jako například Kluby mladých zemědělských odborníků, traktoristů atd.¹⁷⁰

Svaz pracující mládeže. Hlavní rada pracující mládeže byla ustanovena v listopadu 1968. Hlavním posláním podobně jako u Svazu zemědělské mládeže bylo „uspokojování, rozvíjení, vyjadřování a prosazování zájmů a potřeb svých členů, spoluvytváření podmínek pro jejich životní uplatnění, přispívání k výstavbě a rozvoji moderní demokratické a socialistické společnosti“¹⁷¹.

Český pionýr – V Kopřivnici byl založen v září roku 1968 jako nástupce reorganizované organizace ČSM. Jeho hlavní náplní byla sportovně branná činnost a turistika. Skupina Českého pionýra v Kopřivnici nesla název Turist sport klub a měla pod sebou čtyři družiny (Medvíďata, Tygřice, Zálesáky a Tuláci). Skupina měla vlastní vedoucí, řád a pravidla, vlajku i symbol.¹⁷²

Junák – Junák se v okrese Nový Jičín obnovil například ve městech Příbor a Kopřivnice již v lednu 1968 jako jeden z prvních v republice. O jeho velké popularitě svědčí, že po dvaceti letech nucené odmlky se znovu zaktivizovali bývalí skauti a převzali roli vedoucí a předávali ideu uchovanou stále živou ideu dalším generacím. Viz. kapitola Tramping a obnova Junáka v Kopřivnici a Příboře.

Opětovným impulzem k integraci pluralitně nastaveného systému volnočasových organizací pro mladé a děti bylo květnové plénum KSČ (1969). Přípravný výbor se znovu sešel v listopadu 1969 a jeho předsedou se stal bývalý tajemník ČSM Ferdinand Kubík.¹⁷³ Budoucí činnost mládežnické organizace, která bude v Novojičínském okrese fungovat projednávali představitelé strany na plenárním zasedání 26. srpna 1970. Prakticky byl již představen obsah budoucí organizace SSM.¹⁷⁴ Mělo jít o organizaci nikoli zájmovou, ale především politickou hájící a prosazující zájmy mladých dělníků a pracující inteligence. Programové prohlášení Socialistického svazu mládeže přijaté na

¹⁷⁰ Hovoříme o perspektivách vesnické a zemědělské mládeže. Na otázky odpovídá předseda Svazu vesnické a zemědělské mládeže Jan Pazdera. *Rozkvět*, roč. XX., č. 26., 14. 6. 1968.

¹⁷¹ Mládeži k zamyšlení. *Tatrovák*, roč. XXII., č. 46., 6. 12. 1968.

¹⁷² Vlach, I.: Co dělají Pionýři. *Tatrovák*, roč. XXIII., č. 43., 26. 11. 1969.

¹⁷³ SOKA Nový Jičín, fond Sběrka dokumentačního materiálu, novojičínský region, sig. rok 1968. *Rešerše ze zápisů předsednictva OV NF v Novém Jičíně*.

¹⁷⁴ SOKA Nový Jičín, fond Sběrka dokumentačního materiálu, novojičínský region, sig. rok 1968. *Rešerše ze zápisů předsednictva OV NF v Novém Jičíně*.

první ustanovující celostátní konferenci SSM již bylo opět souhrnem tendenčních ideologických frází obsahem podobných ideologickému patosu padesátých let.¹⁷⁵

(Pře)Výchova mladých lidí byla jedna z priorit všech funkcionářů, kteří poučení z krizového vývoje převzali řízení všech možných společenských, hospodářských i politických organizací. Jednak proto, že bylo třeba mládež začít krotit a také proto, že bylo třeba doplnit stranické zálohy čerstvými agilními komunisty. Hlavním tématem a náplní práce s mládeží se stala naplno ideologická výchova marxismu a leninismu. Do Socialistického svazu mládeže byli na Novojičínsku přijímáni členové, kteří prošli stranickou prověrkou. Nový předseda Okresního výboru SSM Josef Besta popisuje, jak mu bylo úzko, když z řad svých spolupracovníků z bývalého ČSM vyřazoval členy, kteří mohli a kteří nesměli dostat novou legitimizaci.¹⁷⁶ Apel z jeho projevu na Okresní konferenci konané KSČ 3.–4. dubna 1971 v Novém Jičíně byl vznášen ke straně, která se měla stát garantem uplatnění a realizace mládeže ve všech sférách společenského i pracovního života. Za to se noví mladí svazáci zavazovali být pevnou zálohou Komunistické strany.

*Anička v 19 letech vstoupila do Komunistické strany. "Do strany jsem se rozhodla vstoupit na podzim 1968. Oba moji rodiče jsou členy strany. Tehdy k nám chodili členové výboru a já se mezi nimi cítila hrozně dobře. Když mi v březnu roku 1969 oznámili, že jsem byla přijata do strany, byl to pro mě nejkrásnější den. ...letos (1970) se stala Anička funkcionářkou Socialistického svazu mládeže. ..."*¹⁷⁷

¹⁷⁵ PECKA J. – BELDA, J. – HOPPE – J.: Občanská společnost (1967 – 1970). Emancipační hnutí uvnitř Národní fronty 1967 – 1970. Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky, Brno 1995, str.455 – 459. (Programové prohlášení Socialistického svazu mládeže přijaté na ustanovující celostátní konferenci SSM 9 – 11. listopadu 1970.)

¹⁷⁶ SOKA Nový Jičín, fond Okresní výbor KSČ Nový Jičín, Zápis z jednání Okresní konference KSČ v Novém Jičíně 3. – 4. dubna 1971.

¹⁷⁷ Franěk, P. Jdeme s Vámi soudruzi. Život strany (Časopis ÚV KSČ), roč. XXVI., č. 26.

8. Závěr.

Mládež je specifickou společenskou skupinou, jejíž fungování ve společnosti je spjata s charakteristickými projevy. Dorůstající generace je vždy označována za budoucího uživatele lepší budoucnosti a vydobytého pokroku než generace stávající. To obzvlášť platilo pro mladé lidi narozené a vyrůstající po druhé světové válce.

Má práce se zabývala přeměnou postojů, chování a fungování mládeže na pozadí společenských, politických, kulturních a sociálních proměn československé společnosti, jejíž vývoj byl určován komunistickým režimem a jeho ideologií. Mladí lidé dostávali od komunistického vedení země jasné instrukce, jak provádět poválečnou transformaci státu, hospodářství i společnosti k dosažení Ráje na zemi v podobě komunistického socialistického zřízení

Z výsledků mého výzkumu jasně vyplývá, že minimálně v okrese Nový Jičín, na který byl zaměřen, tyto vize nebyly vždy s úspěchem naplněny. Existence jednotných platform sdružování mladých lidí – tj. Československé svazy mládeže (České svazy mládeže) i přes veškerou snahu nedokázaly aktivity mladých lidí usměrnit, tak aby odpovídaly jejich představám. Zároveň naopak mladí členové od svazu nedostávali to, co by očekávali.

Zakladatelské období, kdy byly ČSM ještě rozdrobeny na svazy dle zemské příslušnosti (české, slovenské...) je charakteristické především na jedné straně velkým entuziasmem a odhodláním mládeže realizovat se a vzít chod věcí do svých rukou. Na druhé straně lze konstatovat to, že jak rychle svazáci pro kolektivní komunistické ideály vzpláli, o to rychleji jejich nadšení povadlo. Dokonale sjednocený Československý svaz mládeže, který upřel existenci všem jiným mládežnickým spolkům a sdružením od začátku trpěl dětskými neduhy. Velkým problémem byla špatná organizace, nedostatek schopných vedoucích funkcionářů i vedoucích pro praktické činnosti. K tomu byly svazy přehlcovány formálními požadavky a frazeologickými tezemi o tom, jakou a v jakém měřítku mají vykazovat činnost, často bez ohledu na lidské síly a možnosti. V 50. letech byla dle mého názoru upozadřovaná kulturní a společenská složka činností a akcentována především politicko-agilní poloha členství ve svazu. Téměř násilný tlak na výkon v podobě různých „dobrovolných“ brigád, upřednostňování ideologické budovatelské náplně a podoby svazácké práce, dovedlo československý svaz mládeže do stagnace, kdy většina organizací fungovala pouze formálně a jejich činnost se omezila na vybírání členských poplatků a sepisování stále stejných výročních zpráv plných stále stejných frází, anebo zanikla úplně.

To však neznamena, že usnula i samotná mládež. Neatraktivnost aktivního členství Československého svazu mládeže stála v přímém rozporu s tím, co mládež od 60. let začala objevovat. Souviselo to s pronikáním informací o životě na západě. Mládež vždy dychtící po zakázaném ovoci lačně hltala trendy oblékání, literatury, hudby, filmu a celkově západního životního stylu. Rozvoj těchto alternativních forem zábavy a trávení volného času již nešel zastavit. Mladá generace si stále častěji hledala cesty, jak uniknout z poučkami sevřeného prostředí, kde byl akcentován především technický pokrok a socialistická morálka, které už bez toho nikdo nevěřil. Mladí lidé začali utíkat před komunisty vykonstruovanou (pseudo)realitou do přírody i k poslechu nedisciplinované hudby bigbítu. Jsem přesvědčena, že to jim poskytovalo prostor k uspokojení individuálních i sociálních emocí, potřeb, uvolnění i seberealizaci. Bylo to útočiště před ideologickými tlaky, marasmem a bezvýchodností konzervativního režimu Antonína Novotného. Československý svaz mládeže zatížen byrokratickou náloží ústředních stranických orgánů jen stěží mohl tempu těchto proměn orientace zájmů mladých lidí stačit.

Mládež v okrese Nový Jičín se obecným tendencím nijak nevyomykala. I zde se československé svazy mládeže snažily co nejpružněji reagovat na nové potřeby a trendy v trávení volného času mladých lidí. Je nutno zmínit, že mladá generace řešila mimo neuspokojivé nabídky volnočasových aktivit i problémy v oblasti profesního uplatnění. Finanční podhodnocení pracovního výkonu, minimální prostor se v pracovním procesu realizovat i špatná bytová situace a konflikty se staršími spolupracovníky. To byly problémy, které stejně jako jinde v republice rezonovaly i v podnicích a závodech v okrese Nový Jičín.

Na druhé straně nelze OV ČSM i některým komunistům v okrese Nový Jičín zejména v druhé polovině 60. let upřít snahu vyjít mládeži alespoň v něčem vstříc. Na Novojičínsku ve velkém počtu probíhaly oficiální diskuze komunistů s mládeží a byla zde vidět snaha o porozumění a řešení některých tíživých problémů v oblasti pracovního procesu nebo zabezpečení plnohodnotného přitažlivého trávení volného času. Existence svazu mládeže v okrese Nový Jičín i přes poslední záchvěvy přestávala mít smysl. Spolu s táním společenské atmosféry ke konci 60. let se totiž začaly znovu obnovovat oblíbené spolky. Za všechny jmenujme jednoznačně Junák, který vstal z popela a dokázal si ve velmi krátké době zajistit početnou členskou základnu, včetně staronových vedoucích, kteří v Junáků strávili své dětství ještě předtím, než byl komunistickou vládou zakázán. Podobná fragmentace svazu, který nedokázal reagovat na problémy všech profesních i sociálních skupin, které pod sebe zastřešoval se projevovala i v ostatních sférách. Potřeba řešit si své problémy sami za sebe se projevila v ustanovení svazu pracující mládeže a svazu zemědělské mládeže. Jako jeden z hlavních okamžiků vývoje společenské aktivity mládeže v Novojičínském okrese shledávám impuls k zakládání klubů

mládeže. Tyto Kluby mládeže se totiž, mimo svou velmi pestrou činnost a popularitu, dle mého názoru staly centrem koncentrace rezistence a kolektivního protestu proti násilné okupaci Československa po 21. srpnu 1968. Okupace Československa a následný vývoj byl již jen hřebíček do rakve dávno nefungujícímu svazu. Oproti tomu mládež do té doby politicky apatická, se probudila a stala se velmi hlasitou skupinou stojící v předních řadách zastánců ideálů Pražského jara i odporu proti okupantům. O to svírající pocit se dostaví, při pohledu do záznamů projevů na Okresní konferenci KSČ v roce 1971, ze kterých již číší pragmatické „lichocení“ obnovenému normalizovanému režim. V tom situace v Novém Jičíně bohužel nebyla výjimečná. Československý svaz mládeže na Novojičínsku v rámci doznívání požadavků za realizaci demokratické občanské společnosti a touze mladých lidí rozhodovat o své budoucnosti v roce 1969 zanikl. Již rok na to se však obnovil jako znormalizovaný Socialistický svaz mládeže, který v této podobě existoval až do roku 1970. To, v čem se jeho struktura, vize, metody, formy a praxe lišily od jeho předchůdce je však již otázka dalšího výzkumu.

Problematickou oblastí, které jsem v práci nevěnovala pozornost je jednoznačně existence a fungování Pionýrské organizace spadající pod ČSM. Považuji ji za velmi důležitou z hlediska sledování toho, jaké formy a metody používala komunistická ideologie ke zpracování a indoktrinaci generace dětí. Zajímalo by mě, zdali by její výsledky korespondovaly s výsledky, kterých v okrese Nový Jičín dosahovaly Československé svazy mládeže. Toto můžeme považovat za výzvu pro další bádání.

9. Přílohy

Průmyslové podniky okresu Nový Jičín a jejich stručná charakteristika

Továrna na výrobu klobouků TONAK, národní podnik Nový Jičín.

Tradice této firmy vyrábějící pokrývky hlavy sahá již do poloviny 19. století. Jeho produkce neměla v Československu obdoby. Specializoval se na klasickou výrobu pánských a dámských klobouků, ale i na všechny typy speciálních klobouků (sombreira, kovbojské klobouky, ušanky fezy i čepice z různých syntetických materiálů). Firma Tonak v Novém Jičíně stále funguje a je jedním z největších výrobců uceleného sortimentu pokrývek hlavy. 178

Karnola, národní podnik

Továrna zpracovávající vlněné látky a mykané. Výroba byla soustředěna na výrobu látek česané příze, tesilu a mykaného zboží. Látky se používaly jako materiál pro panské zimníky a obleky. Část produkce zaujímal export do kapitalistických zemí. 179

KOH-I-NOOR, národní podnik Bílovec

Nejdůležitější průmyslový podnik v Bílovci. Založen v druhé polovině 19. století. Výroba byla zaměřena na kovové součástky a kování (mýty, kroužky, ramínka, doplňky pro obuv a galanterii), sportovních potřeby (lyžařské vázání, hrany na lyže, horolezecké kabiny), přezky, háčky, knoflíky. V roce 1960 dosáhla vrcholu výroba psacích per. Produkty byly prodávány pod značkou MASSAG180. Pod touto značkou funguje firma dodnes.

MEZ FRENŠTÁT, národní podnik, Frenštát pod Radhoštěm.

Podnik zaměřující se na elektroprůmysl. Hlavním artiklem byly elektromotory vyráběny pro různé další odvětví průmyslové výroby. Dnes je jeho následovníkem je firma Siemens. Pod hlavičkou této zahraniční korporace se dále jako Siemens s.r.o., odštěpný závod Elektromotory Frenštát, specializuje na výrobu elektromotorů. 181

ROMO, národní podnik, Fulnek

Nový průmyslový podnik vznikl ze původně malých dílen pro opravu elektrospotřebičů. Původně se orientoval na montáže obecních rozhlasů a veřejného osvětlení. V roce 1953 začal vyrábět první vířivé pračky, která byla později inovována v první automatické pračky pro domácnost. V současnosti se značka ROMO profiluje v oblasti výroby ekologických automatických praček, chlazení a sporáků. 182

¹⁷⁸ PŘIKRYL, E.: Okres Nový Jičín. Budovatelské úspěchy lidu po roce 1945. Profil, Ostrava 1978, str. 58 – 59.; oficiální webové stránky firmy TONAK: <https://www.tonak.cz/> [cit. 19. 8. 2017.]

¹⁷⁹ PŘIKRYL, E.: Okres Nový Jičín. Budovatelské úspěchy lidu po roce 1945. Profil, Ostrava 1978, str. 64.

¹⁸⁰ PŘIKRYL, E.: Okres Nový Jičín. Budovatelské úspěchy lidu po roce 1945. Profil, Ostrava 1978, str. 69. – 70.; oficiální stránky firmy MASSAG a.s.: <http://www.massag.com/cz/> [cit. 19. 8. 2017.]

¹⁸¹ PŘIKRYL, E.: Okres Nový Jičín. Budovatelské úspěchy lidu po roce 1945. Profil, Ostrava 1978, str. 71 – 72.; oficiální stránky firmy Siemens s.r.o., odštěpný závod Elektromotory Frenštát: <https://www.siemens.com/cz/cz/home.html> [cit. 19. 8. 2017.]

¹⁸² PŘIKRYL, E.: Okres Nový Jičín. Budovatelské úspěchy lidu po roce 1945. Profil, Ostrava 1978, str. 77 – 79.; oficiální stránky firmy ROMO: <http://www.romocr.cz/> [cit. 19. 8. 2017.]

OPTIMIT, národní podnik, Odry

Podnik založen již v 19. století zaměřující se na výrobu gumotextilní zboží, byl nestarší v Československu. Optimit byl jedním z nejdůležitějších distributorů pro další průmyslové odvětví, pro které vyráběl gumové hadice, potravinářské i chirurgické pryže a další textilní a gumové produkty. 183

TATRA, národní podnik, Kopřivnice

Tatra Kopřivnice je dominující průmyslový podnik regionu. Jako nejstarší automobilka ve střední Evropě a druhá nejstarší ve světě započala svou výrobu již v roce 1850. Původně německá firma přešla v roce 1945 pod českou linii a její výroba se začala orientovat na konstrukci těžkých nákladních vozů. Od šedesátých 20. století se stala svými modely TATRA 138 a TATRA 148 jednou z nejprogresivnějších, nejdynamičtěji se rozvíjejících a vysoce konkurenceschopnou automobilkou. Základní závod v Kopřivnici byl postupně rozšířen o poboční závody v Příboře, Bánovicích, Čadci a Novém Jičíně. Rovněž byla v Kopřivnici od roku 1948 střední průmyslová škola, včetně učňovských oborů, specializovaná obor strojírenství. Vozy Tatra se vyvážely do 53 zemí světa a pěti kontinentů. Jednoho z vrcholů své slávy dosáhla na konci 60. let s dalším supermoderním pojetím vozu TATRA. Po roce 1989 se začala orientovat na zákaznickou poptávku a v dnešní době je její výroba plně konkurenceschopná, uchovávající původní know-how ve spojení s nejmodernějšími technologiemi.184

¹⁸³ PŘÍKRYL, E.: Okres Nový Jičín. Budovatelské úspěchy lidu po roce 1945. Profil, Ostrava 1978, str. 86 – 87.

¹⁸⁴ PŘÍKRYL, E.: Okres Nový Jičín. Budovatelské úspěchy lidu po roce 1945. Profil, Ostrava 1978, str. 82 – 85.; oficiální webové stránky automobilky: <http://www.tatra.cz/> [cit. 19. 8. 2017.]

10. Seznam pramenů a literatury

Archivní prameny:

Fond Okresní výbor Československého svazu mládeže Nový Jičín (SOkA Nový Jičín)

Fond Národní fronta – okresní výbor Nový Jičín (SOkA Nový Jičín)

Fond Sbírka dokumentačního materiálu k roku 1968, novojičínský region (SOkA Nový Jičín)

Fond KSČ – okresní výbor Nový Jičín (SOkA Nový Jičín)

Tisk:

ROZKVĚT – týdeník OV KSČ a rady ONV Nový Jičín

TATROVÁK – časopis pracujících n. p. Tatra Kopřivnice, nositele řádu práce

Seznam použité literatury:

ADAMEC, J.: Štramberk a německá okupace 1939 – 1945: Poznámky a úvahy o nejtěžší době našich moderních dějin ve světle vzpomínek i archivních dokladů. Štramberk 2005.

BÁRTA, M.: *Peněžní reforma ve zprávách ministerstva národní bezpečnosti*. In: Paměť a dějiny, roč. 2013, č. 3. (článek)

BARTOŠ, J. – SCHULZ, J. – TRAPL, M.: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960, sv. 1., Územně správní vývoj státních a společenských institucí a organizací na Moravě a ve Slezsku v letech 1848-1960. Ostrava 1966.

FRANC, M. – KNAPÍK, J.: Volný čas v českých zemích 1957 – 1967. Academia, Praha 2013.

GEYER, M. - FITZPATRICKOVÁ, S.: Za obzor totalitarismus. Academia, Praha 2012.

JERÁBEK, Č.: V zajetí stalinismu. Z deníků 1948–1958. Barrister & Principal, Brno 2008.

JURÁKOVÁ, T.: Proměny médií v Novém Jičíně a okolí v období 1945 až 1948. Fakulta sociálních věd, Univerzita Karlova 2011 (nepublikovaná diplomová práce).

JUROK, J. a kol.: Nový Jičín. Lidové Noviny, Praha 2011.

KAPLAN, K.: Národní fronta 1948 – 1960. Academia, Praha 2012.

KNAPÍK, J. a kol.: Děti, mládež a socialismus v Československu v 50. a 60. letech. Opava 2014.

KNAPÍK, J. – FRANC, M. a kol.: Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948 – 1967. díl 2, Academia 2011.

KUJAL, B. a kol.: Pedagogický slovník, 1. díl, SPN 1965.

KUSÁK, A.: Kultura a politika v Československu 1945 – 1956. TORST, Praha 1998.

MACURA, V.: Šťastný věk. Symboly, emblémy a mýty. Pražská imaginace, Praha 1992.

MLYNÁŘ, Z.: Mráz přichází z Kremlu. Index, Köln 1981.

- MUŽÍK, P.: Hudba v životě adolescentů. Hudební preference v souvislostech. Olomouc 2009, (nepublikovaná disertační práce).
- NOSEK, V. a kol.: Skautské století. Mladá fronta, Praha 2012.
- PRŮCHA J. – WALTEROVÁ, E. – MAREŠ, J.: Pedagogický slovník. Portál, Praha 2009.
- VÁŇA, J.: Dějiny Pedagogiky. SPN, Praha 1963.
- PECKA J. – BELDA, J. – HOPPE – J.: Občanská společnost (1967 – 1970). Emancipační hnutí uvnitř Národní fronty 1967 – 1970. Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky, Brno 1995.
- PERNES, J.: Kolektivizace zemědělství v Československu v letech 1948 – 1960, str. 5 – 34. *In:* Forum Historiae 2016, roč. 10, č. 1. (článek)
- PLACÁK, P.: Gottwaldovo Československo jako fašistický stát srovnání, Paseka, Praha 2015.
- PŘÍKRYL, E.: Okres Nový Jičín. Budovatelské úspěchy lidu po roce 1945. Profil, Ostrava 1978.
- SKOPAL, P.(ed.): Naplánovaná kinematografie, Český filmový průmysl 1945 až 1960, Academia, Praha 2012.
- SOBOTKOVÁ, Jitka. Komunistické slavnosti v Československu v letech 1948-1989. Filozofická fakulta. Univerzita Palackého v Olomouci 2011, (nepublikovaná disertační práce Ph.D.).
- STANĚK, T.: Odsun Němců z Československa 1945 - 1947. Academia, Praha 1991.
- ŠIK, O.: Jarní probuzení – iluze a skutečnost. Mladá fronta, Praha 1990.
- ŠUSTROVÁ, R. – HÉDLOVÁ, L. (eds.): ČESKÁ PAMĚŤ. Národ, dějiny a místa paměti. Academia, Praha 2014.
- RATAJ, J. – HOUDA, P.: Československo v proměnách komunistického režimu. Praha 2010.
- Kol. autorů MF: Komunistická strana a Československá mládež. Mladá Fronta 1976.
- Statistický lexikon obcí v republice československé. Orbis, Praha 1935.

11. Resumé

Diplomová práce se zabývá problematikou mládežnických organizací, které spadaly ideologický vliv komunistické strany – svazy mládeže. Z hlediska regionálního vymezení je zaměřena na Československé svazy mládeže v Novojičínském okrese. Základní badatelskou otázkou práce je, zda svazy dokázaly efektivně zprostředkovávat mladým lidem požadavky stranických orgánů a uvádět jimi zadávané úkoly do praxe. Práce potvrdila velmi nekonstantní vliv svazů na mládež. Svazy i přes silný politický tlak nedokázaly zasáhnout do životů mladých lidí, tak aby se staly určujícím činitelem jejich chování a prožívání společenské reality.

The diploma thesis deals with the issue of youth organizations, which fell into the ideological influence of the Communist Party - Youth Union. From a regional point of view, it focuses on the Czechoslovak Youth Communist Unions in the Nový Jičín district. The basic research question of the work is whether the Unions have been able to efficiently convey to the young people the requirements from the organs and put the tasks assigned to them in practice life. Research for Theses confirmed the very unconditional influence of youth unions. Unions, despite strong political pressure, have been unable to intervene in the life of young people to become a determining factor in their behavior and experience of social reality

